

SAMULI HÄKKILÄ

TAITTO

JA MITEN SE TEHDÄÄN

VIKKOSANOMALEHTI PRESSON
ULKOASU JA TAITTOPROSESSI

TAMPEREEN YLIOPISTO
TIEDOTUSOPIN PRO GRADU -TUTKIELMA
HUHTIKUU 2008

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

HÄKKILÄ SAMULI: *Taitto ja miten se tehdään.*

Viikkosanomalehti Presson ulkoasu ja taittoprosessi.

Pro gradu -tutkielma, 84 sivua, 4 liitesivua

Tiedotusoppi

Huhtikuu 2008

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälainen on ihanteellinen viikkolehden taittoprosessi. Taittoprosessia analysoimalla pyritään osoittamaan, että taittaminen voi olla osa journalismia eli toimitustyöhön saumatta nivoutuva laaja kokonaisuus, jossa työn tekninen toteutus on vain yksi osa-alue. Taittoprosessi on kiinteä osa toimitusprosessia, joten työ on osittain myös toimitusprosessin kuvausta.

Esimerkkitapauksena käytetään Kauppalehti Pressoa. Tutkimuksessa kuvataan Presson taittoprosessi yksityiskohtaisesti ja perehdytään lehden ulkoasuun sekä muihin sen taittoprosessiin vaikuttaneisiin tekijöihin kuten lehden luonteeseen ja rakenteeseen. Presson ilmestyneiden numeroiden, sisäisten asiakirjojen ja aiemman tutkimuksen avulla luodaan taittoprosessin ideaalimalli sekä siihen liittyvä, aikataulun huomioon otettava porrasmalli. Mallien toimivuutta kuvataan yhden satunnaisesti valitun Presson numeron ja sen tekemisestä pidetyn työpäiväkirjan avulla.

Viikko- ja aikakauslehtien yleinen ongelma on taiton ruuhkautuminen juuri ennen lehden painoon menoa. Ruuhka voidaan estää määrittelemällä jokaiselle jutulle oma valmistumisaikataulunsa ja aloittamalla jutun ulkoasun ja sisällön suunnittelu yhtä aikaa. Taittajan tehtävä on prosessin edetessä ohjata jutun eri osia samaan suuntaan; näin kokonaisuudesta tulee yhtenäinen ja viime hetken yllätyksiltä vältytään. Huolellinen suunnittelutyö vähentää huomattavasti myös varsinaiseen taittamiseen kuluva aikaa.

Sisällön ja ulkoasun samanaikainen suunnittelu on tullut mahdolliseksi historiallisten, kulttuuristen ja teknisten muutosten ansiosta. Lehteä ei enää taiteta toimituksen ulkopuolella, visuaalisuuden merkitys on ylipäättään kasvanut ja koko prosessia on mahdollista hallita yhdestä pisteestä. Uudenlainen työtapa edellyttää kaikilta toimituksen työntekijöiltä entistä suurempaa yhteistyökykyä ja valmiutta ylittää vanhoja rajoja; pelkän oman työn sijaan on ajateltava enemmän kokonaisuutta.

Tutkimuksen lopussa kerrotaan alustavia tuloksia siitä, kuinka Kauppalehti Pressoon kehitetty taittoprosessimalli on toiminut harvemmin ilmestyvässä Kauppalehti Optiossa. Suurimman haasteen ovat aiheuttaneet syvälle juurtuneet työtavat, joissa kuva ja ulkoasu ovat yhä vahvasti alisteisia tekstile.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	I
1.1	Lähtökohdat	I
1.2	Miksi tutkia taittoprosessia	I
1.3	Tutkimuksen eteneminen	3
2.	KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	4
2.1	Mitä taitto on?	5
2.2	Kuka taiton tekee?	7
2.3	Konsepti, genre ja formaatti	9
2.4	Hyvän ulkoasun kriteerit	11
2.5	Typografia	14
3.	HISTORIA JA AIEMPI TUTKIMUS	16
3.1	Ulkoasusta osa journalismia	17
3.2	Visuaalinen kulttuuri, multimodaalisuus	21
3.3	Journalistisen työn tutkimus	22
3.4	Työprosessin mallinnus	24
3.5	Yhteistyön merkitys	26
3.6	Taittoprosessi	28
4.	TUTKIMUSTAPA JA -AINEISTO	29
4.1	Tutkimusmenetelmä	30
4.2	Kauppalehti Presson luonne	32
4.3	Kauppalehti Presson rakenne	34
5.	KAUPPALEHTI PRESSON ULKOASU	38
5.1	Ulkoasun suunnitteluun vaikuttaneet tekijät	38
5.2	Ulkoasu esimerkkien avulla	42
5.2.1	Kansi	44
5.2.2	Pääjuttu	47
5.2.3	Orsiaukeama	49
5.2.4	Erikoiset ilmoitusmuodot	50
5.2.5	Poikkeustapaukset	51
6.	KAUPPALEHTI PRESSON TAITTOPROSESSI	52
6.1	Pitkän aikavälin suunnittelu: kolmiviikkolista	54
6.2	Konseptointi: juttujen aikataulu	55
6.3	Toimituksen rakenne ja taittoprosessin kulku	57
7.	KUVAUS TAITTOPROSESSIN TOIMIVUUDESTA KÄYTÄNNÖSSÄ	62
7.1	Esimerkkiviikon Presso	62
7.1.1	Tapaus 1: A-niskan pääjuttu	65
7.1.2	Tapaus 2: Kansi	68
8.	JOHTOPÄÄTÖKSET	71
8.1	Taittoprosessin toimivuus	71
8.2	Ulkoasun merkitys	74
8.3	Havaitut ongelmat	75
8.4	Mallin soveltaminen aikakauslehteen	77
	LÄHTEET	80
	LIITTEET (2 KPL)	

I. JOHDANTO

I.1 LÄHTÖKOHDAT

Taittajan asema toimitustyön viimeisenä lenkkinä ennen lehden painamista ei ole aina kadehdittava. Pahimmillaan peukaloita pyöritellään päiväkausia, kunnes viime hetkellä lasti juttuja, kuvia ja grafiikkaa romahtaa taittajan niskaan. Kun muu toimitus jo siirtyy vastapäiseen virvokkeelle, taittaja vasta tarttuu hiirensä ja aloittaa asemasodan deadlinea vastaan.

Onneksi on myös vaihtoehto. Taittodeskin ei tarvitse olla vain sisällön loppusijoituspaikka, vaan taittaminen voi olla olennainen osa journalistista prosessia. Tällöin taittotyö alkaa jo samaan aikaan jutun ideoinnin kanssa ja etenee tasaisena virtana kohti lehden valmistumista. Taittaja tietää kaiken aikaa, missä vaiheessa mikin juttu on, ja pystyy tarpeen tullen reagoimaan muutoksiin ongelmitta vielä viime metreillä.

Tämä vaatii hyvää suunnittelua ja järjestelmällisyyttä sekä ennen kaikkea kurinalaisuutta koko toimitukselta, mutta on täysin mahdollista. Aiemmin prosessia vaikeuttaneet tekniset ongelmat ja eri työntekijäryhmien väliset tiukat raja-aidat ovat jo historiaa. Nykyisin suurimman esteen kuvan, sanan ja ulkoasun kiinteälle liitolle aiheuttavat vanhakantaiset asenteet.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on osoittaa, että taittaminen on osa sisältöä ja osa journalismia. Yritän myös kumota sanomalehden alkujoukkoilta juontuvan, yllättävän sitkeässä olevan käsityksen, jonka mukaan taittaminen olisi vain typografisten elementtien mekaanista sijoittelua. Taittoprosessia analysoimalla pyrin osoittamaan, että taittaminen voi olla toimitustyöhön saumatta nivoutuva laaja kokonaisuus, jossa työn tekninen toteutus on vain yksi pieni osa-alue.

Tutkimukseni ydin voidaan kiteyttää yhteen kysymykseen: Minkälainen on ihanteellinen viikkolehden taittoprosessi? Siihen vastaamiseksi on pohdittava ainakin seuraavia osa-alueita: Mitkä ovat taittoprosessin keskeiset elementit? Mitkä asiat vaikuttavat taittoprosessin kulkuun? Minkälaisen mallin prosessista voi tehdä?

I.2 MIKSI TUTKIA TAITTOPROSESSIA

Kiinnostukseni aiheeseen on herännyt oman työni kautta. Aloitellessani journalistista uraani vuonna 1994 Raisiossa paikallislehti Rannikkoseudussa moni asia oli vielä toisin: kamerassani oli mustavalkofilmii, lehtikuvat vedostettiin pimiössä ja valmiit jutut ”saksitaitettiin” skeemoiksi ja lähetettiin valokuvien kera painoon ladottaviksi.

Seuraavana vuonna kaikki muuttui. Toimitukseen hankittiin Mac-tietokoneet, negatiiviskanneri, QuarkXPress-taitto-ohjelma ja Photoshop-kuvankäsittelyohjelma. Pimiöstä tuli siivouskomero, ja latojat jäivät toimettomiksi. Taittaminen oli siirtynyt toimitukseen.

Nuorelle ja innokkaalle toimittajanalulle uuden tekniikan vyöry oli pelkästään positiivinen asia. Vietin pitkiä iltoja toimituksessa koneisiin ja ohjelmiin tutustuen. Taittamisen visuaalisuus kiehtoi jo silloin.

Vuonna 1998 aloitin taittajana Ilta-Sanomien Viikkoliitteessä (sittemmin Plussa, nykyään Plus). Mitä kauemmin tuota työtä tein, sitä enemmän aloin pohtia taittoprosessin merkitystä hyvän lopputuloksen kannalta. Osaltaan tähän vaikuttivat myös resurssit, sillä jatkuvien ylitöiden vähentämiseksi prosessista piti saada tehokkaampi. Käytännön uudistuksia toimituksen työtapoihin oli kuitenkin erittäin vaikea saada aikaan, koska asiat oli totuttu tekemään tietyllä tavalla iät ja ajat.

Kun Kauppalehti päätti vuonna 2004 perustaa uuden viikkosanomalehden, Kauppalehti Presson, en epäröinyt lähteä mukaan. Oli ainutlaatuista päästä osallistumaan kokonaan uuden lehden perustamiseen ja ennen kaikkea mahdollisimman toimivan työprosessin luomiseen. Uudella lehdellä ei ollut painolastinaan piintyneitä tapoja, joten sen tekemiseen suunnitellut työtavat eivät kilpistyneet muutosvastarintaan. Käytin hyväkseni Ilta-Sanomissa oppimiani asioita; pääpaino prosessin hahmottelussa oli omalta osaltani niissä asioissa, joissa edellisessä työpaikassani oli ollut eniten ongelmia.

Kauppalehti Presson tarina oli lyhyt. Lehteä kustantanut Alma Media päätti lokakuussa 2007 lopettaa lehden, koska se ei kolmen vuoden määräajassa yltänyt voitolliseksi. Lehden lakkautus kesken tämän tutkimuksen tekemistä toi omat haasteensa, mutta ei sinänsä vaikuttanut työhön kovin paljon. Olinhan ehtinyt kerätä tutkimusmateriaalini ja kirjoittaakin valtaosan tekstistä ennen lopettamispäätöstä. Työn viimeistely lehden jo kuoltua toi toki oman sävynsä tutkimukseen.

Vaikka Presso ehti ilmestyä vain runsaan kolmen vuoden ajan (30.10.2004–17.11.2007), se saavutti yli 30 kotimaista ja kansainvälistä ulkoasupalkintoa ja Bonnierin Suuren journalistipalkinnon. Lehden ulkoasu ja tekoprosessi olivat siis ilmeisen toimivia.

Nyt lähestyn tuota prosessia tutkimuksen keinoin ymmärtääkseni sitä vieläkin paremmin. Uskon, että pystyn hyödyntämään tutkimustyössä ilmeneviä asioita vastaisuudessa käytännön työssäni. Jo nyt siitä on ollut huomattavasti apua uudessa työssäni Kauppalehti Optiossa. Kenties joku muukin, vaikkapa uuden lehden työprosessia suunnitteleva tai jo olemassa olevaa uudistava, voi saada siitä apua tai virikkeitä.

1.3 TUTKIMUKSEN ETENEMINEN

Kuvailen Kauppalehti Presson taittoprosessia vaihe vaiheelta esimerkkien avulla, pyrin muodostamaan siitä ymmärrettävän kokonaiskuvan ja hahmottelen sen pohjalta taittoprosessin ideaalimallin. Käsiteltävät esimerkit ovat lehden koko ilmestymisajalta, mutta ideaalimallin toimivuutta testaan yhdellä satunnaisesti valitulla numerolla.

Koska Presso oli kerran viikossa ilmestyvä sanomalehti, tutkimus kuvaa parhaiten juuri viikkosanomalehden taittoprosessia. Luonteeltaan Presso oli kuitenkin hybridi, joka tasapainoili sanoma- ja aikakauslehden välimaastossa, joten tutkimuksen tuloksia voi mielestäni soveltaa tietyiltä osin myös päivittäiseen sanomalehteen tai harvemmin ilmestyvään aikakauslehteen.

Taittoon ja sitä kautta koko taittoprosessiin vaikuttavia asioita on paljon. On otettava huomioon esimerkiksi lehden luonne, sisältö, resurssit, taiton tavoitteet ja painotekniikka. Myös lehden yleisen ulkoasun pitää olla sellainen, että se on helppo ja nopea taittaa prosessin edellyttämällä tavalla. Sen vuoksi käyn läpi myös Presson ulkoasun pääpiirteitä ja kerron, minkälainen lehti Presso ylipäätään oli.

Kuten jo aiemmin totesin, taittaminen kulkee käsi kädessä sisällön kanssa. Taittajan on toimitusketjun viimeisenä lenkinä oltava selvillä koko prosessin etenemisestä, jotta lehti voi ylipäätään ilmestyä. Siksi taittoprosessin analysointi on osittain myös toimitusprosessin kuvausta. Tässä tutkimuksessa tutkin kuitenkin lehden tekemisen käytäntöjä nimenomaan taittajan näkökulmasta ja käytän siitä nimitystä taittoprosessi.

Alun perin tarkoitukseni oli tehdä journalistinen pro gradu -työ, jossa tekemäni taitot olisivat olleet arvosteltavana osana. Luovuin kuitenkin ajatuksesta, koska en halunnut keskittyä pelkkään lopputulokseen vaan ennen kaikkea lopputuotteen mahdollistavaan prosessiin. Intoani lisäsi entisestään se, että journalistista työtä ja varsinkin taittamista on tutkittu hyvin vähän. On selvää, että ulkopuolisten tutkijoiden on huomattavasti helpompaa analysoida journalistisia tuotteita kuin niiden takana piilevää tekotapaa. Toimituksessa työskentelevänä lehdentekijänä omat mahdollisuuteni työprosessin hahmottamiseen ovat oleellisesti paremmat.

Tutkielmassa on edelleen journalistisen tutkielman piirteitä, koska kerron omasta työstäni ja kaikki esimerkkitaitot ovat tekemiäni. Olen myös laatinut esiteltävät taittoprosessin hallintavälineet eli kolmiviikkolistan ja juttujen aikataulun sekä osallistunut Presson ulkoasun luomiseen lehden perustamisvaiheessa.

Ennen kuin siirryn kertomaan Kauppalehti Pressosta, käsittelen aihetta yleisellä tasolla. Luvussa 2 määrittelen taittoprosessiin ja ulkoasuun liittyviä käsitteitä. Luvussa 3 käyn läpi taittamisen historiaa ja kehitystä sekä esittelen aiheeseen liittyvää aiempaa

tutkimusta. Luvussa 4 kuvailen tutkimustavat ja käyttämäni aineiston eli Presson luonteen ja rakenteen.

Luvussa 5 käyn läpi Presson ulkoasun suunnitteluun vaikuttaneita tekijöitä ja kuvailen lehden ulkoasua sekä yleisellä tasolla että yksityiskohtaisemmin esimerkkien avulla.

Luvussa 6 keskityn Presson taittoprosessiin. Kuvailen prosessin kulun ja esittelen siihen käytetyt apuvälineet ja työntekijät. Luvun päätteeksi hahmottelen Presson taittoprosessin ideaalimallin sekä siihen liittyvän porrastetun taittoprosessimallin.

Luvussa 7 kuvailen, kuinka hahmottelemani ideaalimalli toimii käytännössä. Käytän apuna yhden esimerkkiviikon lehteä kokonaisuutena sekä tarkastelen lähemmin kahta tapausta lehden sisällä.

Lopuksi luvussa 8 teen johtopäätöksiä taittoprosessista ja siihen liittyvien muiden tekijöiden, kuten ulkoasun, toimivuudesta sekä tuon esiin havaitsemiani ongelmia. Kerroin myös siitä, kuinka Pressoon kehitetty taittoprosessi on tähän mennessä toiminut aikakauslehdessä Kauppalehti Optiossa.

2. KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Taittoa ja taittamista koskeva käsitteistö on moninaista ja varsin sekavaa. Itse taiton käsite juontaa juurensa kaukaa historiasta, eikä sillä ole juuri mitään tekemistä nykyisen lehdentekoprosessin tai tietokoneella tehtävän sivunvalmistuksen kanssa. Termi on jäänyt käyttöön pitkälti sen vuoksi, ettei suomen kieleen ole juurtunut sen tilalle tuoreempaa, vakiintunutta käsitettä.

Ulkoasun tekijöistä käytettävät termit ovat vielä tätäkin sekavampia, sillä eri lehdissä käytetään lukuisia erilaisia titteleitä taittajasta visualistiin ja graafikosta design directoriin. Kaiken lisäksi saman tittelin sisältö vaihtelee lehdittäin.

Ulkoasu ei ole oma erillinen saarekkeensa lehdenteossa, vaan se heijastaa monia asioita, kuten lehden sisältöä ja arvomaailmaa. Lehden konsepti ja formaatti erottavat sen kilpailijoistaan ja määrittävät vahvasti lehden taittoa. Toisaalta lehden genre eli lajityyppi määrittää sen tekemiselle tietyt rajat, jotta lehti tunnistetaan juuri siihen genreen kuuluvaksi.

Hyvän ulkoasun on täytettävä tietyt tavoitteet. Sen on oltava selkeä ja luettava sekä toisaalta kiinnostava ja yllättävä. Tavoitteeseen päästään huolehtimalla siitä, että taitto sisältää tiettyjä perusominaisuuksia kuten kontrasteja ja rytmiiä. Taiton on myös oltava tasapainoinen ja jäsenneily. Lukijan lisäksi hyvä ulkoasu ottaa huomioon myös tekijän; lehden on oltava helppo ja nopea tehdä, jotta aikaa jää itse perusasiaan eli suunnitte-

luun. Hyvällä typografialla on niin ikään tärkeä tehtävänsä hyvässä ulkoasussa.

Käsittelen seuraavissa alaluvuissa tarkemmin edellä kuvattuja perusasioita. Muihin käsitteisiin ja termeihin perehdyn luvuissa 5 ja 6 sitä mukaa kun otan niitä esille esimerkkien yhteydessä.

2.1 MITÄ TAITTO ON?

Alkujaan sana taitto merkitsi jatkuvaksi palstaksi ladotun pitkän perustekstin murtamista lukemista helpottavaan muotoon joko kirjan tai sanomalehden sivuiksi (HENNING & AL. 1988, 51). Yksipalstaisissa lehdissä taittaminen oli sananmukaisesti vain tekstipalstan taittamista sivun vaihtuessa (MERVOLA 1995, 57).

Lehtien siirtyessä useampaan palstaan aineistoa alettiin ryhmitellä otsikoilla. Ensimmäinen juttu alkoi sivun vasemmasta yläreunasta ja jatkui niin pitkälle ja niin monelle palstalle kuin oli tarpeen. Seuraava taitettiin aina edellisen perään, ja näin lehti täyttyi palsta palstalta ja sivu sivulta. Tämä juoksutaitoksi kutsuttu taittotyyli oli Suomessa vallalla 1840-luvulle asti. (EMT., 57–58.)

Morgonbladet otti vuonna 1845 käyttöön aivan uudenlaisen taitollisesti lehteä muuttavan elementin, kirjalliset alakerrat. Ne oli taitettu sivun alareunaan vaakataitoksi, niin että pystysuora rakenne murtui. Alakerrat muuttivat suuresti lehtien taittoajattelua. Tekstiaineistoa ei enää juoksutettu sivulta ja palstalta toiselle vaan aineisto jouduttiin suunnitelmallisesti asettelemaan eli taittamaan sivulle. Tästä alkoi hiljalleen kehittyä sanomalehtien taittotapa. (EMT., 58–59.)

Työtavat ovat sittemmin muuttuneet, mutta termi taittaa on säilynyt sitkeästi lehtikielessä. Taittajan työnkuvan monipuolistuminen ja uusi tekniikka ovat osaltaan edesauttaneet sitä, että käsite taitto voidaan nykyään ymmärtää hyvin monella tavalla. Taitolle voidaan määritellä jopa viisi eri merkitystä, jotka ovat:

- 1) synonyymi ulkoasun kanssa eli työn lopputulos
- 2) tekninen suoritus, jossa typografiset elementit sijoitetaan painopinnalle järkeväksi kokonaisuudeksi
- 3) koko ulkoasun suunnittelun prosessi, joka sisältää teknisen suorituksen lisäksi ideointia, suunnittelua ja yhteistyötä muun toimituksen kanssa
- 4) toimitusdiskurssissa juttu on ”taitossa”, kun se on taitettavissa, ts. kun se on siirretty taittajan ulottuville
- 5) sanan ei-journalistinen merkitys, joka viittaa fyysiseen taittamiseen (englanniksi fold).

Englanninkieliset vastaavat ilmaisut layout ja design ovat yksiselitteisempiä, sillä nii-

hin ei liity kohdan viisi oheismerkitystä. Tällöin vältetään väärinkäsityksiltä, jollaista Manninen (1999, 14) ironisesti kuvailee: ”Kuinka se taittaminen voi viedä niin kauan aikaa. Eikö ole kuitenkin aika yksinkertaista vain taittaa paperi kahtia?”

Journalismin tutkimuksessa taitto käsitetään vaihtelevasti kohdissa 1–3 kerrotulla tavalla. Kaikkein suppeinta näkemystä edustavat esimerkiksi Kallionpää, Laitinen ja Karonen. Kallionpää (1990, 6) toteaa taiton olevan synonyymi ulkoasun kanssa. Laitisen (1999, 5) mukaan taitolla tarkoitetaan lähinnä sanomalehden yksittäisen sivun ulkoasua eli sitä, miten ja missä järjestyksessä eri elementit on sivulle järjestetty. Karonen (1987, 8) määrittelee taiton työn lopputulokseksi, typografisesti järjestetyksi kokonaisuudeksi.

Valtaosassa kirjallisuutta taitto mielletään kuten kohdassa kaksi. Brusilan (1997, 10) ja Miettisen (1988, 217) mukaan se on lehden sivulle tulevien erilaisten elementtien järjestelyä. Mervola (1995, 16) määrittelee taiton julkaistavan aineiston sijoitteluksi painopinnalle ja Loiri & Juholin (1998, 70) toimituksellisen tekstin ja visuaalisten eli typografisten osatekijöiden yhteensaattamiseksi.

Kaipainen (1994, 57) ottaa määritelmään mukaan myös lukijan ja miellyttävyyden. Hänen mukaansa taitto tarkoittaa sitä, että sivulle tulevat elementit, kuten kuvat, piirrookset, teksti, grafiikka ja otsikot, pannaan keskenään sellaiseen järjestykseen, että niitä on miellyttävä katsella ja ne houkuttelevat lukemaan (EMT.). Pulkkinen (2002, 11) on samoilla linjoilla. Hänen mukaansa ulkoasun tehtävä on tarjota keinot järjestää lehden materiaali niin, että se tulee vastaanotetuksi ja ymmärretyksi ja että lukijat kokevat sen kiinnostavaksi ja helppokäyttöiseksi (EMT.). Toki monet muutkin (ESIM. BLACK 1990, REHE 1984 TAI WHITE 1985) korostavat luettavuuden ja miellyttävyyden merkitystä taiton ja typografian tehtäviä käsitellessään.

Kaikkein laajimmassa merkityksessä eli kohdassa kolme kuvattuna kokonaisvaltaisena prosessina taiton näkevät esimerkiksi Manninen (1999, 15) ja Henning ym. (1988, 51). Jälkimmäisen mukaan taittoa voidaan pitää niiden journalististen ja visuaalisten ratkaisujen summana, jolla lehden yksittäistä numeroa varten koottu aineisto järjestetään lukijaa puhuttelevaan muotoon siten, että lukija voi hyödyntää lehden sisältöä mahdollisimman paljon. Myös Manninen ymmärtää taiton laajassa mielessä eli koko sinä toimituksellisen prosessina, jonka lopputuloksena syntyy painokelpoinen lehden numero.

Käsitys taiton sisällöstä vaihtelee tutkimuksissa näin suuresti, koska termi itsessään on hämärtynyt. Sana kuvasi hyvin lehden tekemistä 200 vuotta sitten, mutta nykyisin sillä ei ole enää juuri mitään tekemistä lehden ulkoasun tai sen tekemisen kanssa. Aiheen käsittely olisi huomattavasti helpompaa, mikäli käsitteet olisivat yksiselitteisiä ja tarkoituksenmukaisia.

Valitettavasti yrityksissä päästä eroon termistä taitto on menty ojasta allikkoon. Tutkimuksissa ja oppaissa saatetaan puhua taittamisen sijaan tai sen ohella esimerkiksi sivun suunnittelusta, ulkoasun suunnittelusta, muotoilusta, designista tai jopa layoutin tekemisestä. Myös käsitettä typografia käytetään laajimmillaan taiton synonyyminä. Käsitteiden sekamelska ei ainakaan helpota sitä, että kirjoittajalla ja lukijalla olisi yhtäläinen käsitys siitä, mistä tarkalleen ottaen kulloinkin on kyse. Vanhoja termejä on mielestäni hyvä käyttää niin kauan, kunnes uudet on saatu vakiinnutettua.

Oma käsitykseni taitosta mukailee Henningin ym. ja Mannisen määritelmiä. Henningin esittelemä muotoilu on mielestäni ytimekkäin ja tyhjentävin. Siinä otetaan huomioon sekä työn visuaalinen että journalistinen puoli, lukija ja luettavuus sekä informatiivisuuden tärkeys. Käyttäisin kuitenkin taiton tilalla sanaa taittoprosessi väärinkäsitysten vähentämiseksi. Sen lisäksi korostaisin vielä toimittajien, kuvaajien, taittajien, graafikoiden ym. yhteistyön merkitystä parhaiden mahdollisten ratkaisujen löytymiseksi Henningin ym. määritelmää muotoillen:

Taittoprosessi on eri lehdentekijöiden yhdessä tekemien journalististen ja visuaalisten ratkaisujen summa, jolla lehden yksittäistä numeroa varten koottu aineisto järjestetään lukijaa puhuttelevaan muotoon siten, että lukija voi hyödyntää lehden sisältöä mahdollisimman paljon.

2.2 KUKA TAITON TEKEE?

Ketkä sitten tekevät taiton? Suomen kielen logiikan mukaan taittajat. Asia ei kuitenkaan ole aivan näin yksinkertainen.

Osa taiton tekijöiden lukuisista titteleistä juontaa juurensa termin taitto tavoin historiasta, osa taas on lainattu englannin kielestä tai mainosmaailmasta. Kaiken lisäksi sanoma- ja aikakauslehdissä on perinteisesti käytetty toisistaan poikkeavia nimityksiä, mutta viime vuosina tuokin raja on hämärtynyt.

Ennen tietokoneiden taitto-ohjelmia sivut taitettiin toimituksen ulkopuolella latomossa (ks. esim. MERVOLA 1995, 181–182 TAI SAVES 1986, 105). Tällöin taittajista käytettiin nimikettä kirjatyöntekijä tai latoja. Toimituksen puolella taittosuunnitelmia eli skeemoja (ks. esim. KUUTTI 1994, 83) latojille tekivät toimitussihteerit tai ulkoasu-toimittajat. Työmäärän lisääntyessä esimerkiksi sanomalehti Keskiuomalaisessa otettiin käyttöön myös latomo- eli taittosihteerin nimikkeet (MERVOLA 1995, 293).

Latojat siirtyivät tietokoneella tehtävän sivunvalmistuksen seurauksena monessa lehtitalossa toimitukseen (tästä lisää alaluvussa 3.1). He jatkoivat työtään yleensä nimikkeellä taittaja. Esimerkiksi Ilta-Sanomissa oli 1990-luvun lopulla taittajia, taitto-

sihteereitä ja toimitussihteereitä, jotka kaikki taittoivat lehden sivuja.

Suurissa lehdissä on lisäksi yleensä ulkoasupäällikkö (esim. Ilta-Sanomat), tuotantopäällikkö (esim. Kauppalehti) tai ulkoasuvastaava, joka niin ikään saattaa osallistua taittamiseen. Tätä tointa hoitamassa voi lehdestä riippuen olla myös taittopäällikkö, kehityspäällikkö tai vaikka suunnitteleva uutispäällikkö (PULKKINEN 2002, 77).

Aikakauslehtipuolella nimikkeistö on ollut perinteisesti erilaista. Monessa kuu-kauslehdessä koko lehden taittaa art director eli AD (esim. Sport). Art directorilla saattaa olla apunaan graafikkoja (esim. Suomen Kuvalehti) tai graafisia suunnittelijoita (esim. Gloria). Joissakin lehdissä vastaavaa taittajaa kutsutaan AD:n sijaan päägraafikoksi (esim. National Geographic Suomi). Nämä nimikkeet ovat vähitellen levinneet myös sanomalehtikäyttöön (esim. Kauppalehdessä ulkoasupäällikön titteli muuttui AD:ksi vuonna 2007).

Journalistisessa ja graafisen alan kirjallisuudessa puhutaan lisäksi sujuvasti ulkoasun suunnittelijoista, sivunsuunnittelijoista, visualisteista, visuaalisista journalisteista ja graafisista muotoilijoista. Kaiken kukkuraksi lehtialallakin

on seurattu nykytrendiä ja alettu ottaa käyttöön englanninkielisiä titteleitä, kuten visualist, designer, graphic designer, graphic journalist tai design director (esim. Olivia). Niiden alkuperä on pääsääntöisesti Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa. Kuvassa 1 on koottuna joukko käytössä olevia taiton tekijöiden titteleitä.

Art directorien yläpuolella saattaa Yhdysvalloissa olla head art director ja hänen yläpuolellaan vielä creative director (JAIS-NIELSEN 2004, 274). Myös design editoria käytetään. Joskus amerikkalaisissa lehdissä näkee myös titteleitä, kuten senior art director, jotka nostavat henkilön statusta, mutta eivät vaikuta työn sisältöön (EMT., 275).

Nimikkeiden valtava määrä saa aikaan sekaannuksia. Niitä lisää entisestään se, että myös tittelien sisältö vaihtelee lehdittäin. Esimerkiksi toimitussihteeri voi yhdessä lehdessä olla käytännössä taittaja (esim. Kauppalehti Presso), toisessa juttujen käsittelijä (esim. Anna) ja kolmannessa suoraan päätoimittajalle vastuussa oleva juttujen suunnittelija ja tilaaja (esim. Fitness). Suurta logiikkaa ei mielestäni ole siinäkään, että toimitussihteerin ohella monessa lehdessä työskentelee titteliltään hyvin samalta

Taiton tekijöiden titteleitä

Kirjatyöntekijä	Sivunsuunnittelija
Latoja	Graafikko
Latomosihteeri	Graafinen suunnittelija
Taittaja	Graafinen muotoilija
Taittosihteeri	Päägraafikko
Toimitussihteeri	Visualist
Visualisti	Designer
Visuaalinen journalisti	Graphic designer
Ulkoasutoimittaja	Graphic journalist
Ulkoasun suunnittelija	Art director
Ulkoasuvastaava	Head art director
Ulkoasupäällikkö	Design director
Taittopäällikkö	Creative director
Tuotantopäällikkö	Design editor

Kuva 1. Taiton tekijöillä on eri lehdissä monia erilaisia titteleitä.

kuulostava toimituksen sihteeri, jonka toimenkuva on kuitenkin täysin erilainen.

Käsitteen taitto tapaan termien selkeyttäminen olisi paikallaan tässäkin. Moni lehti onkin kiertänyt titteliviidakon sijoittamalla taittajat toimituksen tiedoissa yksinkertaisesti otsikon ulkoasu alle (esim. Helsingin Sanomien Kuukausiliite).

Tässä työssä taiton tekijästä käytetään jälleen sekaannusten välttämiseksi vakiintunutta, suomenkielistä termiä taittaja.

2.3 KONSEPTI, GENRE JA FORMAATTI

Lehden taittoprosessissa luodut yksittäiset taitot muodostavat kokonaisuuden, jota voidaan kutsua koko lehden ulkoasuksi. Se, minkälainen ulkoasu lehdellä on, riippuu pitkälti sen sisällöstä. Sekä sisältöä että ulkoasua määrittelevät voimakkaasti lehden konsepti ja formaatti sekä se, mikä on lehden ajateltu genre eli lajityyppi.

Konseptia luotaessa kuvataan tuotteen oleelliset piirteet eli ne ratkaisut, jotka erottavat tuotteen olemassa olevista konsepteista tai muista tuotteista (KEINONEN & JÄÄSKÖ 2004, 37). Töyry (2005, 66) kiteyttää konseptin ideaksi tuotteesta sekä siihen liittyvistä tavoitteista ja arvoista. Uusi konsepti pyrkii mahdollisimman tehokkaaseen yhteydenpitoon vastaanottajan kanssa (KIVIKURU 1996, 51). Konseptin avulla lehdelle luodaan oma luonne, jonka avulla lukija oppii tunnistamaan sen muiden lehtien joukosta.

Konseptin käsitteeseen liittyy läheisesti genre eli lajityyppi. Genret muodostavat sen teollisten, ideologisten ja institutionaalisten konventioiden verkoston, joka on yhteinen tekijälle ja lukijalle ja johon niin tekijän kuin yleisönkin luennat perustuvat (FISKE 1987, 111). Journalismin yhteydessä genret voidaan ymmärtää journalistisiksi säännöiksi, jotka määräävät todellisuuden merkityksellistämistä (BRUSILA 1997, 53).

Lajityyppiä voidaan määritellä lehden talouden perustan, sisällön aihepiirien, lehden tyylilajin tai sen kohderyhmän mukaan (TÖYRY 2005, 115). Genren toiminnalle on välttämätöntä, että se tunnistetaan, sillä juuri tunnistaminen aktivoi genren säännöt (BRUSILA 1997, 53).

Genre määrittelee voimakkaasti myös lehden ulkoasua. Kullakin lehdellä on visuaalinen tyyliinsä oman lajityypin sisällä (EMT.). Tyyli kertoo, onko lehti konservatiivinen, nuorekas tai vaikkapa moderni (RANTANEN 2007, 57). Tyyliä voi varioida tiettyissä rajoissa, mutta lukijan on pysyttävä kärryillä koko ajan.

Jos lehden typografinen ilme poikkeaa liiaksi lajilleen tyyppillisistä käytännöistä, tarkoittaa se samalla lajityypillisten ominaisuuksien katoamista. Kuvat, taitto ja typografia voivat varioida tiettyjen sääntöjen sallimissa rajoissa siten, että lajityypilliset ominai-

suudet kuitenkin säilyvät. Vaikka lehden pitää näyttää numero numerolta uudelta, on sen oltava samalla tutun oloinen. Lukijan on tunnistettava se ensisilmäyksellä lähtien. (BRUSILA 1997, 53.)

Jotta uusi lehti menestyisi markkinoilla, sen on oltava jollain tavalla erilainen kuin kilpailijansa. Tähän voidaan päästä esimerkiksi uudenlaisen formaatin avulla. Töyryn (2005, 66–67) mukaan formaatiksi voidaan kutsua sitä, kun lehden konsepti saa muodon, joka on toistuva, tunnistettava ja muista lehdistä erottuva.

Formaattia ei pidä käsittää liian rajoittavaksi tekijäksi. Se ei pakota lehden sisältöä tai ulkoasua tiettyyn muottiin, vaan luo sille tunnistettavan rakenteen. Tämä on erittäin tärkeää, jotta lukija pääsee lehden kanssa sinuiksi eikä koe sitä sekavaksi ja vieraaksi.

Genre siis tavallaan pakottaa lehden olemaan samankaltainen kuin kilpailijansa. Konseptin ja formaatin avulla taas pyritään juuri päinvastaiseen suuntaan eli tekemään lehdestä erilainen kuin kilpailijansa. Kaikki kolme käsitettä vaativat kuitenkin, että lehti olisi tuttu ja tunnistettava. Sekin on paradoksaalista, koska kiinnostavuuden, yllättävyyden ja irtomyynnin takia lehden pitäisi erottua edellisestä numerostaan ja kilpailijoistaan mahdollisimman paljon. Tasapainoilu näiden erittäin ristiriitaisilta tuntuvien vaatimusten välillä asettaa uuden lehden suunnittelulle suuria haasteita. Huovila (2006, 206) kuvaa tilannetta:

”Ulkoasun suunnittelu antaa tuotteelle identiteetin, josta vastaanottaja tunnistaa julkaisun vaikka näkisi siitä vain yhden sivun. [...] Tämä antaa vastaanottajalle myös turvallisuuden tunteen. [...] Julkaisu on siis konservatiivinen. Mutta konservatiivinen ulkoasu on myös vaara, sillä vastaanottaja voi kyllästyä siihen.” (EMT.)

Pulkkinen (2002, 14) toteaa, että yllätyksiä ja vaihtelua ei toisaalta saa olla liikaa, jotta lukija löytää etsimänsä tilanteessa kuin tilanteessa:

”Ulkoasua on kehitettävä lehden luonteen mukaan. Esimerkiksi irtonumeromyynnistä elävän lehden ulkoasun (ennen kaikkea kannen) on pysäytettävä ostaja ja herätettävä ostopäätös. Kun lukija avaa lehden, on tärkeää, että kiinnostus pidetään yllä. Tässä tarkoituksessa lehdessä on oltava rytmiä, vastakohtia, vaihtelua, yllätyksiä ja värikkyyttä. Visuaalinen tehokkuus ei kuitenkaan saa toteutua selkeyden kustannuksella; kiireisenkin lukijan on vaihtelevissa olosuhteissa löydettävä lehdestä se mitä hän on hakemassa.” (EMT.)

Jais-Nielsenin (2004, 18) mielestä tähän voidaan pyrkiä tekemällä lehden rakenteesta ja typografiasta toistuva sekä yrittää yllättää lukijat jännittävillä, hyvinkirjoitetuilla jutuilla ja hyvillä kuvilla. Rantanen (2007, 55) on samoilla linjoilla:

”Lehti ei ole teollinen tuote, jossa sama paketti täytetään samalla sisällöllä viikosta tai kuukaudesta toiseen. Toimituksella pitää olla näkemystä sisällöstä, ja sen pitää uskal-

taa tehdä myös rohkeita ratkaisuja pitääkseen julkaisunsa tuoreena.” (EMT.)

Minkälainen lehden ulkoasun sitten täytyy olla, jotta lehti on oman, kilpailijoi-
taan erottuvan konseptin mukainen, mutta jotta se toisaalta tunnistetaan kilpailijoi-
densa kanssa yhteisen lajityypin edustajaksi? Tähän kysymykseen on mahdotonta an-
taa yleispätevää vastausta, sillä jokainen lehti on oma tapauksensa. Esittelen yhden
esimerkin eli Kauppalehti Presson ulkoasun ja sen suunnitteluun vaikuttaneita teki-
jöitä luvussa 5.

2.4 HYVÄN ULKOASUN KRITTEERIT

Minkälaisista ominaisuuksista hyvä ulkoasu rakentuu? Entä minkälainen ulkoasu pal-
velee lukijoiden lisäksi myös tekijäänsä?

Edmund Arnold (1956, 5) määritteli jo yli 50 vuotta sitten taitolle neljä tavoitetta:

- 1) lisätä luettavuutta
- 2) erotella tärkeä ja vähemmän tärkeä
- 3) houkutella ja kiinnostaa lukijaa
- 4) luoda tunnistettavuutta.

Bruce Westley (1953, 65) esitti samoihin aikoihin taitolle kuusi päämäärää:

- 1) auttaa lukijaa aineiston löytämisessä, lukemisessa ja ymmärtämisessä
- 2) esittää aineisto hyvässä järjestyksessä ja mielekkäästi
- 3) painottaa juttujen tärkeysjärjestystä koon ja sijoittelun avulla
- 4) tehdä lehdestä lukijaa houkutteleva
- 5) vakiinnuttaa lukutottumuksia
- 6) auttaa lukijaa löytämään haluamansa.

Arnoldin ja Westleyn tavoitteet ovat käytännössä samat vain hieman eri sanoin esi-
tettyinä. Samansuuntaiseen lopputulokseen ovat sen jälkeen päätyneet lukuisat muut-
kin. Esimerkiksi Ojala (1970, 2–3) määrittelee Suomen kaikkien aikojen toisessa taito-
toa käsitelleessä tiedotusopillisessa pro gradu -työssä taiton päämääräksi:

- 1) luettavuuden lisäämisen
- 2) lukijan houkuttelemisen
- 3) valintojen ohjaamisen eriarvoisten elementtien avulla.

Vuosikymmenten aikana markkinatalous on vahvistunut ja kilpailu kiristynyt. Tämä
näkyvät myös taiton tehtävien määrittelyssä. Esimerkiksi Vapaasalo (1998, 21) toteaa, että
painetun viestin ja erityisesti sen ulkoasun on pystyttävä ilmaisemaan itsensä hyvin no-
peasti, koska lukijan sielua ja katsetta kosiskelevat saman päivän aikana sadat jutut ja
kuvat.

Myös sanat tuote ja myynti ovat vähitellen tulleet mukaan journalismia ja taittoa käsitteleviin teksteihin. Rantanen (2007, 19) määrittelee lehden visuaalisuudelle kolme tehtävää:

- 1) myynnin
- 2) opastuksen
- 3) tarinankerronnan.

Myynnillinen tehtävä on hänen mukaansa herättää huomiota ja kiinnostusta sisältöä kohtaan. Opastus auttaa ymmärtämään rakenteita ja sisältöä jo ennen lukemista. Tarinankerronta helpottaa tekstin ja tarinan ymmärtämistä. (EMT.)

Jais-Nielsenin (2004, 291) mukaan hyvä taitto:

- 1) on tarkoituksenmukainen ja toimiva
- 2) organisoii ja järjestää
- 3) houkuttelee ja herättää huomiota.

Tarkoituksenmukainen taitto lähettää Jais Nielsenin mukaan oikeanlaisia signaaleja, jotka herättävät lukijassa toivottuja tuntemuksia. Lukija tietää jo ulkoasun perusteella esimerkiksi sen, onko teksti uutinen vai kaunokirjallisuutta tai onko lehti suunnattu nuorille vai varttuneemmille. Taiton kenties tärkein tehtävä on organisoida sisältöä, jotta lukijan on mahdollisimman helppo omaksua se. Hyvä taitto saa myös lukijan hereämmään ja jatkamaan lukemista. (EMT., 291–295.)

Kallionpää (1990, 50) muistuttaa, että taiton keskeiset ominaisuudet, kuten miellyttävyyden ja houkuttelevuus, ovat vahvasti kulttuurisidonnaisia ominaisuuksia ja riippuvat vallitsevasta visuaalisesta ja journalistisesta kulttuurista. Tämä on totta, mutta se ei silti ole muuttanut itse kriteereitä. Vaikka eri tekijät käyttävät taiton tehtävistä hieman eri käsitteitä tai käsittelevät niitä eri näkökulmista (esim. kiinnostavuus/myyvyys), perusta on säilynyt samana.

Mitä taitolta sitten vaaditaan, jotta edellä kuvatut tehtävät täyttyvät? Perinteisesti taiton tutkijat ovat tulleet laajalti siihen tulokseen, että ainakin tasapaino, kontrasti ja rytmi kuuluvat hyvän ulkoasun ominaisuuksiin (MANNINEN 1999, 41). Westleyn (1953, 270–279) mukaan hyvän taiton seitsemän ominaisuutta ovat:

- 1) tasapaino
- 2) kontrasti
- 3) polttopiste
- 4) liike
- 5) yhtenäisyys
- 6) ennustettavuus
- 7) kontrasti päivästä toiseen.

Westleyn määritteistä polttopiste on kaikkein kiistanalaisin. Sillä tarkoitetaan sitä paikkaa sivusta, johon lukijan katse ensimmäisenä kohdistuu. Tutkijat ovat kiistelleet paikan sijainnista vuosikaudet, eikä lopulliseen yhteisymmärrykseen ole päästy (ks. ESIM. MANNINEN 1999, 42). On kuitenkin selvää, että taittoratkaisuilla pystytään ohjaamaan lukijan katsetta. Jos vaikkapa tyhjällä sivulla on punainen pallo, lukijan katse kiinnittyy yleensä ensimmäisenä siihen.

Rantasen (2007, 76) mukaan hyvän ulkoasun viisi perusominaisuutta ovat:

- 1) selkeys
- 2) yksinkertaisuus
- 3) kontrastit
- 4) jäsentely
- 5) palastelu.

Selkeys toteutuu Rantasen mukaan lehdessä, jos tekstin sisältö hahmottuu visuaalisuuden avulla. Ulkoasuratkaisujen on oltava tyyliään ja ideoiltaan ymmärrettäviä. Yksinkertaistamisen tarkoitus on karsia epäoleellista, sillä liika-annos mystisiä visuaalisia ratkaisuja tappaa lukijan kiinnostuksen aihetta kohtaan. (EMT.)

Kun asioiden välille rakennetaan kontrasteja, syntyy visuaalinen hierarkia. Kontrasteja voi käyttää esimerkiksi koossa, muodossa, valöörissä, tilassa, värissä ja rytmisissä. Jäsentelyn pitää näkyä sisällön ohella visuaalisuudessa, niin että se painottaa, nostaa esiin ja korostaa jutun oleellisia kohtia. Lehden kokonaisuuden pitää lisäksi olla jäsennelty niin, että syntyy dramaturgisesti mielenkiintoinen julkaisu. (EMT., 77.)

Palastelulla Rantanen tarkoittaa jutun purkamista pienempiin, helpommin ymmärrettäviin kokonaisuuksiin. Lukurimpsu voi olla merkittävää tietoa, joka nousee arvoonsa selkeässä taulukossa, ja hankala prosessi tuntuukin järkevältä havainnollisella tietografiikalla esitettynä (EMT., 78).

Jais-Nielsenin (2004, 307) mukaan hänen itse määrittelemänsä kolme hyvän taiton kriteeriä täyttyvät noudattamalla neljää taittoperiaatetta:

- 1) kontrasti
- 2) tasapaino
- 3) rytmi
- 4) yhtenäisyys.

Kontrasti on Jais-Nielsenin mukaan kenties tärkein taittoperiaate, jotta lehden muoto on toimiva ja herättää huomiota. Kontrasteja voi käyttää esimerkiksi tilankäytössä, koossa, värissä, vahvuudessa, sijoittelussa ja muodossa. Sivun elementtien on oltava tasapainossa keskenään, jotta sivu vaikuttaa miellyttävältä eikä esimerkiksi raskaalta. (EMT., 309–311.)

Musiikin tavoin taitossa on oltava rytmi. Se voi olla hidas ja rauhallinen tai nopea ja elävä. Rytmii pitää taiton kasassa ja ajaa lukijaa eteenpäin. Taitto on yhtenäinen, kun lukijasta tuntuu, että teksti ja kuvat kuuluvat yhteen ja puhuvat samaa kieltä. Myös koko lehden on oltava yhtenäinen. Tähän päästään esimerkiksi toiston luoman tuttuuden avulla. (EMT., 311–315.)

Edellä esitetyn perusteella hyvän ulkoasun voisi määritellä esimerkiksi näin: Hyvä ulkoasu on toisaalta selkeä ja luettava, toisaalta kiinnostava ja yllättävä. Ensin mainittuun päästään tasapainon ja yhtenäisyyden avulla, jälkimmäiseen kontrastien ja jäsentelyn avulla. Kaikkien ominaisuuksien on toteuduttava sekä yksittäisissä taitoissa että koko lehden tasolla.

Lehden ulkoasussa ja taitossa tärkein sija on lukijalla, mutta sen lisäksi myös lehden resurssit on otettava huomioon. Lehdelle ei kannata suunnitella voimakkaasti visuaalista ulkoasua ja vaativaa taittotyylä, ellei lehden henkilökunnalla ole taitoja ja motiivia niiden toteuttamiseen (PULKKINEN 2002, 14).

Vaikka lehden taittotyyli olisikin suunniteltu vaativaksi, on lehdessä oltava osioita, joiden taittaminen on nopeaa, jotta huomio keskittyy olennaiseen. Lehden vakiopalstojen ja sivujen koostamisen on oltava helppoa, jotta aikaa jää suurten ja merkittävien artikkelien suunnitteluun (RANTANEN 2007, 207). Tämän ei tarvitse olla ristiriidassa ulkoasun perusominaisuuksien eli edellä esittelemieni, lukijaan keskittyvien seikkojen kanssa. Päinvastoin – hyvä ulkoasu palvelee niin lukijaa kuin tekijää.

Kerron luvussa 5 esimerkkien avulla, miten nämä ehdot toteutettiin Kauppalehti Pressossa.

2.5 TYPOGRAFIA

Kokonaan oma osa-alueensa lehden ulkoasussa on sen typografia. Typografialla tarkoitetaan lehden tekstityyppejä ja linjoja sekä tyhjän tilan ja värien käyttöä (PULKKINEN 2002, 15). Laajemmin määrittelyn mukaan typografiaan kuuluvat näiden lisäksi myös esimerkiksi paperin ja kuvituksen valinta (LOIRI & JUHOLIN 1998, 32). Laajemmassa merkityksessään typografia lähestyy siis jo taiton käsitettä.

Ulkoasua suunniteltaessa on ratkaistava suuri määrä typografisia kysymyksiä. Pulkisen (2002, 15) mukaan niistä tärkeimmät ovat:

- 1) kirjaintyyppi
- 2) kirjainkoko
- 3) merkkiväli

- 4) sanaväli
- 5) rivivälin suuruus
- 6) sisennys
- 7) palstaleveys
- 8) palstan tasaustapa
- 9) palstaväli.

Perinteisen käsityksen mukaan paras typografia on sellaista, jota ei huomaa. Jos lukija tulee tietoiseksi lukuprosessista tai itse typografiasta, ei typografiaa ole käytetty oikein, sillä silloin se on tunkeutunut lukijan ja sanoman väliin (WHITE 1985, 57). Typografian keskeisin tehtävä onkin tulla näkymättömäksi (LAARNI 2002, 125). Typografian uranuurtaja Jan Tschichold (1928) korosti selkeyden merkitystä jo kahdeksan vuosikymmentä sitten:

”Typografia, jota kaikki eivät voi lukea, on käyttökeltvotonta. Todella hyvä typografia on luettavaa kymmenen, viidenkymmenen, jopa sadankin vuoden kuluttua, eikä se koskaan hämää lukijaa. Typografian viestinnällistä tehtävää on korostettava. Tähän pyritään mahdollisimman yksinkertaisella ja niukalla typografialla.” (EMT.)

Digitaaliaika on murtanut perinteistä typografia-asetelmaa voimakkaasti. Esimerkiksi fonttien määrä on kasvanut räjähdysmäisesti, niiden saatavuus on helpottunut ja hinta romahtanut. Uuden teknologian ansiosta graafikot ovat pystyneet kehittämään uusia työtapoja, jotka haastavat perinteiset typografian säännöt (NOBLE & BESTLEY 2001, 36). Typografian ei välttämättä haluta enää jäävän huomaamattomaksi, vaan se voi olla jopa itsetarkoitus.

Esimerkiksi 1990-luvulla ilmestyneessä RayGun-lehdessä oli joka numerossa erilainen logo ja typografia, ja se rikkoi kaikkia mahdollisia sääntöjä (JAIS-NIELSEN 2004, 26). Onkin huomautettu, että vaikka viestintä on pääasia, voi lukija myös ihastella kauniista ja jännittävää typografiaa aivan samoin kuin ihailimme kauniita ja kiinnostavia käyttöesineitä (HUOVILA & AL. 1998, 14).

Aiemmin typografiaa varten oli kokonaan omat ammattilaisensa, kun lehden taittamisesta huolehtivat painon kirjatyöntekijät. Digitaaliaika on kuitenkin tuonut typografian jokaisen tietokoneen käyttäjän ulottuville. Palaan tähän kehitykseen tarkemmin seuraavassa luvussa.

Käsittelen myös typografisia valintoja yksityiskohtaisemmin esimerkkien avulla käydessäni läpi Kauppalehti Presson ulkoasun perusteita luvussa 5.

3. HISTORIA & AIEMPI TUTKIMUS

Miksi taittamista saatetaan edelleen pitää journalismin ulkopuolisena materiaalin sijoitteluna? Miksi sen merkitystä väheksytään juuri toimittajapiireissä? Entä miksi taittotyön analysointi on jäänyt viestinnän tutkimuksessa vähiin? Syitä voidaan hakea historiallisesta kehityksestä, teknisistä muutoksista ja aiheen eri tieteenalat ylittävästä luonteesta.

Hannu Pulkkinen (2002, 5) toteaa, että monille lehdessä työskenteleville teksti on yhä ainoa oikea esittämistapa. Lehden visuaalinen puoli ymmärretään vain koristeluna, jolla pääasia, itse teksti tehdään houkuttelevammaksi (EMT.). Ajattelutapa juontaa juurensa ajasta, jolloin tekstiä ladottiin lehden sivulle sitä mukaa kun sanomia saapui. Lehti oli yhtä kuin teksti, kuvat lähinnä satunnaisia lisukkeita. Vaikka tekniikka ja sen myötä ilmaisukin kehittyivät vuosikymmenten aikana, olivat lehtityön eri osa-alueet hajallaan vielä niinkin myöhään kuin 1990-luvulla. Varsinainen taittotyö tehtiin yhä toimituksen ulkopuolella, ja tekniikka rajoitti huomattavasti kuvan ja ulkoasun keinoja.

Tietokoneella tehtävä sivunvalmistus toi taittamisen toimitukseen ja laajensi samalla taittajan mahdollisuuksia oleellisesti. 20 vuotta sitten oli erittäin aikaa vievää tai lähestulkoon mahdotonta tehdä taittoratkaisuja, joita nykyään näemme (JAIS-NIELSEN 2004, 290). Kun keinoja tuli lisää, niitä myös käytettiin ja ”koristelu” koki uuden tulemisen. Aamulehden taittaja kuvailee kehitystä:

”Silloin kun muutettiin näihin koneisiin, niin silloin oli tällainen ryöpsähdys visuaalisia elementtejä kun kaikki halus kokeilla kaikkee, mutta sieltä on palattu erittäin paljon takaisin päin ja yhä pelkistetympään suuntaan.” (MANNINEN 1999, 33.)

Tuo 1990-luvun kikkakausi ei varmasti ainakaan helpottanut taittamisen etenemistä osaksi journalismia. Toimittajien piirissä designin tuloa sanomalehtiin onkin joskus pidetty osasyllisenä niiden pinnallistumiseen ja keventymiseen (PULKKINEN 2002, 4).

Myös journalismin tutkimus on ollut pitkään lähtökohdiltaan sanallista. Pulkkinen (2002, 5) sanoo tiedotusopillisen tutkimuksen keskittyvän yhä valtaosaltaan tekstin analysointiin ja sivuuttavan kuvallisen ilmaisun. Aivan näin yksipuolisena en tilannetta pidä, sillä esimerkiksi kuvajournalismilla on jo pitkään ollut vahva sijansa tutkimuksessa. Ensimmäinen taittoa käsitellyt pro gradu -työkin valmistui Tampereen yliopiston lehdistö- ja tiedotusopin laitokselta jo vuonna 1964 (MERVOLA 1995, 296).

Laajempi taiton tutkimus on alkanut aivan viime vuosina; on alettu puhua taitosta osana visuaalista journalismia. Seppänen (2005, 20) toteaa visuaalisen aineksen syrjäyttämisen olevan tiedotusopissa entistä vaikeampaa. Visuaalisten kulttuurien opin-

to-ohjelmien rakentaminen yliopistoissa on kuitenkin osoittautunut vaikeaksi niiden monitieteisen luonteen vuoksi (BUCK-MORSS 1996).

Kun visuaalisuus on vähitellen hivuttautunut osaksi journalismia ja tekniset esteet ovat vähentyneet, myös työtavat ovat muuttumassa. On oivallettu, että toimituksen työprosessin ei tarvitse enää välttämättä kulkea tekstivetoisesti ja hierarkkisesti, vaan kaikkia jutun elementtejä voidaan suunnitella yhdessä toimituksen sisällä. Rantanen (2007, 214) kutsuu rintamamalliksi tekotapaa, jossa tekstisisältöjä ja niiden visualisointia suunnitellaan samanaikaisesti.

3.1 ULKOASUSTA OSA JOURNALISMIA

Taittaminen ei aikanaan kuulunut toimitustyöhön lainkaan. Lehtien ulkoasu oli 1700-luvun lopussa ja 1800-luvun alussa jokseenkin suvereenisti kirjapainon ja varsinkin kirjapainon faktorin hallussa, eivätkä toimittajat puuttuneet painon asioihin (MERVOLA 1995, 84–85). Rivejä ladottiin palstaraameihin kuin halkoja, eikä sen kummempaa ulkoasun suunnittelua juuri tarvittu (PULKKINEN 2002, 5).

Toimitussihteeri oli perinteisesti ollut toimituksen työnjohtaja. Hänen tehtäviinsä kuului myös juttujen valmistelu latomiskuntoon. Ensimmäinen maailmansota muutti toimitussihteerin perinteistä roolia, sillä sodan aikana otsikot levisivät palstarajojen yli. Juttujen otsikoijana toimitussihteeri mursi halutessaan palstarajan ja vaikutti näin lehden ulkoasuun. (MERVOLA 1995, 226–227.)

Huono painolaatu rajoitti vielä 1800-luvun lopulla sanomalehtien valokuvien käyttöä, sillä julkaisijat suosivat sanomalehtipaperilla paremmin toistuvia piirroskuvituksia (ROSENBLUM 1984, 461). Esimerkiksi Helsingin Sanomat julkaisi ensimmäiset fotomekaanisesti jäljennetyt valokuvat vasta vuonna 1904 (SARASTE 1980, 96).

Aikakauslehtipuolella Euroopassa ja Yhdysvalloissa alettiin kiinnittää huomiota sivujen taittoon jo 1800-luvun lopulla (ROSENBLUM 1984, 461). Esimerkiksi saksalainen Berliner Illustrirte Zeitung käytti harmaasävykuvia jo 1890-luvulla (EMT., 464). Sama lehti oli uranuurtaja erityisesti kansien muotoilussa (SARASTE 1980, 102). Lehden kannessa oli esimerkiksi jo 1920-luvulla logon päälle meneviä kuvien osasyväyksiä.

Suomalaiset aikakauslehdet alkoivat kiinnittää huomiota kannen ulkoasuun 1910-luvun puolivälissä. Aiemmin kansi oli ollut samanlainen sivu kuin sisäsivutkin, mutta nyt lehdet saattoivat taittaa suuren kuvan silloin tällöin kanteen. Ensimmäisenä säännöllistä kansikuvaa alkoi julkaista Suomen Kuvalehti vuonna 1917. 1920-luvulla kansikuvia alettiin pitää aikakauslehdissä jo tärkeänä myyntikeinona. (MERVOLA 1995, 231.)

Vuonna 1921 Saksassa perustettu Arbeiter-Illustrierte-Zeitung alkoi käyttää kuvan ja tekstin yhteyttä luovalla tavalla, jossa kuva ja teksti kertoivat samasta asiasta omalla kielellään, eivät toisiaan selittäen (SARASTE 1980, 103–104). Samoihin aikoihin Neuvostoliitossa alettiin käyttää valokuvamontaasia sekä tekstiä, kuvaa ja grafiikkaa yhdisteitä kollaaseja (MARIEN 2002, 243–245). Avantgardistinen ote toi lehtikuviin myös outoja kamerakulmia, tunnistamattomia lähikuvia, päällekkäisvalotuksia ja epäselviä perspektiivejä (EMT., 246).

Neuvostoliitossa vuonna 1930 perustettu SSSR na stroike -lehden taitto oli aiemmasta poikkeavaa: kuvat painettiin suureen kokoon ja ne saattoivat ulottua koko aukeaman yli. Itse lehtikin oli poikkeuksellisen kookas. Ranskassa ja Saksassa seurattiin kiinteästi lehden kehitystä, ja se vaikutti voimakkaasti erityisesti ranskalaiseen Vu-lehteen, joka puolestaan toimi vuonna 1936 perustetun amerikkalaisen Lifen esikuvana. (SARASTE 1980, 104.)

1930-luvun Suomen Kuvalehti ylsi Sarasteen (EMT., 107) arvion mukaan melko lähelle saksalaisten aikakauslehtien tasoa, mutta sinänsä hyvät kuvat ahdettiin yhä tasarvoisina pieneen tilaan, jolloin ne söivät toistensa tehon.

Poliittiset tapahtumat 1930-luvun Saksassa auttoivat tahattomasti uuden journalismin leviämistä. Kun aikakauslehdet muutettiin natsihallituksen propaganda-aseiksi, monet toimittajat ja valokuvaajat pakenivat Saksasta Englantiin ja toisen maailmansodan puhjettua edelleen Yhdysvaltoihin ja veivät työvälineensä ja tietotaitonsa mukanaan. (ROSENBLUM 1984, 470–471.)

Kansainvälisesti verrattuna suomalaisen toimitussihteerin roolinmuutos osuu samaan aikaan kuin englantilaisessa ja amerikkalaisessa sanomalehdistössä (MERVOLA 1995, 234). Yhdysvalloissa sanomalehtien ulkoasun järjestelmällinen suunnittelu alkoi 1920-luvulla (MOEN 1984, 148). 1930-luvulla englantilaisten ja amerikkalaisten sanomalehtien toimittajat ottivat lopullisesti ulkoasuvallan kirjatyöväeltä ja lehtiin perustettiin pelkästään ulkoasusta vastaavien toimitussihteerien tehtäviä (HUTT 1973, 107).

Myös Suomen kirjapainoalan ammattikirjallisuudessa näkyi kirjapainoväen ja toimituksen roolien muuttuminen. Vuonna 1912 julkaistussa latojien ja kirjapainoväen oppaassa taittajan tehtäväksi kerrottiin tekstin ja kuvien sovittaminen palstoille. Toimistusta ei mainittu sanallakaan tässä yhteydessä. Vuonna 1942 julkaistussa oppaan uudistetussa laitoksessa sanottiin, että taittaja katkaisee uutiset toimittajan ohjeiden mukaan paikoilleen. Valta oli vaihtunut. (MERVOLA 1995, 229.)

Suomessa ei tosin menty yhtä pitkälle kuin suurissa amerikkalaisissa lehdissä, sillä täällä toimitussihteerit suunnitteli lähinnä vain paraati- eli uutisetusivun ulkoasua. Muut sivut taitettiin edelleen vanhaan malliin. Ne juoksutettiin palstalinjojen väliin

pötköön. Suomessa ulkoasuun keskittyvät toimitussihteerit ilmestyivät lehtiin vasta 1960- ja 1970-luvuilla. (EMT., 234–235.)

Kokonaisuutena voi sanoa, että ulkoasusta tuli tärkeä osa sanomalehden tekemistä ja journalismia 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla (EMT., 296). Pulkkinen (2002, 52) mukaan designin tulo sanomalehtiin voidaan ajoittaa melko tarkasti vuoteen 1963, jolloin Peter Palazzo suunnitteli The New York Herald Tribunen sunnuntaipainoksen uuden ilmeen. Yhdysvalloissa ulkoasun suunnittelusta tuli lähes muoti-ilmiö, ja lehteä ryhdyttiin suunnittelemaan kokonaisuutena (MERVOLA 1995, 294).

Myös ulkoasukilpailut alkoivat samoihin aikoihin. Sanomalehdenkustantajien lehti Suomen Lehdistö järjesti jo vuonna 1962 Ruotsin mallin mukaisesti ensimmäistä kertaa Paras etusivu -kilpailun (PULKKINEN 2002, 55).

Helsingin Sanomia ja Uutta Suomea lukuun ottamatta suomalaisiin sanomalehtiin ei 1970-luvulla palkattu päätoimisia ulkoasusuunnittelijoita. 1980-luvulla moneen sanomalehteen nimettiin oman toimen ohessa toimivia ulkoasutoimittajia, joiden tehtäviin kuului yleensä graafikon (uutisgraafikka) tai toimitussihteerin työ. Kovin nopeaa suomalaisten tai pohjoismaistenkaan ulkoasuihmisten yhteisön syntyminen ei ole ollut. (MERVOLA 1995, 296.)

1960-luvun ulkoasubuumin jälkeen elettiin myös kilpailupuolella hitaamman kehityksen vaihetta. Maailman kenties arvostetuinta sanomalehtien sivukilpailua järjestävä The Society for Newspaper Design (SND) perustettiin Yhdysvalloissa vuonna 1978 (ONG 1988, 49). Sen pohjoismainen järjestö SND/S näki päivänvalon vasta vuonna 1986 (HENNING 1988). Suomen Lehdistön Paras etusivu -kilpailukin lopetettiin vuonna 1973 ja aloitettiin uudelleen vasta vuonna 1987 (MERVOLA 1995, 295).

Varsinainen työprosessin murros tapahtui 1990-luvulla. Siihen asti taittamisesta olivat huolehtineet painon kirjatyöntekijät, jotka koostivat lehden toimituksen tekemien skeemojen eli taittосуunnitelmien mukaisesti. Tietokonetaitto vakiinnutti päivittäisen ulkoasun valmistuksen kokonaan toimituksen hallintaan (PULKKINEN 2002, 173).

Myös kuvanvalmistus ja kuvankäsittely kehittyivät nopeasti: pimiöistä ja raskaista reprolaitteista luovuttiin ja pöytätietokoneissa toimivat kuvankäsittelyohjelmat (tärkeimpänä vuonna 1989 julkaistu Photoshop) otettiin käyttöön. 1990-luvun lopulla otettiin käyttöön myös digitaaliset kamerat. (EMT., 65–66.)

Tietokoneella taittaminen yleistyi lama-Suomessa varsin verkkaisesti. Vasta vuoteen 1997 mennessä kaikki Suomen päivälehdet olivat siirtyneet uuteen tekniikkaan (EMT., 173). Sinänsä ironista on, että tietokoneella taittamiseen siirryttäessä ei puhuttu juuriakaan sen merkityksestä lehden ulkoasuun. Päätetaittoon siirryttiin, koska se toi kustannussäästöjä (EMT.). Uuden tekniikan vyöry toimituksiin toi myös roppakaupalla uusia

ongelmia. Oltiin vielä varsin kaukana ajasta, jolloin kaikki toimituksellinen aineisto olisi saatavilla ja hallittavissa helposti ja tehokkaasti samalla tietokoneella.

Esimerkiksi Helsingin Sanomilla oli kymmenisen vuotta sitten käytössään lukuisia, yhteensopimattomia tietokonejärjestelmiä. Toimittajien tekstijärjestelmä oli hankittu Yhdysvalloista jo vuonna 1984, ja siinä olleet päätteet olivat yhteydessä Tandem-tietokoneisiin. Ilmoituksia varten oli kaksi erillistä systeemiä, toinen vain tekstiä ja toinen myös kuvia sisältäville ilmoituksille. Taitto-ohjelma oli tanskalainen CCI, joka toimi Unix-ympäristössä. Lehden koko, painoajot ja aikataulut tehtiin suomalaisella ohjelmalla, joka toimi PC:llä. Kuvaohjelmisto oli niin ikään kotimainen, mutta toimi vain Mac-tietokoneilla. Kaiken kukkuraksi sivujen tulostuksessa oli vielä oma järjestelmänsä. (HELLE 2000, 84.)

Yhteensopimattomista järjestelmistä on suurissa lehdissä päästy eroon vasta tämän vuosituhannen puolella. Esimerkiksi Kauppalehdessä yhtenäiseen PC-kantaan siirryttiin vuonna 2005. Käytännössä siis vasta muutaman vuoden ajan toimituksissa on ollut aidosti mahdollista hallita koko lehdentekoprosessia samasta pisteestä.

Teknisten murheiden ohella tietokonetaito aiheutti toisenlaisiakin ongelmia. Ulkoasun tekijöiksi tuli runsaasti toimittajia, joilla ei ollut visuaalista ammattitaitoa, sekä taittajia, jotka suuntautuivat ulkoasun valmistukseen teknisen kiinnostuksen pohjalta. Tämä heikensi varsinkin alkuvaiheessa lehtien ulkoasua. (PULKKINEN 2002, 173.)

Teknisten mahdollisuuksien laajentuminen ja niiden toteuttamisen helppous on johtanut myös toisenlaiseen lähestymistapaan, jota Noble & Bestley (2001, 36) kuvaavat termillä visual noise. Sen piirissä ulkoasun tekijät eivät välttämättä välitä vanhoista säännöistä, lukutavoista ja ylipäättään lukijan tarpeista vaan keskittyvät uuden teknologian suomien visuaalisten mahdollisuuksien esittelemiseen (EMT.).

Kun taittaminen on ollut konkreettinen osa toimitusten työprosessia vasta muutamia vuosia ja uuden tekniikan avulla lukemiskokemusta on jopa tahallaan vaikeutettu, ei liene ihme, että vanhakantaisiin, vain tekstin merkitystä korostaviin näkemyksiin törmää tuon tuosta. Lars Holm (2006, 65) kirjoittaa, kuinka yhä edelleen etenkin toimittajissa on havaittavissa arkaaisia asenteita, joiden mukaan huomion kiinnittäminen ulkoasuun on lehden resurssien haaskausta. Pulkkinen (2002, 5) puolestaan toteaa, että päivittäisissä rutiineissa ajattelutavat ovat usein samansuuntaiset kuin sata vuotta sitten.

Markus Frey (2004, 39) kuvaa, kuinka taittajan roolina on pahimmillaan vain täyttää sivut levittämällä olemassa oleva materiaali tasaisesti sivuille ja varmistaa, että tuotos saavuttaa painokoneet. Hänen mukaansa merkit viittaavat onneksi siihen, että kuvan ja visuaalisuuden alisteisuus tekstille olisi pikkuhiljaa murtumassa uusien, visuaalisemmassa kulttuurissa kasvaneiden tekijöiden astuessa esiin (EMT.).

3.2 VISUAALINEN KULTTUURI, MULTIMODAALISUUS

Ulkoasu nousi suomalaisessa tiedotusopillisessa tutkimuksessa esille 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa. Ensimmäinen alan tutkimus oli Pertti Tiihosen vuonna 1964 valmistunut pro gradu -työ *Miellyttävyyksivalinnat taittotyyleissä*. Seuraava alan työ oli vuonna 1970 valmistunut Esko Ojalan tutkimus *Taittotyylien miellyttävyyserot ja pohjoismaisten sanomalehtien taitto*. (MERVOLA 1995, 296.)

Vaikka päänavaus tapahtui jo tuolloin, ei taitto ole noussut journalistisena tutkimuskohteena kuvan saati tekstin rinnalle. Alkuinnostuksen jälkeen taiton tutkimus on hiipunut, ja se on jäänyt Suomessa ja jopa maailmanlaajuisestikin vähäiseksi (MANNINEN 1999, 4). Pulkkinen (2002, 5) toteaa tiedotusopillisen tutkimuksen keskittyvän yhä valtaosaltaan tekstin analysointiin ja sivuuttavan kuvallisen ilmaisun.

Vallitseva kulttuuri on kuitenkin muuttunut. Kulttuurista, jossa kirjaimet ja numerot ovat olleet hallitsevia, on siirrytty kulttuuriin, jossa tärkein viestinkantaja on kuva (EMT., 3). Visuaalisen kulttuurin merkitys taiton ohjaajana on lisääntynyt huomattavasti muun muassa television, internetin, aikakauslehtien ja mainosten vaikutuksesta (MANNINEN 1999, 3). Aikamme on pullollaan visuaalisia ärsykeitä, ja niiden määrä kasvaa koko ajan räjähdysmäisesti. Valokuvaaja Seppo Saves (1986, 5) kuvaili tätä tulvaa jo yli 20 vuotta sitten:

”Tänään kuvallinen viestintä – eritoten valokuvallinen sen eri muodoissa – tunkeutuu tajuntaamme kaikkialla. Emme ole siltä rauhassa edes omassa olohuoneessamme. Meille tuputettava kuvallinen tiedottaminen on niin runsasta, että se suurilta osin hukkuu paljouteensa.” (EMT.)

Tästä huolimatta visuaalisen kulttuurin tutkimus ei vielä tuolloin nostanut päätään omaksi tieteenalueeksi. Siitä alettiin Seppäsen (2005, 35) mukaan keskustella laajemmin vasta 1990-luvulla, jolloin käsite alkoi levittäytyä kuvallisia medioita tutkivien tieteiden sateenvarjoksi. Taustalla vaikuttivat mm. 1970-luvulla akateemisiin salonkeihin päässyt elokuva- ja valokuvatutkimus, televisiotutkimus sekä kulttuurin ja yhteiskunnan erilaisia visuaalisia järjestyksiä tarkasteleva tutkimus (EMT.).

Osaltaan myöhäistä heräämistä on selitelty aiheen monimuotoisuudella. Martin Jay (1996) toteaa, että visuaaliseen kokemukseen kytkeytyvien tieteenalojen pyrkimys siirtyä kulttuurintutkimuksen alle on nostattanut jopa vastarintaa ainakin niissä, jotka ovat halunneet varjella oman tieteenalansa puhtautta.

Tutkijoiden on siis ollut vaikea sulattaa sitä, että ennen niin selkeistä kategorioista on siirrytty aikaan, jolloin kokonaisvaltainen viestinnän tutkimus vaatii tiederajojen ylittämistä. Kress ja Van Leeuwen (2001, 1–3) kutsuvat tätä multimodaalisuudeksi.

Heidän mukaansa multimodaalisuus ei koske yksin tutkimusta vaan koko yhteiskuntaa. Digiaikana esimerkiksi yksi moniosaja voi yhdellä laitteella tehdä saman, johon aiemmin tarvittiin eri alojen ammattilaisten muodostama hierarkia (EMT., 3).

Journalismin tutkimuksen tapaan myös toimituksissa oli aiemmin selkeät rajat, joi- ta ei ylitetty. Eri ammattilaiset tekivät tarkkaan määritellyn osansa lehden työprosessis- ta. Ammattiryhmien väliset rajalinjat olivat selkeitä ja ne pidettiin selkeinä; konfliktit syntyivät juuri noiden rajalinjojen varmistamisesta (EMT., 46). Tietokoneella tehtävien julkaisujen ja nettisivujen aika on hämärtänyt rajalinjat ja monin paikoin jo poistanut ne kokonaan (EMT.).

Suomessa pyrkimys eri tieteenaloja yhdistävään visuaalisuuden tutkimukseen ja opetukseen on konkretisoitunut aivan viime vuosina. Vuonna 1997 käynnistyi Elekt- ronisen kuvajournalismin maisteriohjelma EKJ, jonka takana olivat Tampereen yli- opiston tiedotusopin laitos, Taideteollisen korkeakoulun valokuvataiteen ja graafisen suunnittelun osastot sekä Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos ja kuvakoulu- tus. Ohjelman tavoitteena oli rohkaista opiskelijoita uusiin ajattelutapoihin yli amat- tirajojen ja saada siinä opiskelevat toimittajat, valokuvaajat ja graafikot jakamaan osaa- mistaan ja oppimaan toistensa työtavoista. (EKJ)

EKJ:stä tuli vuonna 2004 Visuaalisen journalismin maisteriohjelma VJM, ja samalla yhteistyöhön mukaan tulivat myös Helsingin ja Lapin yliopistot. VJM painottaa kuva- journalismin kolmen peruselementin, tekstin, kuvan ja designin, tasavertaista arvosta- mista. Maisteriohjelmassa hiotaan kuvaa ja sanaa yhteen ja haastetaan opiskelijat ylittä- mään ammattirajoja. (VJM)

Näiden lisäksi vuoden 2007 alussa toimintansa aloitti Suomen taideyliopistojen kouluttamis- ja kehittämisinstituutti IADE. Sen toiminta tähtää luovan ajattelun, tai- teellisen ilmaisun, uusimman tiedon ja kulttuurisen sivistyksen sekä luovien alojen toi- mintaedellytysten vahvistumiseen Suomessa. (IADE)

3.3 JOURNALISTISEN TYÖN TUTKIMUS

Vaikka eri tieteenalat ylittävä koulutus on käynnistynyt, se ei ole juuri heijastunut journalistiseen tutkimukseen. Kuvan, sanan ja taiton yhdistäminen on yhä harvinais- ta – puhumattakaan taittoprosessin tutkimuksesta. Manninen (1999, 4) kertoo omas- sa tutkielmassaan, että taittamista toimituksellisena työprosessina kuvaavia kirjoituk- sia on lähes mahdotonta löytää. Hän arvelee sen johtuvan ainakin osittain työnkulun ennakoimisen vaikeudesta ja eri toimitusten erilaisista taittokäsityksistä ja -tavoista (EMT., 10). Kallionpää (1990, 10) otaksuu taittamista käsittelevän tutkimuksen vä-

hyyden selittyvän sillä, että monimutkaista aihetta on vaikeaa tutkia.

Taittoprosessi on osa toimitusprosessia, joten jonkinlaista teoreettista osviittaa sille voisivat tarjota toimitustyötä käsittelevät tutkimukset. Valitettavasti nekin ovat harvassa. Journalismin tutkimuksen mielenkiinto on suuntautunut suurimmaksi osaksi journalistisiin tuotteisiin ja niiden yleisöihin (PENTTILÄ 2001, 5). Harvoja journalistisen työn tutkimuksia Suomessa ovat Keräsen (1984) historiallinen toimitustyön muutosta kuvannut tutkimus, Mörän (1996, 1999) EU-journalistien työtapoja ja -olosuhteita käsitellyt haastattelututkimus, verkkomedian toimittajien työtä analysoinut Kuusiston & Sirkkusen (1999) työ sekä Koljosen ym. (2004) tekemä raportti Satakunnan kansan kuvajournalistisesta työprosessista.

Merja Helle (2002) määritteleejournalistisen työn tutkimuksen tiedotustutkimuksen mustaksi aukoksi. Hän toteaa myös, että on yhä erittäin vähän empiiristä tutkimusta siitä, mikä toimituksissa on muuttunut ja minkälainen rooli teknologialla on ollut muutoksissa (HELLE 2000, 83). Penttilä (2001, 5) kuvaa tilannetta omassa tutkimuksessaan:

”Suomessa merkittävin lehtiorganisaation toimintaa käsittelevä tutkimus on edelleen Ilkka Kahman vuonna 1977 tekemä lisensiaatintyö Toimitusdemokratiakokeilu ja lehtiorganisaatio, Tutkimus osallistumisjärjestelmän vaikutuksista lehtiorganisaation muotoon ja toimintaan. [...] Vasta aivan viime vuosina on alkanut viritä toisenlainen lähestymistapa: toimitustyötä on alettu tarkastella työntutkimuksen keinoin.” (EMT.)

Eräs mielenkiintoinen kehittävä työntutkimuksen metodologiaa hyödyntävä tutkimus on Virkkusen ym. (2001) tekemä *Muutoslaboratorio. Uusi tapa oppia ja kehittää työtä*. Se perustuu inhimillistä toimintaa koskevaan yleiseen teoriaan ja laajaan työn kehittämistä koskevaan tutkimukseen (EMT., 5). Muutoslaboratoriosta on sittemmin kehitetty oma tutkimusmenetelmänsä:

”Muutoslaboratorio on osallistava kehittämistyön menetelmä, jonka avulla työyhteisö voi toteuttaa päiväkohtaisen ongelmanratkaisun sijasta pitkäjänteisempää toiminnan kehittämistä. Muutoslaboratorio vastaa erityisesti tarpeeseen kehittää työyhteisöön historiallisesti muotoutunutta toimintakonseptia, eli toimintalogiikkaa, jolla strategiset tavoitteet pyritään toteuttamaan. Menetelmällä luodaan visio tulevaisuuden toimintakonseptista sekä tuotetaan nykyisiin ongelmiin sellaisia käytännön ratkaisuja, jotka vievät kohti uutta toimintatapaa. Muutoslaboratoriossa yhdistetään näin jokapäiväiseen työntekoon ja strategisen tason suunnitteluun liittyvät kehittämishankkeet toisiaan tukeväksi kehittämiskokonaisuudeksi.” (MUUTOSLABORATORIO)

Muutoslaboratorio-menetelmää käytettiin hyväksi esimerkiksi Helsingin Sanomien kotimaan toimituksessa, kun lehti siirtyi vuonna 1996 tietokonetaittoon. Tutkimuksen

avulla toimituksen työprosessiin pystyttiin tekemään merkittäviä parannuksia. Tutkija Merja Helteen mukaan kotimaan toimituksen muutoslaboratoriolla saatiin aikaan joukko työkäytännön muutoksia, jotka vähensivät työssä esiintyviä häiriöitä, paransivat tuotavuutta ja vapauttivat toimittajien aikaa kirjoitustyöhön (VIRKKUNEN & AL. 2001, 168).

Muutoslaboratorio vaikuttaa hyvältä menetelmältä jo olemassa olevan järjestelmän parantamiseen. Esimerkiksi lehden taittoprosessin tehostamisessa se on varmasti hyödyllinen. Eräs menetelmän tärkeimmistä valteista on mielestäni se, että muutoksia ja uusia työtapoja ei sanella työntekijöille, vaan he saavat olla aktiivisesti mukana järjestelmän ongelmien kartoituksessa ja sen edelleen kehittämässä. Näin työntekijät pääsevät itse vaikuttamaan oman työnsä mielekkyyteen, mikä on omiaan nostamaan heidän motivaatiotaan.

Mielestäni on varsin luonnollista, että harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta journalismin tutkimus on keskittynyt journalistisiin yleisöihin ja lopputuotteisiin. Tutkijan on huomattavasti helpompaa analysoida kädessään olevaa lehteä kuin edeltänyttä työprosessia, josta hän ei lehden perusteella tiedä juuri mitään. Kuva-analyysin ja semioitiikan keinoin lopputuotteesta voi saada irti hyvinkin lennokkaita merkityksiä, vaikka kyseiseen ratkaisuun on pahimmillaan saatettu päätyä, koska deadline painoi päälle ja taittaja ei kiireessä keksinyt mitään muutakaan.

Työprosessin yksityiskohtainen hahmottaminen vaatisi tutkijalta esimerkiksi pitkäaikaista havainnointia toimituksessa tai laajojen haastattelujen tekemistä. Oman haasteensa muodostaa se, että eri toimituksissa asiat tehdään eri tavoin, käytännöt muokautuvat jatkuvasti ja odottamattomia muutoksia tapahtuu kaiken aikaa.

3.4 TYÖPROSESSIN MALLINNUS

Toinen tapa lähestyä työprosessia on pyrkiä mallintamaan se mahdollisimman tarkasti. Tätä on käytetty yleisemmin teollisuudessa, jossa prosessit ovat usein suoraviivaisia ja lähes muuttumattomia ja sen vuoksi helposti mallinnettavia.

Työprosessin mallintamiseen perustuvia kehittämismenetelmiä ryhdyttiin suunnittelemaan parikymmentä vuotta sitten lähinnä paperi-, elintarvike- ja kemianteollisuudessa (LEPPÄNEN 2000, 3). Mallintamisella pyritään yleensä jonkin järjestelmän olennaisten piirteiden pelkistämiseen tarkasteltavan kysymyksen näkökulmasta (EMT., 9).

Leppäsen mukaan mallintamisesta koituu kolmenlaista hyötyä (EMT., 45–46):

- 1) työ- ja tuotantoprosessi kehittyvät
- 2) osaaminen paranee
- 3) yhteistyö työyhteisössä paranee.

Eräs visuaalinen ilmaisumuoto, joka on jo ajat sitten muuttunut suureksi teollisuudenalaksi, on elokuva. Juuri teollistumisen vuoksi elokuvan tekemiseen on kehittynyt selkeä, lineaarinen tekotapa.

Jouko Aaltonen (2006, 109–110) muistuttaa dokumenttielokuvan tekoprosessia tutkivassa väitöskirjassaan, että näin kävi vasta äänielokuvaan siirryttäessä. Mykkäelokuvassa oli vielä tapana, että ohjaajalla oli vain väljä synopsis tai idea, jonka pohjalta improvisoitiin ja haettiin ilmaisua. Äänielokuva teki tuotantokoneistosta raskaan ja kalliin, jolloin oli pakko siirtyä systemaattisempaan tuotantotapaan. Työ ositettiin ja vaiheistettiin tarkasti. Tämä tapa omaksuttiin myös dokumenttituotannossa, ja se on edelleen vallitseva käytäntö. (EMT.)

Aaltosen mukaan elokuvan tekeminen jaetaan yleensä neljään päävaiheeseen, jotka ovat (EMT., 108–109):

- 1) käsikirjoittaminen ja kehittäminen
- 2) esituotanto
- 3) varsinainen tuotanto
- 4) jälkituotanto.

Nämä päävaiheet Aaltonen jakaa vielä eri alavaiheisiin. Syntyneitä tekoprosessin mallia hän käyttää hyväkseen analysoidessaan suomalaisten dokumenttielokuvantekijöiden työtapoja. Mallissa toteutuvat Aaltosen mukaan suunnitelmallisuus, päämäärähakuisuus ja ekonomisuus (EMT., 109).

”Tarkalla ennakkosuunnittelulla ja organisoimisella pyritään tehokkuuteen ja taloudellisuuteen, usein myös siihen, että resursseja vapautuu elokuvan taiteellisen laadun nostamiseen. Tarkat ennakkosuunnitelmat mahdollistavat myös sen, että aikaa voi jäädä improvisoinnille ja uusien ratkaisujen etsimiselle.” (EMT.)

Tuo ajatus on siirrettävissä lehden taittoprosessiin sellaisenaan. Hyvä ennakkosuunnittelu nostaa ulkoasun laatua, ja sillä estetään johdantoluvussa kuvaamani tilanne, jossa materiaali kasautuu taittajan harteille liian myöhään. Ennakkosuunnittelun avulla taittajalla on mahdollisuus kokeilla eri vaihtoehtoja, miettiä parasta mahdollista ratkaisua kullekin sivulle ja ennen kaikkea reagoida yllättäviin muutoksiin vielä deadline kynnyksellä.

Elokuvan ja lehden tekotavat eroavat kuitenkin toisistaan perustavalla tavalla siinä, että elokuvan tekemisen eri vaiheet ovat eriytyneet vahvasti omiksi osa-alueikseen, joilla on omat ammattilaisensa, kun taas lehden tekemisessä kehitys on ollut pikemminkin päinvastaista: ennen eri ammattiryhmien tekemät työvaiheet ovat vähitellen siirtyneet kokonaan toimitukseen ja pyrkimys raja-aitojen ylitykseen kasvaa jatkuvasti. Tästä huolimatta lehden taittoprosessista on mielestäni johdettavissa Aaltosen mallin kaltainen ideaalimalli. Palaan siihen luvussa 3.6.

3.5 YHTEISTYÖN MERKITYS

Koska journalismin tutkimus on keskittynyt lähinnä journalistisiin yleisöihin ja lopputuotteisiin, ovat lehden tekemistä käsittelevät kirjat pitkälti lehdentekijöiden itsensä kirjoittamia. Sen vuoksi ne eivät yleensä ole tutkimuksia vaan pikemminkin oppaita. Niiden ongelmana puolestaan on keskittyminen vain johonkin osa-alueeseen.

On olemassa kunnioitettava määrä kirjallisuutta hyvän lehtijutun tekemisestä, valokuvan voimasta, typografian tärkeydestä tai sanomalehtien kehityksestä. Juuri missään niistä ei kuitenkaan vedetä lankoja yhteen ja kerrota, kuinka kuva ja sana, sisältö ja muoto tai toimittaja ja taittaja saadaan kohtaamaan jokapäiväisessä lehtityössä.

Ensimmäinen suomenkielinen kirja, joka pyrkii hahmottamaan koko lehdenteon prosessia, on Lasse Rantasen (2007) teos *Mistä on hyvät lehdet tehty? Visuaalisen journalismin keittokirja*. Se käsittelee aikakauslehden rakentamista, mutta sen sisältö on vaivatta yleistettävissä minkä tahansa lehden tekemiseen. Teos korostaa voimakkaasti hyvän suunnittelun ja yhteistyön merkitystä ja ymmärtää ulkoasun tehtävän myös laajemmassa kontekstissa.

Rantasen kirjan merkittävin anti löytyy mielestäni sen viimeisiltä sivuilta. Siellä tekijä muistuttaa, että on välttämätöntä, että visuaalisuus on alusta alkaen osa lehden suunnittelua. Rantanen kertoo törmänneensä toimituksiin, joissa harrastetaan työprosessia, jota hän kutsuu viestikapulamalliksi (EMT., 214).

”Mallissa idean saa esimerkiksi päätoimittaja. Hän siirtää ideansa toimituspäällikölle tai vastaavalle. Häneltä puolestaan idea siirtyy toimittajalle kirjoitettavaksi. Koska kuvakin tarvitaan, valokuvaaja hälytetään paikalle. Kun kuvat ovat valmiina ja toimittajan teksti käsitelty, saa lehden visualisti tavarat taittoon, kunnes visualistin työn pysäyttää deadlineen armoton seinä. Malli ei mahdollista kuvan ja tekstin samanaikaista suunnittelua. Katastrofaaliseksi mallin tekee se, että inhimillisistä syistä malli voi toimia myös näin: Päätoimittaja saa ideansa lomalla. Hän siirtää sen hieman liian verkkaisesti toimituspäällikölle. Häneltäkin idea unohtuu kesäkuumalla työpöydälle ennen siirtoa toimittajalle. Valokuvaaja tavoitetaan uimarannalta vasta toisena päivänä. Kun kuvat ovat lopulta valmiina ja toimittajan teksti käsitelty, on graafikolla ruhtinaalliset puoli tuntia aikaa suunnitella lehden kantavan artikkelin ulkoasu.” (EMT.)

Hyvää työprosessia Rantanen kutsuu rintamamalliksi. Siinä tekstisisältöjä ja niiden visualisointia suunnitellaan samanaikaisesti. Aloituspalaverissa sovitaan, mistä juttu tehdään, miten ja millä aikataululla. Aloituspalaverista lähtien tekijät – niin toimittajat kuin visualistitkin – kommunikoivat ja tarkistavat toisiltaan artikkelin etenemistä koh-

ti taittovaihetta ja esillepanon viimeistelyä. Toiminnan pitää olla yksituumaista yhteisen tavoitteen, tyytyväisen lukijan, saavuttamiseksi. (EMT.)

Yhteistyön merkityksestä on toki mainintoja aiemmassakin kirjallisuudessa. Saves (1986, 107–114) muistuttaa, että taitto on tiimityötä, joka vaatii kuvaajan, toimittajan ja taittajan läsnäoloa juttua taitettaessa. Freyn (2004, 38) mukaan taittajalta edellytetään syvää journalismin tajua, valmiuksia kirjalliseen ajatteluun ja kykyä kommunikoida päätoimittajan, toimituspäällikön, kirjoittajien ja kuvaajien kanssa, jotta valmiista lehdestä muodostuisi hyvä kokonaisuus. Pulkkinen (2002, 183) toteaa, että juttujen visuaaliseen ideointiin odotetaan toimittajilta nykyisin suurempaa panosta kuin aikaisemmin. Loirin (2004, 118) mielestä lehtityön ideaalina voidaan pitää sitä, että taittaja on mukana otsikoiden toimituksellisessa laadinnassa.

Ames (1989, 32) toteaa lehtien kiinnittäneen liian vähän huomiota siihen, että visuaaliset ja sanalliset osat ovat oikeassa suhteessa toisiinsa ja myös tukevat toisiaan. Hänen mukaansa juttujen visualisointi jää toisarvoiseen asemaan: juttujen ulkoasua ryhdytään miettimään usein vasta sitten, kun teksti on valmis eli liian myöhään. Tästä seuraa, että juttu, kuvitus, grafiikka ja otsikointi tulevat taittoon erillisinä elementteinä eivätkä ne toimi yhdessä lehden sivuilla. Design-prosessin tulisi alkaa jo silloin, kun jutun valmistus pannaan alulle. (EMT.)

Mario Garcia ja Roy Peter Clark kehittivät jo 1980-luvun lopulla yhdysvaltalaisessa Poynter Institutessa toimituksen yhteistyömallin, WEDin. WED on lyhenne sanoista writing, editing ja design. Mallissa kaikki jutun tekemiseen osallistuvat tahot, kuten toimittajat, kuvaajat, graafikot ja taittajat, keskustelevat alusta asti yhdessä siitä, miten tarina voidaan kertoa lehdessä mahdollisimman hyvin. Työn edetessä tekijät keskustelevat tarpeen mukaan spontaanisti ja epämuodollisesti siitä, mihin suuntaan ollaan menossa. (ADAM 2000.)

WEDin pohjalta on sittemmin kehitetty FFC-malli (Full frontal collaboration). Siinä jokainen keskusteluun osallistuja saa oman alansa ohella kommentoida vapaasti mitä tahansa jutun osaa. Keskusteluun tullessaan jokainen osallistuja on velvollinen hylkäämään oman työnkuvansa ja roolinsa toimituksessa ja osallistumaan yhteistyöhön lukijan näkökulmasta. (BRUSIC 2000.)

Nämä mallit kuvaavat mielestäni hyvin sitä tapaa, jolla lehdestä saadaan tehtyä mahdollisimman hyvä mahdollisimman pienin ponnistuksin eli toisin sanoen mahdollisimman tehokkaasti. FFC:n oivallus on se, että hyvän idean keksijällä ei lopputuloksen kannalta ole merkitystä. On sama, keksiikö loistavan otsikon toimittaja, kuvaaja tai taittaja – kokonaisuus ratkaisee.

Malli vaatii toimiakseen toimitusyhteisön, jolla on vakaa ammattitaito ja erittäin

hyvä itsetunto, sillä aivoriihien tulos on yhteinen, ei yksin kenenkään osallistujan ansiota. Toisaalta keskusteluissa on oltava rento ja salliva ilmapiiri ja jokaisen osallistujan on pystyttävä heittämään keskusteluun typeriäkin kommentteja, koska kokemukseni mukaan usein vasta niiden avulla päästään ajatuksiin, jotka takaavat hyvän lopputuloksen.

Parhaaseen lopputulokseen päästään vain yhteistyöllä. Se helpottuu, jos jokaisen työntekijän tavoitteena ei ole vain oman työnsä hoitaminen vaan mahdollisimman hyvän lehden tekeminen.

3.6 TAITTOPROSESSI

Minkälainen lehden taittoprosessi sitten käytännössä on? Siitä on esitetty joitakin malleja. Rantanen (2007, 208) esittelee kirjassaan lehden tekoprosessin mallin aikajanalla, jossa on kolme vaihetta:

- 1) suunnittelu
- 2) materiaalin hankinta
- 3) kokoaminen.

Suunnitteluvaihe alkaa koko lehden suunnittelulla, sivupohjan piirtämisellä ja aiheiden ulkoasun linjauksella. Siitä edetään edelleen yksittäisten artikkelien ja osastokokonaisuuksien suunnitteluun sekä yksittäisten kuvitusten ja taittojen suunnitteluun. Materiaalin hankinta alkaa kuvituksen ohjeistamisella ja kuvien synnytyksen valvonnalla sekä mahdollisella muiden, kuten arkistokuvien, etsinnällä. Tärkeää on seurata kaiken aikaa projektin etenemistä. Kokoamisvaiheessa lehti taitetaan, jutut otsikoidaan ja oikoluetaan ja sivut vedostetaan. Lopuksi tehdään vielä makroviimeistely, jossa korjataan visuaalisia epäloogisuuksia, sekä valvotaan painotyötä. (EMT., 209–213.)

Tommi Manninen (1999, 10–11) esittelee tutkielmassaan oman, taittoprosessin kulkuva kuvavaan mallinsa. Hän on muokannut sen Jorma Miettisen (1984, 30) toimitustyön jäsentelystä. Malli on tehty ensisijaisesti päivittäisen sanomalehden taittamista varten. Siinä sivun suunnittelussa ja kokoamisessa on neljä vaihetta:

- 1) lähtökohdat
- 2) aineiston hankinta
- 3) sivun koostaminen
- 4) sivun hyväksyttäminen.

Lähtökohtavaiheessa kartoitetaan juttu- ja kuva-aiheet sekä suunnitellaan materiaalin painotus ja hahmotelma sivusta. Aineiston hankintavaiheessa tehdään täsmentyneempi hahmotelma sivusta, tarkistetaan rajaehdot ja mahdolliset esteet. Tähän vaiheeseen kuuluu myös lähdekritiikki. Sivun koostamisvaiheessa aineisto jäsenellään ja

siihen tehdään painotukset, sivu taitetaan ja viimeistellään. Viimeisessä vaiheessa tarkistetaan sivun kokonaisvaikutelma, kieliasu ja painokelpoisuus sekä varmistetaan, että sivu vastaa lehden toimituspolitiikkaa. (MANNINEN 1999, II.)

Mannisen malli on Rantasen mallia suoraviivaisempi, mikä johtuu osittain siitä, että se on tehty päivittäistä sanomalehteä varten. Siinä ei korosteta taittajan roolia prosessin valvojana, koska päivittäisessä uutistyyössä siihen ei juuri ole mahdollisuutta. Mannisen mallissa on myös jaettu sivun koostaminen ja sen tarkistaminen omiksi kohdiksi.

On huomattava, että Rantanen puhuu lehden tekoprosessista, kun taas Manninen käyttää nimitystä taittoprosessi. Molemmat puhuvat samasta asiasta, kyse on vain nimityserosta. Yhtä hyvin on mahdollista käyttää nimitystä toimitusprosessi tai vielä yleisemmin työprosessi. Kuten kerroin jo aiemmin, käytän tässä työssä tuosta kokonaisuudesta nimitystä taittoprosessi, koska käsittelen lehdentekemisen vaiheita nimenomaan taittajan näkökulmasta.

Oma käsitykseni taittoprosessin etenemisestä mukailee Rantasen ja Mannisen mallia tietyin muutoksin. Suurin ero on juttujen aikataulutuksessa. Kumpikaan malli ei ota missään vaiheessa huomioon sitä, että lehden kaikki jutut eivät voi valmistua samanaikaisesti. Mikäli näin käy, taitto ruuhkautuu väistämättä. Kokemukseni mukaan on erittäin tärkeää, että kaikilla lehteen tulevilla jutuilla on oma, toisiinsa suhteutettu aikataulunsa. Sillä varmistetaan, että taittaja saa taitettavaa tasaisena virtana.

Kerron luvussa 6 yksityiskohtaisemmin, miten tähän päästään. Esittelen sivulla 60 hahmottelemani taittoprosessimallin sekä sivulla 61 taittoprosessin ja aikataulutuksen yhteen kytkevän porrasmallin.

4. TUTKIMUSTAPA JA -AINEISTO

Tutkimuksen tarkoituksena on hahmottaa, miten viikkolehden taittoprosessi toimii. Sen selvittämisessä käytän apuna yhtä tapausta, Kauppalehti Pressoa. Tämän tapauksen sisällä tutkin edelleen omia tapauksiaan, esimerkiksi yksittäisen jutun ulkoasua tai taittoprosessin kulkua. Käytän empiirisiä menetelmiä ja laadullisia tutkimusmetodeja. Työssäni on piirteitä eri tiedonhankinnan tavoista.

Aineistona on Kauppalehti Presson ilmestyneitä numeroita sekä Presson sisäisiä asiakirjoja. Yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa on yksi sattumanvaraisesti poimittu numero. Ulkoasun ja työtapojen ymmärtämiseksi kuvailen myös sitä, minkälaisia Presson luonne ja rakenne olivat.

4.1 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkimusmetodi koostuu niistä käytännöistä ja operaatioista, joiden avulla tutkija tuottaa havaintoja, sekä niistä säännöistä, joiden mukaan näitä havaintoja voi edelleen muokata ja tulkita, niin että voidaan arvioida niiden merkitystä johtolankoina (ALASUUTARI 1994, 72). Laadullisen tutkimuksen yleisimmät menetelmät ovat haastattelu, havainnointi ja valmiin kirjallisen materiaalin käyttäminen. Tämä tutkimus perustuu kahteen viimeksi mainittuun.

Havainnointi voidaan jakaa eriateisen osallistumisen perusteella neljään eri luokkaan, jotka ovat (KS. ESIM. METSÄMUURONEN 2000, 44):

- 1) havainnointi ilman varsinaista osallistumista
- 2) havainnoija osallistujana
- 3) osallistuja havainnoijana
- 4) täydellinen osallistuja.

Ykköstopausta lukuun ottamatta havainnointi on aina jossain määrin osallistuvaa. Joko niin, että tutkija on enemmän tutkijan roolissa eli havainnoija on osallistujana tai niin, että hän on enemmän toimijan roolissa eli osallistuja on havainnoijana (EMT., 45).

Tutkin pääasiassa omaa työtäni eli Kauppalehti Presson ulkoasua ja taittoprosessia. Olin mukana luomassa kumpaakin, kun lehteä perustettiin, ja työskentelin koko lehden ilmestymisajan niiden parissa. Roolini on siis lähinnä kohdassa kolme kuvailtua tilannetta, jossa osallistuja on havainnoijana.

Tutkimusaineistoa ei tarvitse aina kerätä vain havainnoimalla, sillä sitä voi saada valmiinakin. Tutkimuksen aineistona voidaan Uusitalon (2001, 94) mukaan käyttää esimerkiksi:

- 1) aikaisempien tutkimusten aineistoja
- 2) tilastoja
- 3) henkilökohtaisia dokumentteja
- 4) organisaatioiden asiakirjoja
- 5) joukkotiedotuksen ja kulttuurin tuotteita.

Käytän oman havainnointini tukena Kauppalehti Presson ilmestyneitä numeroita. Niistä poimittujen esimerkkien avulla kuvaan lehden sisältöä, luonnetta sekä ennen kaikkea ulkoasua ja taittoprosessia. Apunani on myös Presson sisäisiä asiakirjoja, kuten taittoprosessin hallinnassa käytetyt kolmiviikkolista ja juttujen aikataulu.

Suuri osa työstäni on deskriptiivistä. Kuvailen Presson ulkoasua, sisältöä ja luonnetta sekä yleisellä että yksityisellä tasolla. Sen jälkeen muodostan aiemman tutkimuksen

ja omien havaintojeni perusteella taittoprosessin ideaalimallin, jonka toimivuutta testataan käytännössä Presson yhdessä numerossa.

Yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa on Presson 3.3. 2007 ilmestynyt numero 9/2007. Tutkimusnumero on valittu tarkasteluun etukäteen täysin sattumanvaraisesti. Lehden tekoajalta pidin työpäiväkirjaa, johon merkitsin taittoprosessin kannalta kaikki olennaiset tapahtumat, tiedot ja toteutuneen aikataulun. Työpäiväkirjan avulla vertaan yhden todellisen lehden tekoprosessia hahmottelemani ideaalimalliin ja teen johtopäätöksiä prosessin toimivuudesta sekä koko lehden että yksittäisten taittojen tasolla.

Käyttämässäni menetelmissä on piirteitä eri tutkimustavoista, tai kuten Metsämuronen (2000, 16) niitä nimittää, ”tutkimuksen tiedonhankinnan strategioista”, mm. toimintatutkimuksesta ja case- eli tapaustutkimuksesta.

Toimintatutkimuksella tarkoitetaan todellisessa maailmassa tehtävää pienimuotoista interventiota ja sen vaikutusten lähempää tutkimista (COHEN & MANION 1996, 186). Toimintatutkimuksessa pyritään vastaamaan johonkin käytännön toiminnassa havaittuun ongelmaan tai kehittämään olemassa olevaa käytäntöä paremmaksi (METSÄMURONEN 2000, 28).

Syrjälä (1994, 31–33) jakaa toimintatutkimukset kolmeen ryhmään:

- 1) teknisiin
- 2) käytännöllisiin
- 3) emansipatorisiin.

Jaottelu perustuu siihen, ketkä osallistuvat tutkimusprojektiin. Teknisissä tutkimuksissa kehittämisprojektissa aloitteellisia ovat ulkopuoliset eivätkä itse työntekijät. Käytännöllisissä tutkimuksissa projektin lähtökohta voi olla joko työntekijöissä tai ulkopuolisessa kehittäjässä, ja sitä viedään läpi yhdessä. Emansipatorisissa tutkimuksissa työntekijä itse pyrkii parantamaan toimintaympäristöään. (EMT.)

Oma työni muistuttaa emansipatorista tutkimusta. Havaitsin edellisessä työpaikassani taittoprosessin toimivan puutteellisesti. Uutta systeemiä Kauppalehti Pressoon luottaessa käytin aiempaa kokemusta hyväkseni. Uudenlaista taittoprosessia on sittemmin testattu Pressossa käytännössä. Nyt tämä tutkimus pyrkii selvittämään, miten prosessi toimi ja voisiko sitä parantaa entisestään.

Varsinaisesti tämä ei täytä toimintatutkimuksen kaikkia kriteerejä. Cohenin & Manionin (1996) mukaan tutkimuksessa lähdetään liikkeelle ongelman muotoilusta, edetään keskustelun kautta tutkimuksen kulun ja arvioinnin suunnitteluun. Sen jälkeen uusi projekti käynnistetään, saatu aineisto tulkitaan ja projektin onnistuminen arvioidaan (EMT.). Tätä tutkimusta ei ole tehty edellä kuvatulla tavalla suoraviivaisesti ja projektiluonteisesti vaan pidemmällä aikavälillä tekijän omaa kokemusta kerryttäen.

Tapaustutkimus eli case study on tutkimustapa, joka monipuolisia ja monilla tavoilla kerättyjä tietoja käyttäen tutkii nykyistä tapahtumaa tietyssä ympäristössä (YIN 1983, 23). Sen pyrkimyksenä on ymmärtää ilmiötä entistä syvällisemmin (SYRJÄLÄ 1994, 11–12).

Tapaustutkimuksen etuna pidetään muun muassa sitä, että sen raportointi on mahdollista tehdä kansantajuisesti tiedeslangia välttäen (COHEN & MANION 1996, 123).

Tutkittaessa Kauppalehti Presson yhden numeron toteutunutta taittoprosessia liikutaan tapaustutkimuksen alueella. Case on yksittäisen lehden toteutunut taittoprosessi, jota verrataan taittoprosessin ideaalimalliin. Tarkoituksena on ymmärtää, kuinka taittoprosessi toimii. Kun ymmärretään sen toimintatapa, voidaan mahdollisesti tehdä yleistyksiä ja pohtia, miten mallista saisi vielä paremman ja toimivamman. Tätäkin rajatumpi case on yhden jutun taittoprosessin eteneminen.

4.2 KAUPPALEHTI PRESSON LUONNE

Kauppalehti Presso oli lauantaiamuaisin ilmestyvä viikkosanomalehti. Se tuli Uudenmaan alueella kaikille Kauppalehden tilaajille. Presson pystyi tilaamaan myös erikseen, ostamaan irtonumerona pääkaupunkiseudun R-kioskeista tai lukemaan internetissä osoitteessa presso.kauppalehti.fi. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi 30.10.2004 ja viimeinen 17.11.2007. Pressolla oli lokakuussa 2007 ilmestyneen Kansallisen mediatutkimuksen (KMT) mukaan 112 000 lukijaa.

Presson luonteeseen vaikutti oleellisesti sen konsepti. Konseptia luotaessa kuvataan tuotteen oleelliset piirteet eli ne ratkaisut, jotka erottelevat tuotteen olemassa olevista konsepteista tai muista tuotteista (KEINONEN & JÄÄSKÖ 2004, 37). Töyry (2005, 66) kiteyttää konseptin ideaksi tuotteesta sekä siihen liittyvistä tavoitteista ja arvoista. Käsittelemme konseptin käsitettä laajemmin luvussa 2.3.

Ullamajja Kivikuru (1996, 51) määrittelee journalistisen tuotesuunnittelun perimmäiseksi tavoitteeksi löytää sellainen sanomien välittäjä, sellainen sisältö ja sellainen valikoima ilmaisumuotoja, joiden yhdistelmä ”väräyttää” tavoiteltuna ajankohtana tavoiteltuja vastaanottajia. Hän toteaa myös, että uusi konsepti pyrkii mahdollisimman tehokkaaseen yhteydenpitoon vastaanottajan kanssa (EMT.).

Presson konseptia luotaessa perusajatuksia oli kaksi. Pressosta piti tulla

- 1) lehti uudelle, luovalle luokalle, joka on kiinnostunut niin bisneksestä kuin kaupunkikulttuurista sekä
- 2) lehti, joka uskaltaa pitää avoimesti pääkaupunkiseudun puolta.

Uusimaalaisuus näkyikin Pressossa vahvasti muun muassa juttuaiheissa. Kohderyhmäkin haettiin pääkaupunkiseudulta. Markkinoinnin apuna lanseerausvaiheessa käytet-

ty esimerkkipari ”Essi ja Esko Espoosta” oli kaikessa korniudessaan huolellisen suunnittelun tulosta. Sen perustana oli Richard Floridan teos *Rise of the Creative Class*.

Floridan ajatus uudesta luovasta luokasta perustuu siihen, että nyky-yhteiskunnassa luovuus ei ole enää vain taiteilijoiden tai tiedemiesten yksinoikeus vaan useiden ammattiryhmien ominaisuus. Amerikkalaisista työssäkäyvistä 30 prosenttia on määritelty kuuluvaksi tähän luokkaan. He ovat työssään itsenäisiä ja joustavia ja tuntevat tarvetta luovaan ajatteluun ja ongelmanratkaisuun. Luovalle luokalle tyypillistä on työn keskeinen asema elämässä, sisäinen motivaatio, jatkuva oppiminen, itseilmaisuus työn kautta ja itsenäisyyden korostaminen työn turvallisuuden eli vakiintuneisuuden kustannuksella. (NIEMI 2004.)

Laskettiin, että pääkaupunkiseudulla on riittävästi tähän uuteen luovaan luokkaan kuuluvia ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita Pressosta ja joilla on maksukykyä ja halua tilata lehti. He olisivat henkisesti iältään kolmikymppisiä, statukseltaan päättäjiä ja wanna be -päättäjiä, rahan kartuttamisesta ja kuluttamisesta kiinnostuneita ”maltillisia ahneita” sekä Suomen, muun maailman ja oman elämänsä kulkusuunnasta kiinnostuneita ”dynaamisia taviksia” (EMT.). Tätä perustaa käytettiin myös potentiaalisia ilmoittajia lähestyttäessä.

Presson konsepti oli sanomalehtimaailmassa uusi, sillä se yhdisti monia toisilleen kaukaisia, jopa vastakkaisia asioita. Presso oli toisaalta talouslehti, toisaalta urbaanin kaupunkikulttuurin äänenkannattaja. Samassa lehdessä saattoi olla tiukasti faktoihin pohjautuvaa poliittista analyysia ja toisaalta kieli poskessa kirjoitettua puolifiktiivistä materiaalia¹. Presso oli toisaalta itsenäinen aikakauslehtimäinen yksikkönsä ja toisaalta taas viikon kuudes Kauppalehti, joka kertoi lauantaiamuna tuoreet uutiset ja pörssitiedot.

Strukturalismin ja semiotiikan termein voidaan ajatella, että Presso ammensi sisältöä vastakkaisista luokista ja kuului näin ollen niin sanottuun sopimattomaan luokkaan (ks. esim. FISKE 1993, 150–177). Lehti liikkui esimerkiksi vastakohta-akseleilla faktafiktio, talous-kulttuuri, uutislehti-aikakauslehti, itsenäinen-holhottu ja rationaalinen-irrationaalinen. En lähde viemään analyysia tässä sen pidemmälle, mutta uskon, että yksi Presson kiinnostavimpia ja vahvimpia piirteitä oli sen sisällön ja aiheiden käsittelytapojen monimuotoisuus. Toisaalta se on myös saattanut vaikeuttaa Presson luokitte-
lua tiettyyn lajityyppiin kuuluvaksi.

Lehden konseptia luotaessa ja sitä markkinoitaessa korostettiin paljon myös aiheiden käsittelytapaa: ”ärhäkkä pääkaupunkiseudun äänenkannattaja” (NIEMI 2004), ”uskaltaa väittää” (EMT.), ”poleeminen” (UOTILA 2004). Tässä mielessä liikuttiin piirun verran pois perinteisestä objektiivisen journalismin ihanteesta. Lehteä markkinoitaessa

¹ Esimerkiksi Änäs testaa -palsta.

kerrottiin avoimesti, että *Presso* on jotain mieltä ja että se pitää tietyn ryhmän puolta. Frey (2004, 32) näkee tämän positiiviseksi seikaksi, sillä hänen mukaansa lehti, joka ei ole vahvasti mitään mieltä, ei ole inhimillinen eikä sitä kautta kiinnostava.

Konseptiin liittyy läheisesti genren eli lajityypin käsite. Lajityyppi täytyy tunnistaa, sillä juuri se aktivoi genren säännöt. *Presson* kaltaisen uuden lehden ongelmana voi olla se, että lukija ei välttämättä heti tunnista, missä genressä hänen kuuluisi lehteä tulkita. Kun merkityksiä ammennetaan kaukaisista, jopa vastakkaisista luokista, ei lukija välttämättä osaa heti luokitella lehteä tiettyyn, ennestään tuntemaansa lajityyppiin.

On erittäin merkityksellistä, jäsentääkö uusi lukija *Presson* Suomen Kuvalehden tai Taloussanomien suuntaan vai tulkitseeko hän lehden olevan lähempänä *City*-lehteä tai Helsingin Sanomien *Nyt*-liitettä. Tuo tulkinta luo lukijalle automaattisesti tiettyjä odoituksia siitä, minkälaista aineistoa lehti sisältää ja miten se aiheitaan käsittelee. Mikäli odotukset eivät täyty, lukija saattaa hämmentyä eikä välttämättä koe lehteä kiinnostavaksi.

Genre määrittelee voimakkaasti myös lehden ulkoasua. Kullakin lehdellä on visuaalinen tyylinsä oman lajityypin sisällä. Jos lehden typografinen ilme poikkeaa liiaksi lajilleen tyypillisistä käytännöistä, tarkoittaa se samalla lajityypillisten ominaisuuksien katoamista. Kuvat, taitto ja typografia voivat varioida tiettyjen sääntöjen sallimissa rajoissa siten, että lajityypilliset ominaisuudet kuitenkin säilyvät. (BRUSILA 1997, 53).

Kuten jo edellä kerroin, *Presso* rikkoi genererajoja ammentamalla merkityksiä vastakkaisista luokista. Tämä todennäköisesti vaikeutti lehden ymmärtämistä alussa, koska lukija ei heti ensi näkemältä pystynyt välttämättä luokittelemaan lehteä tiettyyn, jo olemassa olevaan lajityyppiin kuuluvaksi. Uskon kuitenkin, että tämä semioottinen vahvuus kääntyi sittemmin myös lehden vahvuudeksi, kun lukija oppi tulkitsemaan lehteä ja oivaltamaan, että *Pressossa* asioita voidaan käsitellä tutusta poikkeavalla tavalla.

Presson ulkoasussa ja taitossa vastakkaiset luokat eivät näkyneet niin selvästi. Koko ulkoasu ja typografia pyrki selkeyteen ja informatiivisuuteen. Vain satunnaiset poikkeukset hämärsivät tätä vaikutelmaa.

4.3 KAUPPALEHTI *PRESSON* RAKENNE

Presso oli sanomalehtipaperille painettu, muodoltaan osittain leikattu tabloid. Lehti oli suurimman osan ilmestymisajastaan rakenteeltaan kaksiniskainen, eli siinä oli sisäkkäin kaksi fyysisesti erillistä osaa: A-niska ja B-niska.² Keväällä 2007 rakenne muutettiin yksiniskaiseksi.

² *Pressossa* oli jonkin aikaa myös C-niska. Se oli kokonaan leikattu tabloid, joka sisälsi auto-, asunto- ja työpaikkailmoituksia. Koska C-niskassa ei ollut toimituksellista materiaalia eikä sitä tehty toimituksessa, en käsittele sitä tässä tutkimuksessa.

Presson sivumäärä vaihteli 40:n ja 80:n välillä. Kaikkein pienimmillään lehti oli kesäisin, jolloin siinä oli muutaman kerran 28 + 16 sivua. Lisäksi kesällä 2007 lehti ilmestyi yksiniskaisena, vain 40-sivuisena versiona. Suurimmillaan lehti oli lanseerausnumerossaan 30.10.2004. Yleensä Presso oli 52–60-sivuinen. Sivumäärään vaikuttivat ennen kaikkea ilmoitusten määrä mutta myös juttutilanne, sillä ajankohtaiset jutut oli saatava lehteen ajoissa.

Oman rajoituksensa rakenteeseen toi painotekniikka. Mikäli lehdessä oli yhteensä yli 64 sivua, piti niskoista tehdä samankokoiset. Tällöin lehden koko saattoi vaihdella kahdeksan sivun portaissa. Käytännössä yli 64-sivuiset kokovaihtoehdot olivat 72 ja 80 sivua, koska yli 80-sivuista lehteä paino ei pystynyt normaalijärjestelyin tekemään.

Presson A-osa sisälsi kulttuuripitoisempaa aineistoa, ja B-osa oli keskittynyt Raha & Valta -nimensä mukaisesti talouteen, politiikkaan ja rahankäyttöön. Niskojen sisällä oli edelleen oma osastajakonsa.

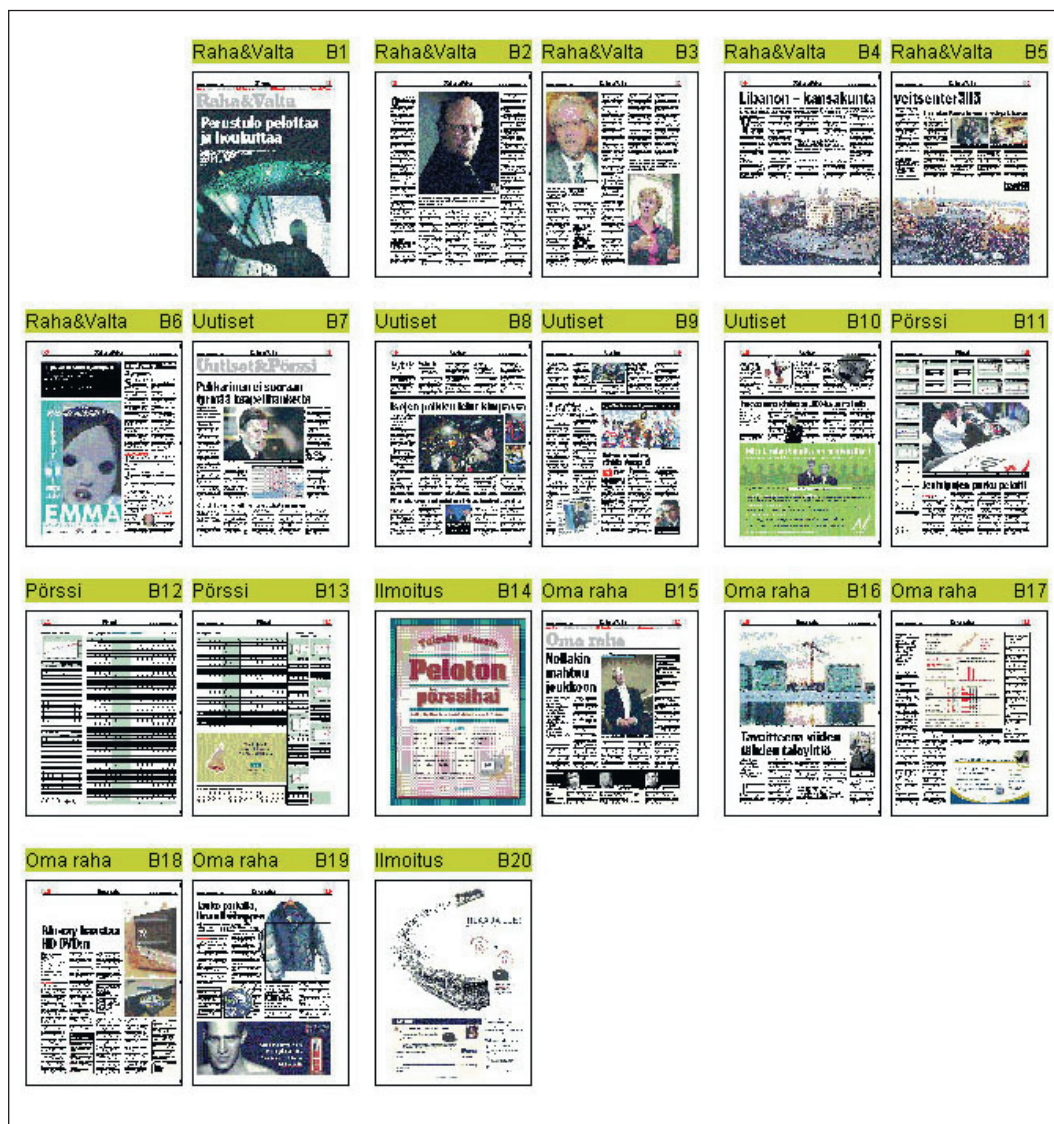
A-osassa kannen, sisällön ja pääkirjoitussivun jälkeen alkoi 4–8 sivun pituinen Boulevardi-osasto, jossa kerrottiin ajankohtaisista tapahtumista ja annettiin menovinkkejä. Presso-osastossa olivat lehden pääjutut, joiden pituus vaihteli sivusta useaan aukeamaan. Debatti-osastossa oli 3–4 sivua keskustelua, mielipidekirjoituksia ja vieraskolumni. Seitsensivuisen Oma aika -osaston lähtösivun ±0-palstalla kirjoitettiin viikon media-tapahtumista ja -julkiksista. Kakkosaukeamalla käsiteltiin vuoroviikoin ruokaa, matkailua sekä dvd- ja peliaiheita. Sitä seurasivat tv-ohjelmat, sarjakuvasivu ja kolumnisivu säätiedotuksineen.

B-niskan Raha & Valta -osiossa olivat politiikan ja talouden pääjutut. Niitä seurasivat 3–4 uutissivua ja kolme pörssisivua. Viisisivuisen Oma raha -osaston lähtösivulla olivat sijoitusvihjeet sekä vuoroviikoin Minä ja raha-, Salkunhoitaja- ja Hallitushai-palstat. Minä ja raha kertoi yksittäisen ihmisen rahankäytöstä ja suhteesta rahaan, Salkunhoitajassa haastateltiin sijoitusyhtiöiden asiantuntijoita ja Hallitushaissa yhtiöiden hallitusten jäseniä. Seuraavalla aukeamalla vuorottelivat pörssiyrityksiä arvioiva Presson lista, pääkaupunkiseudun asuntokauppaa seuraava Neliön hinta ja aihepiiriltään vaihteleva juttu. Viimeisellä aukeamalla olivat ajoneuvoja ja kodintekniikkaa testannut Kulkupeli/Kotistudio-sivu sekä huipputuotteita esitelty Lajinsa paras -sivu.

Lehden A-osan rakenne eri osioineen ja sisältöineen selviää kuvasta 2 (sivulla 36) ja B-osan vastaava kuvasta 3 (sivulla 37). Esimerkkinä molemmissa on käytetty 32 + 20 -sivuista Pressoa 9/2007, joka ilmestyi 3.3.2007. Käytän samaa lehteä tutkimusnumeron luvussa 7 analysoidessani Presson taittoprosessin toteutumista käytännössä koko lehden ja yksittäisten taittojen tasolla.

Kuva 2. Presson A-niskan rakenne.

Kuva 3. Presson B-niskan rakenne.

Presson A-niskan rakenteessa pyrittiin toteuttamaan aikakauslehdissä hyväksi havaittua kolmijakoa. Siinä lehden alkuosa on tuttu ja tunnistettava, keskiosa tarjoilee tuoreet ja yllätykselliset pääjutut ja lopussa lukija kohtaa taas tutut palstat. Tämä juontaa Rantasen (2007, 177) mukaan juurensa jo Aristoteleen ajatukseen myytin rakenteen kolmijaosta, jossa on alku, keskiosa ja loppu. Osaltaan kolmijakoon on vaikuttanut myös amerikkalaisista lehdistä meille levinnyt tapa sijoittaa näyttävää mainontaa lehden alkuun ja suuret artikkelit lehden keskiosaan, mainoksista ”puhtaille” sivuille (EMT).

Kuvan 2 esimerkissä kolmiosainen rakenne näkyy selvästi. Vakiosivuista koostuva alkuosa on 9 sivun pituinen (sivut A1–A9), keskiosan pääjutut vievät lehdestä 11 sivua (A10–A20), ja loppuosan vakiosivut täyttävät jäljelle jäävät 12 sivua (A21–A32).

Lehden rakenne voidaan toteuttaa myös eri tavalla. Esimerkiksi syksyllä 2007 uudis-

tetussa Kauppalehti Optiossa päädyttiin käyttämään rakennetta, joka ei perustu edellä mainitun kaltaiseen kolmijakoon vaan osastointiin. Se on tuttu myös päivälehdistä (esim. Helsingin Sanomat), jotka järjestävät rakenteensa yleensä osastoiksi.

Presson B-niska oli rakennettu A-niskasta poikkeavalla tavalla. Siinä huomionarvoinen yksityiskohta on uutis- ja pörssisivujen sijoittaminen keskelle niskaa. Tämä johtui painoaikatauluista ja siitä, että sivut siirtyivät painoon sivupareittain. Kuvan 3 esimerkkilehdessä yhdessä painoon lähtevät sivut 1 ja 20, 2 ja 19, 3 ja 18 jne. Jotta painoon lähtisi mahdollisimman aikaisin mahdollisimman paljon sivupareja, kannattaa viimeiseksi valmistuvat sivut sijoittaa rakenteessa joko alkuun ja loppuun tai vaihtoehtoisesti keskelle lehteä.

Uutis- ja pörssisivut kuuluivat luontevasti yhteen, koska ne sisälsivät erittäin ajankohtaista materiaalia ja olivat siksi viikoittain koko lehden viimeiset valmistuvat sivut. Sen vuoksi ne oli sijoitettu niskan keskelle. Sijoittelun ansiosta alku- ja loppupään kuusi sivuparia voitiin siirtää painoon jo aikaisin päivällä, ja vain keskimmäiset neljä sivuparia lähetettiin viime tingassa.

5. KAUPPALEHTI PRESSON ULKOASU

Visuaalisen ulkoasun on perinteisesti ajateltu olevan aikakauslehdille tärkeämpi kuin sanomalehdille. Nykyinen kilpailuasetelma on kuitenkin saattanut myös sanomalehdet tietoisiksi tästä ulottuvuudesta yhtenä kilpailukeinona (BRUSILA 1997, 10). Visuaalisuudella myydään lehden pääasiaa, journalistista sisältöä (RANTANEN 2007, 10).

Kun Kauppalehti Presson ulkoasua alettiin suunnitella, lähtökohtana oli, että ulkoasu tukisi lehden sisältöä ja luonnetta mahdollisimman hyvin. Toinen tärkeä päämäärä oli tehdä ulkoasusta sellainen, että se olisi helppo ja nopea tehdä.

Esittelen seuraavaksi Presson ulkoasun ja typografian esimerkkien avulla. Sitä ennen käyn läpi asioita, jotka vaikuttivat lehden ulkoasun suunnitteluun, koska ne helpottavat merkittävästi tehtyjen ulkoasuratkaisujen ymmärtämistä.

5.1 ULKOASUN SUUNNITTELUUN VAIKUTTANEET TEKIJÄT

Siirryin Ilta-Sanomista Kauppalehti Pressoon elokuussa vuonna 2004. Ensimmäisen Presson oli määrä ilmestyä 30. lokakuuta samana vuonna, joten suunnittelu-aikaa oli noin kaksi ja puoli kuukautta. Aivan tyhjältä ei tarvinnut aloittaa. Hanketta oli valmisteltu talon sisällä jo keväästä asti, ja moni asia oli selvillä. Mikko Männistö ja

Marko Liukkonen mainostoimisto Taivaasta olivat luoneet Presson ulkoasun suunta-
viivat: esimerkiksi lehden formaatti, fontit ja typografinen tyyli oli jo alustavasti hah-
moteltu.

Presson ulkoasun suunnitteluun vaikuttivat sen jälkeen monet asiat. Nostan niistä
tässä esille viisi keskeisintä tekijää:

- 1) sisältö
- 2) selkeys
- 3) erottuvuus
- 4) resurssit
- 5) paperi ja painotekniikka.

Sisältö määrittää lehden ulkoasua. Owenin (1991, 126) mukaan journalistisessa me-
diassa ulkoasun muotoilijan rooli on kommunikoida ja ilmaista sisältöä. Salen (2000,
85) korostaa tekstin ideologian näkymistä typografiassa. Brusila (1997, 10) puolestaan
näkee, että visuaalisella muodolla pyritään ilmaisemaan lehden toiminta-ajatusta. Ulko-
asun täytyy tukea lehden sisältöä ja luonnetta niin vahvasti, että lehdestä ja sen sisällöstä
on mahdollista tietää paljon lukematta sitä pelkästään kuvien ja visuaalisen olemuksen
avulla (EMT.). Lehden graafikon tehtävä on tavallaan kääntää kirjoitettua sisältöä visu-
aaliseksi kielelle (RANTANEN 2007, 19).

Presson luonne oli kärkeä, suoraan sanova ja poleeminen. Lehden ideologiaa voi
mielestäni kutsua provosoivaksi. Sellaisen lehden ulkoasunkin oli oltava iskevä. Se tar-
koitti suunnittelussa runollisten antiikvaotikoiden, hempeiden värien ja ylipäätään tai-
ton ”pehmeiden” hylkäämistä. Typografisten elementtien piti olla selkeitä, vahvoja ja
yksiselitteisiä. Niiden oli yhdessä sisällön kanssa pystyttävä kertomaan asiat kursaile-
matta ja suoraan.

Presson luonne vaikutti myös lehden värimaailmaan. Mustasta tuli hallitseva väri
niin tekstissä kuin pinnoissakin. Tähän vaikuttivat tosin myös pyrkimys selkeyteen sekä
paperi ja painolaatu, mistä kerron kohta lisää.

Omalta osaltaan sisällön huomioon ottamista on myös ulkoasun selkeys. Jotta si-
sältö on hahmotettavissa ja omaksuttavissa mahdollisimman helposti, on lehden typo-
grafian oltava mahdollisimman selkeää ja yksinkertaista. Lehden kansi ja artikkelien
avausaukeamat ovat sivuja, joiden viestit silmäilijän on ymmärrettävä heti, tässä ja nyt
(RANTANEN 2007, 76).

Pressossa selkeys näkyi esimerkiksi värien ja fonttien minimalistisena käyttönä. Kai-
kenlainen koristelu oli myös karsittu pois. Kuten Holm (2006, 8) huomauttaa, sano-
malehdessä visuaalisuutta ei voida käyttää itsetarkoituksellisena ehosteena, vaan suun-
nittelun on kyettävä antamaan voimaa itse sisällölle.

Jotta uusi lehti menestyisi, sen on erotuttava kilpailijoistaan. Presso tehtiin erottumaan muista lehdistä esimerkiksi fyysisillä ominaisuuksillaan. Lehti oli leikattu ylä- ja alareunastaan, minkä ansiosta painopinta jatkui lehden sivun ylä- ja alalaidassa paperin reunaan asti. Tämä mahdollisti vaikkapa kuvien taittamisen sivun laitaan asti ja loi lehdelle myös erottuvan, neliömäisemmän muodon. Muotoa korostettiin entisestään Presson kannen ja sisäsivujenkin rakenteessa.

Toinen erottautumistapa oli jo aiemmin kuvailemani hybridimäisyys. Presso haki merkityksiä esimerkiksi toisaalta talouslehdestä ja toisaalta urbaanista kaupunkilehdestä.

Myös mustavalkoisuutta käytettiin erottautumiskeinona. Täysnelivärisyydestä on tullut sanomalehtimaailmassakin jo standardi, joten mustavalkovalokuvat ja mustavalkoisuuteen perustuva niukka typografia toimivat hyvin tehokeinona ja auttoivat Pressoa erottumaan kilpailijoista.

Presson ulkoasun, työprosessin ja ylipäätään kaiken mahdollisen lehdenteossa välttämättömän suunnitteluun oli aikaa aiemmin mainitsemani kaksi ja puoli kuukautta. Toki suunnittelu ja esimerkiksi työtapojen hiominen jatkui tämän jälkeenkin, mutta päälinjat oli saatava valmiiksi, jotta lehti pystyttäisiin sen jälkeen tekemään joka viikko. Se asetti omat rajoituksensa suunnittelutyöhön.

Aika ja resurssit vaikuttivat toisellakin, hyvin olennaisella tavalla Presson suunnitteluun. Lehti taiteili aikakauslehden ja sanomalehden välimaastossa. Osa jutuista pystyttäisiin saamaan valmiiksi hyvissä ajoin, ja niiden taittamiseen olisi mahdollista käyttää runsaammin aikaa. Osa aineistosta taas olisi erittäin ajankohtaista ja vaatisi hyvin nopeaa painokuntoon saattamista.

Yksi ratkaisu olisi ollut luoda omat tyyliensä esimerkiksi pääjuttu- ja uutissivuille. Selkeyden nimissä koko lehteen päätettiin kuitenkin tehdä yhtenäinen ulkoasu: sellainen, joka toimisi kolmen aukeaman jutussa, mutta jonka pystyisi tarvittaessa toteuttamaan äärimmäisen nopeasti.

Sen lisäksi ulkoasun takana piilevää tekniikkaa hiottiin paljon. Esimerkiksi juttupohjat, typosetit ja sivupohjat tehtiin huolellisesti, jotta taittoon jäi mahdollisimman vähän käsityötä. Niin ikään kappale- ja merkkimalleja tehtiin tarvittava määrä, jotta taittovaiheessa ei enää tarvinnut tehdä juurikaan muutoksia käsin.³

Taittamisen helppous ja nopeus korostui viikoittaisessa lehtityössä erityisesti uutis- ja pörssisivuja taitettaessa, jolloin aikaa oli erittäin vähän. Uutisvuorossa oli aina ker-

³ Toimittaja kirjoittaa otsikon, tekstin, kuvatekstit ja muut jutun osat juttupohjassa oleviin kenttiin. Typosettien avulla määritetään, mitä merkki- ja kappalemalleja juttupohjan eri elementit käyttävät taitto-ohjelmassa. Merkkimalli määrittää merkin typografiaa, kappalemalli taas vaikuttaa koko kappaleen typografisiin asetuksiin. Halutut asetukset on tallennettu taitto-ohjelman sivupohjiin, joiden avulla lehden sivut taitetaan.

rallaan vain yksi taittaja, joten hänen oli pystyttävä tekemään lehti valmiiksi kaikissa tilanteissa. Helppouden ja nopeuden ansiosta *Presso* pystyi myös tarvittaessa reagoimaan erittäin nopeasti. Toisinaan valmis aukeama siirrettiin perjantai-iltapäivänä seuraavan päivän lehdestä seuraavaan viikkoon ja tilalle tehtiin uusi aukeama ajankohtaisemmasta aiheesta.

Töyry (2005, 22) toteaa rajanvedon sanoma- ja aikakauslehden välille olevan vaikeaa. Lukijalle ero näkyy selvimmin paperilaadussa. Aikakauslehdet käyttävät yleensä päällystettyä paperia, kun taas sanomalehdissä paperi on tavallisesti päällystämätöntä. Sen lisäksi paperin ominaisuuksiin vaikuttavat mm. sen paino, paksuus, läpikuultavuus ja valkoisuus (KS. ESIM. LOIRI & JUHOLIN 1998, 177–182).

Kaupparehti *Presso* painettiin sanomalehtipaperille, joka ei mahdollistanut tavoiteltua laatua. Lehti oli usein sotkuinen ja hailakka: musta ei ollut mustaa vaan tummanharmaata, ja valkoinen ei ollut valkoista vaan kellertävää. *Presso*a koepainettiin aluksi paremmallekin paperille, mutta kustannussyistä laatua heikennettiin. Se ei välttämättä ollut järkevää, koska paperi sinällään kertoo tuotteesta ja sen sisällöstä paljon.

Lukija ei välttämättä ymmärrä, miksi lehti ei miellytä, ja saattaa hakea syitä sen sisällöstä tai taitosta. Vasta kahdelle erilaatuiselle paperille painetun lehden vertailu kertoo asian konkreettisesti. Laadukkaita kuvia sisältävässä julkaisussa liian ohut ja läpikuultava paperi saa aikaan laadun sijasta mielikuvan suttuisesta ja halvasta lehdestä (RANTANEN 2007, 186).

Niin ikään painolaaduissa on eroja. Eri painotalot saattavat tehdä samanlaiselle paperille hyvinkin erilaista jälkeä. Tähän vaikuttaa lukematon määrä asioita: itse painokone, värien koostumus, lisäaineet, olosuhteet, henkilökunnan taidot jne. *Presso* painettiin *Aamulehden* painossa Tampereella prototyypipainokoneella, jonka jälki ei mielestäni yllä parhaiden sanomalehtipainojen tasolle.

Em. paperilaadun ja painon vuoksi *Presson* ensimmäinen koelehti eli dummy ei tyydyttänyt tekijöitä. Värimäärät heittelivät, värien kohdistus oli pielessä ja sivupohjat olivat suttuisia. Lisäksi sivujen kohdistusvaikeuksien takia lehden loppupäässä ollut materiaali meni osittain painopinnan ulkopuolelle eli ei näkynyt lehdessä lainkaan.

Koska paperia ja painoa ei saanut vaihtaa, oli muutettava ulkoasua. Monesta osaväristä koostuvat pienet tai ohuet elementit siivottiin pois ja valkoisen tekstin sijoittamisesta nelivärielementtien päälle luovuttiin, koska niiden kohdistus ei olisi keskimäärin onnistunut. Sivupohjien sijaintia aukeamalla muutettiin ja ulkomarginaaleja kasvatettiin, jotta kaikki materiaali myös lehden loppupäässä pysyisi painopinnan sisäpuolel-

la. Kuvien kokonaisvärimäärä pudotettiin 240 prosentista 220 prosenttiin, jotta suttuisuus vähenisi. Paperi ja paino vaikuttivat Kauppalehti Presson ulkoasun suunnitteluun siis merkittävästi.

5.2 ULKOASU ESIMERKKIEN AVULLA

Presson ulkoasu perustui hyvin yksinkertaisiin elementteihin ja sääntöihin. Lisäksi mitä tahansa niistä saattoi perustellusti rikkoa.

Presson sivupohja oli lähtökohtaisesti jaettu viiteen palstaan. Monesta muusta lehdestä poiketen Pressossa ei käytetty tasapalstaa vaan leipäteksti oli tasaamaton eli oikea liehu. Tasapalsta näyttää sivun yleiskuvassa kenties siistimmältä, mutta suomen kielen pitkien sanojen ja kapean sanomalehtipalstan yhdistelmä aiheuttaa monesti välistysongelmia. Tasapalstassa merkki- ja sanavälit määräytyvät sen mukaan, kuinka helposti julkaisuohjelma löytää sopivan tavutuskohdan rivin päähän (ITKONEN 2003, 74). Jos tavutus ei osu juuri rivin päähän, merkki- ja sanavälit tai jopa kirjasimen leveys muuttuvat⁴, mikä puolestaan hankaloittaa lukemista.

Tasaamattomassa palstassa sanavälit ovat yhdenmukaiset, mikä parantaa sen luettavuutta (HUOVILA & AL. 1998, 21). Toisaalta liehun viimeistely vaatii oikolukijalta enemmän tarkkaavaisuutta ja taittajalta hieman enemmän käsityötä. On huolehdittava, ettei liehujen päähän jää yksinäisiä sanoja eikä huonoja tavutuksia (RANTANEN 2007, 132).

Fonttina käytettiin lähes kaikkialla Poynter-kirjasinperheen eri leikkauksia. Ainoastaan lehden nimiössä, sivupäissä ja faktajuttujen otsikoissa käytettiin eri fonttia, Betonina. Leipätekstin leikkauksena oli luettavuuden vuoksi antiikva. Antiikvateksti on useissa yhteyksissä todettu helppolukuisemmaksi kuin groteski, koska antiikvojen vaakasuorat pääteviivat ohjaavat silmää ja auttavat rivillä pysymisessä (ITKONEN 2003, 62).

Kuvatekstit olivat Pressossa negatiivitekstinä mustalla pohjalla. Niihin valittiin sen vuoksi groteskileikkaus. Antiikvan ohuet pääte- ja hiusviivat saattavat tukkeutua negatiivitekstissä painovärin levitessä erityisesti huokoisella sanomalehtipaperilla. Negatiivitekstissä tasavahva groteski onkin parempi vaihtoehto; siinä tukkeutumisen vaaraa ei ole kuin kaikkein ohuimmissa leikkauksissa (ITKONEN 2003, 95).

Muualla, kuten otsikoissa ja sitaattinostoissa, käytettiin vahvoja groteskileikkauksia. Otsikkoon valittiin tilan säästämiseksi kavennettu versio. Vahvoilla groteskeilla pyrittiin iskevään vaikutelmaan, jotta Presson aggressiivinen ja poleeminen luonne näkyisi myös typografiassa.

⁴ Se, muuttuuko rivillä vain sanavälin koko vai myös kirjainvälin koko tai jopa kirjasimen leveys, riippuu taitto-ohjelman asetuksista.

Presso oli kokonaan nelivärinen lehti. Se tuntuu nykyään jo lähes itsestäänselvyydeltä, mutta täysvärisyys on sanomalehdissä varsin tuore asia. Väri oli 1970-luvun alussa yleisesti lehdentekijöiden innoittaja, vaikka todellinen nelivärisyyden läpimurto tapahtui vasta 1990-luvulla (MERVOLA 1995, 301). Keski-suomalaisesta tuli ensimmäinen aidosti täysnelivärinen suomalainen sanomalehti lokakuussa 1994 (EMT., 323). Täysvärisyyteen oli vuoden 2001 puolivälissä siirtynyt 60 prosenttia Suomen päivälehdistä (PULKKINEN 2002, 173).

Muulla maailmassa kehitys oli paikka paikoin jopa tätäkin hitaampaa. Esimerkiksi New York Timesin etusivulla oli ensimmäisen kerran värikuva vuonna 1997 (GARCIA 2000, 4). Suomessakin poikkeuksia on. Esimerkiksi Turun Sanomat on vuonna 2008 edelleen vain osittain värillinen.

Aiemmin mustavalkokuva oli standardi ja nelivärikuva poikkeus, jonka huomioarvo oli suuri. Kehitys söi nopeasti nelivärikuvan tehoa. Viime vuosina asetelma on kääntynyt pääläelleen: nelivärikuva on standardi, josta mustavalkokuvat erottuvat tehokeinona. Kuvien lisäksi typografiastakin on tullut entistä värikkäämpää.

Presso pyrki erottumaan massasta paitsi mustavalkoisten kuvien harkitulla käytöllä myös pitämällä lehden muun värimaailman minimalistisena. Nyrkkisääntönä oli mustaa valkoisella, nimiössä ja kuvateksteissä käänteisenä eli valkoista mustalla. Kun valkoinen tässä tapauksessa tarkoittaa paperin väriä, oli päävärinä käytännössä vain musta. Lisävärit haettiin yksinkertaisesti mustan määrää vähentämällä: tekstilaatikoiden pohjalla käytettiin 10-prosenttista harmaata, sivunumeroiden yhteydessä ja osastotunnuksissa 20-prosenttista harmaata sekä kannen ja osastojen lähtösivujen pikkuotsikkorivissä 40-prosenttista harmaata.

Ainoa eri CMYK-osavärejä sekoittamalla tehty säännöllinen korosteväri oli punainen⁵, joka toimii hyvin yhdistelmänä harmaan kanssa, kuten Huovila ym. (1998, 36–37) kuvaavat:

”Punainen on kuuma ja dynaaminen väri, joka herättää tunteita ja huomiota. Taiten käytettynä esimerkiksi linjoissa ja typografiassa se kuljettaa hyvin lukijan katsetta. [...] Punainen ei juurikaan siedä muita värejä, mutta se sopii hyvin valkoiseen ja harmaaseen.” (EMT.)

Kaikki Pressossa käytetyt linjat olivat mustia. Eri kokonaisuuksia, kuten juttuja ja ilmoituksia, erottamaan käytettiin 0,5 pisteen vahvuista linjaa. Kehyksissä linjapaksuus oli 2 pistettä. Muutamissa yhteyksissä, kuten sitaattinostoissa, käytettiin 5 pisteen linjaa.

⁵ CMYK-värijärjestelmässä C tarkoittaa syaania (cyan), M magentaa, Y keltaista (yellow) ja K mustaa (key eli avainväri). Punainen tehdään sekoittamalla 100 % magentaa ja 100 % keltaista.

Lisäksi osastojen lähtösivuilla ja niin sanotuilla orsiaukeamilla (tästä tarkemmin osiossa 5.2.3) oli käytössä voimakkaasti tilaa jakava 8 pisteen vahvuinen linja.

Presson askeettisen typografian ensisijainen tarkoitus oli helpottaa lukemista ja toisaalta korostaa tekstiä ja hyviä kuvia. Kuten totesin jo aiemmin, typografian tarkoitus ei ole koristella sivua tai kiinnittää huomio itseensä vaan tehdä kokonaisuuden omaksumisesta lukijalle mahdollisimman vaivatonta.

Käyn seuraavaksi läpi Presson ulkoasua esimerkein. Niiden avulla on helpointa hahmottaa edellä mainitut asiat ja niiden soveltaminen käytännön työhön. Koko lehden käsittely tässä ei olisi tarkoituksenmukaista, koska päähuomio on Presson taittoprosessissa. Sen sijaan selostan muutamia Presson olemuksen ja taittoprosessin kannalta keskeisiä sivuja.

5.2.1 KANSI

Presso oli tabloid-kokoinen lehti. Muodosta tehtiin kuitenkin neliömäisempi leikkaamalla lehti ylä- ja alaosasta. Tämä tehtiin ennen kaikkea erottuvuuden, mutta myös taiton takia. Neliö antaa taitavalle kuvan käyttäjälle hyviä mahdollisuuksia, koska siihen voi vaivattomasti sijoittaa sekä vaak- että pystykuvia ja -pintoja (LOIRI & JUHOLIN 1998, 61).

Kannessa neliömäistä muotoa korostettiin ja toistettiin kahdella tavalla:

1) Kansi on jaettu kahteen pääosaan: nimiöalueeseen ja pääaihealueeseen.

Pääaihealueen muoto on lähes neliö (245 mm × 232 mm).

2) Nimiöalueessa olevat pienet kuvapaikat ovat niin ikään lähes neliöitä (28 mm × 26 mm).

Nimiöalueessa käytettiin voimakasta mustaa pintaa. Se toi lehden nimiölle vahvuutta. Musta on tehokas huomion herättäjä; se nostaa kohteen hyvin esiin (HUOVILA 2006, 189).

Mustan värin käyttöä laajoina pintoina ja negatiivitekstinä arastellaan monissa lehdissä, koska sen katsotaan viittaavan liikaa iltapäivälehtien otsikoihin. Symboliikassa musta viestiikin kuolemaa ja valtaa (EMT., 45), mutta musta tausta voi tuoda julkaisuun myös arvokkuutta ja kulttuurihenkisyyttä (EMT., 17).

Presson kantta suunniteltaessa mustalla värillä oli em. negatiivisten mielle yhtymien takia suuri vastustus. Tilalle tarjottiin Kauppalehdestä tuttua sinistä⁶. Sitä käytettäessä vaikutelma ei kuitenkaan olisi ollut iskevä, radikaali ja uskalias, eli se ei olisi tukenut Pres-

⁶ 100 % syaania ja 50 % magentaa.

son sisällön luonnetta. Yhteys Kauppalehteen olisi myös saattanut olla liian voimakas, olihan Presson erotuttava selkeästi omaksi tuotteekseen. Aikaisemmin selostamani painotekniset ongelmat puolsivat mustan käyttöä, sillä kahdesta osaväristä tehty sininen olisi aina ollut riskialtis värien kohdistushäiriöille, jolloin nimiöalueen valkoisten tekstien luettavuus olisi voinut kärsiä.

Mustan värin käyttöä kannessa vastustettiin toisestakin syystä. Monella on se käsitys, että musta väri leviää helposti sanomalehtiperillä ja voi sotkea lehden. Tämä ei ole koko totuus,

sillä pelkkä musta ei välttämättä sotke, vaan sen aiheuttaa yleensä liian suuri kokonaisvärimäärä. Toki kaikkia osavärejä päällekkäin painettaessa jäljestä tulee hyvinkin mustaa, mutta pelkkä musta osaväri yksinään ei sotke juuri sen enempää kuin esimerkiksi pelkkä syaani.

Mustia pintoja suurempi ongelma ovat värikuvat, joiden osavärien summa on liian suuri.⁷ Jos paperille painetaan liian paljon väriä, osa siitä ei ehdi imeytyä, mikä aiheuttaa sotkeutumista ja kuvien menemisen ”tukkoon”. Kuten kerroin jo aiemmin, koelaitteiden painamisen jälkeen Presson kokonaisvärimääriä rajoitettiin 240 prosentista 220 prosenttiin. Silti esimerkiksi kuvan 4 esimerkikanteen (Presso 23.4.2005) uskallettiin laittaa paljon vaaleaa pintaa vasta kun oli varmistettu, että saman lehden takasivulla ei ollut erittäin tummaa ilmoitusta. Tumma takasivu voi sotkea vaalean kannen, koska painamisen jälkeen valmiit lehdet niputetaan ja tällöin lehtien kannet ja takasivut hie-
routuvat toisiaan vasten, kun ne ovat vielä kosteita.

Valtaosa viikkolehdistä rakentaa kantensa periaatteella, jossa taustalle laitetaan pää-

⁷ Suurin teoreettisesti mahdollinen kokonaisvärimäärä on 400 prosenttia. Sanomalehdissä maksimi on tavallisesti 250 prosentin luokkaa.

Kuva 4. 23.4.2005 ilmestyneen Presson kansi.

kuva ja kaikki muu materiaali sirotellaan sen päälle. Otsikoita on yleensä 8–10. Tähän lehtiä ajaa ennen kaikkea irtonumeromyynti. Jotta mahdollisimman moni osataisi lehden irtonumeron, on sen kannessa vedottava suureen, heterogeeniseen joukkoon. Tähän yritetään päästä laittamalla kanteen mahdollisimman paljon otsikkoja eri aihealueilta. Kannen tekeminen on melkoista taiteilua sisällön, visuaalisuuden ja markkinoinnin välillä.

Presson kansi rakennettiin eri tavalla. Lehteä myytiin myös irtonumeroina, joten kannessa oli oltava useita otsikoita. Ne pyrittiin kuitenkin sijoittamaan kanteen hyvin hierarkkisella tavalla. Pääotsikko jälkiriveineen oli isolla pääkuvan yhteydessä, ja lähes kaikki muut otsikot ja vaadittavat elementit oli sijoitettu omaan tilaansa nimiön kanssa. Näin vaikutelmasta saatiin mahdollisimman rauhallinen, vaikka kannessa oli yleensä 8–10 eri aihetta. Julistemaisen yksinkertainen ja hierarkkisesti selkeä kokonaisuus hahmottuu helpommin ja nopeammin kuin tasa-arvoisesti huomiota herättävien viestien sekamelska (RANTANEN 2007, 90).

Kuvan 4 kannessa pääaihealueeseen on sijoitettu pääaiheen (Herkkusuun...) lisäksi yksi otsikko (Bio-Nokia...). Pikkukuvien vieressä on normaalit kaksi aihetta (Kaikki Titanicista... & Ihmepianisti...). Nimiön yhteydessä on neljä aihetta omalla otsikkonauhanaan (Bulevardi...). Näiden lisäksi nimiöalueelle on sijoitettu lehden ilmestymistiedot ja viivakoodi.

Kokonaisuus on hyvin rauhallinen, jopa staattinen. Typografiassa ovat Presson perusvärit: musta, harmaa ja punainen sekä valkoinen eli paperin väri. Pääaiheen merkitys kasvaa kuvassa olevan tyhjän tilan sekä keskitetyn otsikon ja jälkirivin ansiosta. Eniten pääkuvan asemaa kannen hierarkiassa korostaa kuitenkin viinilasi, joka on nostettu osittain nimiön päälle.

Kolmiulotteisuus on tullut taittamiseen peruskeinoihin vasta viime vuosina tietokoneella tehtävän sivunvalmistuksen aikana. Esimerkiksi Brusila toteaa vielä vuonna 1997, että lehdistö ja muu painettu viestintä käsittelee visuaalisia kuvia kaksiulotteisena pintana (BRUSILA 1997, 9). Viisi vuotta myöhemmin hän kuvailee, kuinka taitossa on siirrytty kaksiulotteisesta kolmiulotteiseen, ja tilailluudesta on tullut tärkeä osa typografiaa (BRUSILA 2002, 87).

Hollis (2000, 188) kutsuu uusia tehokeinoja superefekteiksi. Hänen mukaansa tietokoneiden ajalla suunnittelijat saattavat tuottaa mutkikkaita superefektejä kerrostamalla tekstiä ja kuvaelementtejä sen sijaan, että ne aseteltaisiin vain pysty- ja vaakatiilaan (EMT.). Huovila (2006, 168) puolestaan korostaa järjestyksen merkitystä:

”Kolmiulotteisuus antaa järjestyksestä. Vastaanottajan katsetta kuvassa tai sommittelutilan eri elementtien ja taustan välillä voidaan ohjata myös kolmiulotteisuuden avulla.

Vastaanottaja havaitsee yleensä ensimmäisenä lähinnä itseään – kuvassa päällimmäisenä – olevat tilan elementit.” (EMT.)

Kuvan 4 esimerkissä kolmiulotteisuuden vaikutelmaa on vielä entisestään tehostettu tekemällä viinilasista osittain läpinäkyvä. Nimiö kuultaa lasin yläreunan läpi vahvistaen illuusiota, jossa lasi kohoo lehden yläpuolelle. Jotta Presson kanteen pystyttiin tekemään tällaisia tehokeinoja, se piti taittaa muusta lehdestä poikkeavalla tavalla.

Presso taitettiin lähes koko lehden ilmestymisaika viime vuosituohannelta peräisin olevalla QuarkXPress 4.1 -taitto-ohjelmalla. Uusista taitto-ohjelmista poiketen sillä ei voi tehdä läpinäkyviä elementtejä, aidon näköisiä varjoja tai muita vastaavia efektejä. Sen vuoksi koko kansi rakennettiin valmiiksi Photoshop-kuvankäsittelyohjelmassa ja tuotiin taitto-ohjelmaan yhtenä EPS-kuvana. Tässä tiedostomuodossa tekstit eivät rasteroidu vaan muuttuvat vektoreiksi ja säilyttävät näin alkuperäisen luettavuutensa.⁸

5.2.2 PÄÄJUTTU

Presson pääjuttujen ulkoasussa tärkeitä tekijöitä olivat hierarkia ja kontrasti, sekä koko lehden että jutun sisäinen. Pääjutun piti hahmottua pääjutuksi välittömästi, kun lukija avasi sen ensimmäisen aukeaman. Monisivuisessa jutussa on tärkeää tarjota lukijalle lähtösignaali (KÜPPER 2006, 39). Toisaalta jutun sisällä pitää olla selvä, oma arvojärjestyksensä. ”Kontrastihaitaria” kannattaa venyttää esimerkiksi koon, värin, muodon, työpografian, sommittelun tai valokuvan suhteen (RANTANEN 2007, 77).

Kuvan 5 (sivulla 48) esimerkissä (Presso 26.3.2005) voimakkain signaali on aukeaman yli taitettu pääkuva. Katse kiinnittyy ensimmäisenä kuvassa tarkkana olevaan kelloon ja taustalla näkyviin kasvoihin. Otsikko vihjaa, mikä on kellon ja henkilön yhteys, ingressi kertoo sen tarkemmin ja johdattaa lukemaan juttua.

Henkilön kasvojen epätarkkuus pääkuvassa ei ole ongelma, koska kellon ja hihnan muodostama voimakas linja ohjaa lukijan katseen alla olevaan tarkkaan kasvokuvaan. Sen viereen on sijoitettu infolaatikko, joka kertoo henkilön avaintiedot. Kokonaisuutta täydentävät kuvat kelloista ja niiden valmistuksesta. Nämä kaikki muodostavat yhdessä suorakaiteen muotoisen kollaasin, joka toimii aukeaman vahvana pääelementtinä. Otsikko, ingressi ja leipäteksti ovat omana elementtinään kolmella palstalla. Leipätekstin alku on osoitettu anfangilla, ja tekstimassaa on kevennetty kahdella sitaattinos-tolla ja kappaleiden alkunostoilla.

⁸ EPS-kuva voi sisältää pikseli-informaation ohella vektoreita. Ne ovat pisteiden välisiä kaaria. Kun fontti vektoroidaan, se säilyy ulkoasultaan muuttumattomana. Mikäli fontti rasteroidaan, sen kaaret muuttuvat pikseleiksi, mikä tekee kirjaimesta rakeisen ja epäselvän.

Kello nimeltä Voutilainen

Suomalaisilla kelloseppillä on viientä maailmalla. Alan eliittiin nousnut Kari Voutilainen esittelee ensimmäisen suomalaisena 250 000 euron uniikkikellonsa Baselin huijupumessuilla. Hän on tehnyt myös miljoonakelloja arabisulttaaneille.

Kari Voutilainen

Antti Lehtinen, Helsingin Sanomat

Kelloseppä Kari Voutilainen väkälöi kellojaan. Hän seisoo kirkon kirkon seinällä ja esittelee maailmanlaajuisilla huijupumessuilla ensimmäisen suomalaisena 250 000 euron uniikkikellonsa Baselin huijupumessuilla. Hän on tehnyt myös miljoonakelloja arabisulttaaneille.

...
"Minulla on idea, joka varmasti viiltää kerääjiä. Vastavaa kelloa ei ole missään tehty."

...
"Monet kelloseppät pyytävät mielellään huomautuksina. Sitten on rokoittavia, jotka haluvat näytellä muille."

Kelloseppä Kari Voutilainen ja hänen työnsä. Vasemmalla on kellojen valmistusprosessi, keskellä on kelloja valmistavaa työkalua, oikealla on kelloseppä Kari Voutilainen.

Kari Voutilainen
1 Syntynyt Ruusuvuono 1962
2 Vuorokauden kelloseppä
3 Vuorokauden kelloseppä
4 Vuorokauden kelloseppä
5 Vuorokauden kelloseppä
6 Vuorokauden kelloseppä
7 Vuorokauden kelloseppä
8 Vuorokauden kelloseppä
9 Vuorokauden kelloseppä
10 Vuorokauden kelloseppä

Kuva 5. 26.3.2005 ilmestyneen Presson aukeama.

Kuvan 5 aukeamalla näkyvät lähes kaikki Presson jutuissa säännöllisesti käytetyt typografiset tyylit. Ainoastaan leipätekstinä oli antiikva, Poynter TextTwoL Roman. Kaikki muualla käytettiin Poynterin groteskileikkauksia: otsikossa oli vahva Gothic Text Black Condensed ja muualla Gothic Text Regular tai Black. Ainoan poikkeuksen Poynterista teki sivupäässä ja infolaatikon otsikossa käytetty Beton Extra Bold. Yleisvärinä oli musta; punaista ja harmaata käytettiin vain siellä täällä mausteena, esimerkiksi sivunumeroissa ja infolaatikon kappaleiden alkumerkkienä.

Tyylin toistuvuus näkyy selvästi, kun verrataan edellistä esimerkkiä toiseen. Kuvan 6 (Presso 2.4.2006) aukeamalla toistuvat kaikki edellä kuvatut typografiset tyylit pienin vivahde-eroin. Koska juttu on tehty kysymys-vastaus-tekniikalla, kysymyksiä on

Kuva 6. 2.4.2006 ilmestyneen Presson aukeama.

korostettu typografisesti merkitsemällä ne kokonaan kappaleiden alkunostojen tyyllillä. Lisäksi uusi aihepiiri aloitetaan leipätekstissä kolmen rivin korkuisella anfangilla.

Kuvan 6 aukeamalla pistävä katsekontakti ja mustavalkoisuus kiinnittävät katseen kuvaan. Otsikko ei anna vastauksia vaan pikemminkin lisää kuvan herättämiä kysymyksiä ja saa lukijan etsimään vastauksia ingressistä. Voimakas, seitsemän rivin korkuinen anfangi ohjaa katseen jutun alkuun, pienemmät anfangit rytmittävät aihealueiden vaihdoksia. Tälläkin aukeamalla henkilön avaintiedot on kerrottu faktalaatikossa.

Kuvien 5 ja 6 esimerkit ovat varsin tiiviitä. Yleensä pääjuttuihin pyrittiin jättämään mahdollisuuksien mukaan tyhjää tilaa, joka sijoitettiin tavallisesti jutun alkuun yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Tällä alleviivattiin niin ikään jutun asemaa lehden sisäisessä hierarkiassa. Otsikon merkitys korostuu, kun sen ympärillä on tilaa (RANTANEN 2007, 169).

Yleensä sivumäärät pystyttiin mitoittamaan ajoissa jutuille ja kuville sopiviksi, mutta joskus tilaa oli liikaa tai liian vähän. Knight & Glaser (2003) ovat tehneet tällaisista tilanteista kokonaisen kirjankin. Hallittu taittoprosessi nousee arvoonsa tilojen mitoituksessa; kerron siitä enemmän luvussa 6.

5.2.3 ORSIAUKEAMA

Broadsheet-sanomalehdissä pääjuttu sijoitetaan perinteisesti ylös ja pienemmät jutut sen alapuolelle ja sivun ulkolaitaan. Tabloid-kokoisissa lehdissä pääjutun tavanomainen paikka on aukeaman vasemmassa ylälaidassa. Pressossa useita juttuja sisältävät aukeamat rakennettiin näistä poikkeavalla tavalla.

Aukeaman ylälaidassa oli matala tila, jota nimitettiin orreksi. Orrelle sijoitettiin 3–4 pienintä juttua. Pääjuttutila sijaitsi orren alla ja alkoi aukeaman vasemmasta laidasta. Sen lisäksi aukeaman oikeaan laitaan mahtui vielä 1–2 pääjuttua pienempää juttua. Orsiaukeamia käytettiin Presson A-niskan Bulevardi- ja Oma aika -osastoilla sekä B-niskan Uutis- ja pörssisivuilla.

Orsiaukeaman käytölle oli useita syitä. Se toisti Presson kannen neliömäistä muotoa, sillä orren alle yhdelle sivulle jäävä tila oli lähes neliö. Pienimpiä juttuja ei tarvinnut sovitella pääjutulta jäävään tilaan vaan ne pystyttiin ryhmittämään omaksi selkeäksi kokonaisuudekseen ja tarpeen tullen taittamaan ennen pääjuttua. Lisäksi rakenne mahdollisti orsi-ilmoitusten sijoittamisen sivun yläreunaan toimituksellisen materiaalin yläpuolelle.

Kuvan 7 (sivulla 50) esimerkki (Presso 27.11.2004) on Bulevardi-osaston avausaukeama. Se säilyi rakenteeltaan muuttumattomana koko Presson olemassaoloajan. Orsien alle

Bulevardi

Maanantai Presso Online Bulevardi-pressokappaleella

Presso Lauananta 27. marraskuuta 2004

Bulevardi

Maanantai Presso Online Bulevardi-pressokappaleella

Presso Lauananta 27. marraskuuta 2004

Bulevardi

Maanantai Presso Online Bulevardi-pressokappaleella

Presso Lauananta 27. marraskuuta 2004

Kumpi äiti, kumpi tytär?

Suomenkielinen ja puheen vaimo...

Mattodiiileri avaruudessa

Eläköön Mattodiiileri...

Auto lähestyy, vaate vähenee

Auto lähestyy...

Hot rodia navetan ylisillä

Uusi hot rod -musiikki...

Tanssia Japanissa vapen maku suussa

Tanssi Japanissa...

"Pihissä ottaa levyhylystä Finnish Graffiti ykkönen, just ne Juoksuhaata Twistiä ja Old Scarisit, ja pantaisiin vähän tyviä siihen hommaan jenkkityyliin."

...

Henkien kuosin mittari

Henkien kuosin mittari...

Kuva 7. 27.11.2004 ilmestyneen Presson Bulevardi-aukeama.

aukeamalle jäävä tila on jaettu kuuden palstan levyiseen pääjuttutilaan, sitä noin puolet pienempään kakkojuttutilaan ja edelleen kakkojuttua noin puolet pienempään Posti-kortti-vakiopalstailaan. Tilanjako määrittää vahvasti aukeamalla olevien juttujen keskinäistä hierarkiaa; kuvakoot ja otsikoiden pistekoot alleviivaavat sitä entisestään.

Orsiaukeamilla pyrittiin Presson kannesta tuttuun kolmiulotteisuuden vaikutelmaan. Syväytyen kuvien avulla ylittettiin linjoja aktiivisen vaikutelman aikaansaamiseksi. Käytössä olivat Presson perusvärit musta, punainen ja harmaa. Typografia oli pääjuttuista tuttua; poikkeuksen tekivät vain juttujen alussa olevat punaiset iskus sanat, jotka kertoivat jutun aihealueen.

5.2.4 ERIKOISET ILMOITUSMUODOT

Aloittaessaan vuonna 2004 Presso yritti houkutellessa ilmoittajia myös täysin uusilla ilmoitusmuodoilla. Vaihtoehtoina esiteltiin esimerkiksi L-kirjaimen muotoinen ilmoitus, kolmio, pyramidi tai kuvassa 8 (sivulla 51) nähtävä kahden kolmion muodostama rotko. Samantyyppisiä erikoisratkaisuja ilmestyi sen jälkeen muihinkin lehtiin, esimerkiksi Metroon, Helsingin Sanomien Nyt-liitteeseen ja Iltalehteen.

Ilmoittajat olivat kenties konservatiivisia tai sitten erikoisten ilmoitusmuotojen hinnat eivät olleet kohdallaan suhteessa pinta-alaan, sillä uudenlaisia muotoja käytet-

tiin Pressossa melko vähän. Havaintojeni mukaan muissakin mainitsemisani lehdissä niiden käyttö on ollut varsin vähäistä. Ehkä syynsä oli silläkin, että ilmoittajat eivät halunneet tehdä yhtä lehteä varten omia mainosmuotoja vaan pyrkivät käyttämään siinä samaa aineistoa kuin muissakin lehdissä.

Kuva 8. 30.10.2004 ilmestyneen Presson aukeama.

Taittäjälle erikoisen muotoiset ilmoitukset tuovat aivan uusia haasteita. Miten tehdä aukeamasta luettava ja tasapainoinen kokonaisuus, kun käytettävässä tilassa on vaikkapa kuvan 8 tapaan voimakkaita diagonaaleja linjoja?

Esimerkissä sommittelua on helpotettu vaihtamalla Presson normaali palstajako viisipalstaisesta neljäpalstaiseksi. Tämän avulla otsikko on saatu mahtumaan kuvan viereen kahden palstan levyisenä ja kuva on voitu taittaa sivulle mahdollisimman suurena. Tilantuntua lisää se, että kuvan henkilön muoto ikään kuin jatkuu kuvan ulkopuolelle hänen alleen sijoitetussa faktalaatikossa. Kolmiulotteisuutta aukeamalle tuo kuvan voimakkaan syvyysperspektiivin ohella se, että faktalaatikon kulma näyttää menevän ilmoituksen alle.

5.2.5 POIKKEUSTAPAUKSET

Presson ulkoasu oli siis hyvin selkeä ja yksinkertainen, mikä toisaalta helpotti lukemista ja toisaalta mahdollisti tarvittaessa sivujen nopean taittamisen. Typografisia elementtejä oli vähän, ja niitä käytettiin hillitysti. Perustellusti mitä tahansa sääntöä saattoi kuitenkin rikkoa.

Kuvan 9 (sivulla 52) esimerkki-aukeama (Presso 5.8.2006) on osa kesäsarjaa, joka kulki "Presso valistaa" -leiman alla. Sarjassa kerrottiin huumorin keinoin ohjeita monenlaisten kesään liittyvien asioiden tekemiseen. Sarja julkaistiin keskiaukeamille taitettuna, jotta sen pystyi halutessaan ottamaan talteen. Jo edellisenä kesänä ilmestyi vastaava joskin eriaiheinen sarja.

Esimerkissä kerrotaan Lordin Euroviisuvoiton jälkimainingeissa hevishow'n

olennaisimmat temput ja ohjeet niiden tekemiseksi. Malli on kuvattu eri asennoissa jalustalta ja kuvat yhdistetty Photoshopissa yhdeksi kokonaisuudeksi. Otsikkofonttina on äärimmäisen kliseinen Ironwood, joka tukee jutun sarkastista otetta. Tätä on vielä alleviivattu

Kuva 9. 5.8.2006 ilmestyneen Pressonaukeama.

reunan ruosteisella ketjukehyksellä. Juttu on taitettu kuvan sisään otsikkofontin teräviä kulmia toistaviin laatikoihin.

Mikäli Pressossa olisi ollut joka viikko vastaavia aukeamia, ne olisivat helposti menettäneet tehonsa. Riittävän harvoin käytettyinä ne yllättivät ja herättivät lukijan. Perusulkoasusta vahvasti poikkeavien aukeamien tekeminen usein ei olisi edes ollut mahdollista, koska niiden taittamiseen kului tavalliseen aukeamaan verrattuna moninkertainen määrä aikaa.

6. KAUPPALEHTI PRESSON TAITTOPROSESSI

Mielestäni lehden lopputuloksen kannalta parasta olisi, jos taittaja voisi perehtyä kerrallaan vain yhteen aiheeseen. Lähestymistapa suunniteltaisiin yhdessä kirjoittajan, kuvaajan ja graafikon kanssa. Kun muut tuottaisivat materiaalia, taittaja suunnittelisi mielessään optimaalista tapaa esittää asia. Materiaalin saavuttua hän pyöritteli aineistoa rauhassa, kehitteli ideoitaan edelleen, keskustelisi siitä taas muiden tekijöiden kanssa ja lopulta taittaisi aineiston mahdollisimman informatiiviseen, luettavaan, houkuttelevaan ja visuaalisesti miellyttävään muotoon. Tämän jälkeen hän siirtyisi seuraavaan aiheeseen.

Valitettavasti edellä kuvattu tilanne on täyttä utopiaa. Kokemukseni mukaan lehden taittaminen on yleensä monimutkainen ja limittäinen prosessi, jota taittaja yrittää pitää kasassa. Toimittaja keskittyy kulloiseenkin juttuunsa ja kuvaaja keikkaansa, mutta taittaja saa hyvin harvoin keskittyä mihinkään hetkeä pidempään. Useita lehden numeroi-

ta suunnitellaan samanaikaisesti ja lukuisia juttuja tehdään yhtä aikaa. Kuvamateriaalia niihin tulee kuvaajilta, kuvittajilta, graafikoilta, kuvatoimistoilta tai freelancereilta. Ilmoitustilanne muuttuu jatkuvasti, ja lehden kokoa pitää kenties muuttaa.

Lehden koostaminen on erittäin monen asian summa, ja kaikkea mahdollista on edistettävä yhtä aikaa, jotta prosessi etenee aikataulussa. Taittajan osa on prosessin kannalta ikävä, sillä viimeisenä lenkinä ennen painoa hänen on pidettävä kaikki langat käsissään ja huolehdittava siitä, että lehdessä on kaikki mitä pitääkin ja vieläpä hyvässä järjestyksessä.

Sen vuoksi taittajan onkin mielestäni oltava eräänlainen toimituksen vääpeli, joka jaksaa huolehtia siitä, että kaikki toimii suunnitellulla tavalla. Ei vain lehden takia, vaan myös itsekkäistä syistä, sillä kaikki matkan varrella tapahtuvat myöhästymiset ja häiriöt kasautuvat lopulta taittajan kontolle kiireenä ja ylitöinä. Jos kommunikaatio ei pelaa toimittajan ja visualistin välillä projektin aikana, saattaa lopussa olla kaksi toisiinsa sopimatonta palikkaa (RANTANEN 2007, 211). On pidettävä huolta aikatauluista, tiedettävissä missä vaiheessa mikin juttu on ja oltava selvillä ilmoitustilanteesta. Ja samaan aikaan pitää olla myös luova ja jopa taiteellinen, saada aikaan visuaalisia elämyksiä.

Mielestäni hallitakseen työnsä molemmat puolet hyvän taittajan on oltava sekä järjestelmällinen että luova. Toki voidaan ajatella, että vastuu prosessin eri alueista jaetaan toimituksessa eri henkilöille, kuten taittajan lisäksi uutispäällikölle, toimituspäällikölle tai pienessä lehdessä jopa päätoimittajalle. Tällainen järjestelmä on kuitenkin ongelmallinen, koska silloin elimellisesti yhteen kuuluvien asioiden hoitaminen ei ole kokonaan kenenkään hallinnassa vaan pilkkottuna useammalle taholle. Tämä lisää oleellisesti tietokatkosten riskiä ja on omiaan heikentämään järjestelmän tehokkuutta.

Mielestäni paras tilanne onkin se, että jos taittajia on useita, he kaikki hoitavat koko prosessia. Toisin sanoen tekevät samaa työtä, mutta hoitavat tietyt jutut alusta loppuun asti. Se toki edellyttää taittajalta visuaalisen silmän lisäksi myös hyvää journalismin tajua.

Viikkolehden ja sitä harvemmin ilmestyvien lehtien ongelma on usein se, että työrytmi ei ole tasainen. Juuri ennen painon deadlinea taittodeskissä huhkitaan yötä myöten ja toisaalta lehden tultua painosta taittajat heittävät tikkaa tekemisen puutteessa. Tilannetta perustellaan usein ajankohtaisuudella: lehdentekoa ei voi aloittaa ajoissa, koska viime metreillä täytyy pystyä reagoimaan tuoreisiin tapahtumiin. Perustelu ontuu pahasti, sillä oman kokemukseni mukaan hyvin suunniteltu työprosessi nimenomaan mahdollistaa nopean reagoinnin.

Kaikissa viikkolehdissä tai harvemmin ilmestyvissä lehdissä on valtavasti materiaalia, joka ei ole ajankohtaista. On sarjakuvia, ristikoita, kolumneja, vakiopalstoja ja monen aukeaman kokonaisuksiakin, jotka voi laittaa lehteen milloin tahansa. Kun nämä

kaikki taitetaan lehteen ajoissa, voidaan tarpeen tullen valmis, ajaton aukeama siirtää seuraavaan lehteen ja tehdä sen tilalle nopeasti tuore juttu. Tämä ei ole mahdollista, mikäli taittaja painii deadline kynnyksellä vielä myöhässä tulleiden ajattomien aiheiden kimpussa. Asiaa helpottaa edelleen, mikäli vakiomateriaalin pystyy taittamaan mahdollisimman vähällä vaivalla.

Kauppalehti Presson taittoprosessi perustui siihen, että kaikki lehteen tuleva materiaali oli luokiteltu. Jokainen juttu kuului siis johonkin, ennakolta suunniteltuun luokkaan. Tätä ajattelua ei pidä sekoittaa sisällön konseptointiin eli siihen, että lehdessä voi olla vain tietynlaisia juttuja, jotka sopivat tiettyyn konseptiin ja ennakolta määrättyyn formaattiin. Presson jutut saattoivat olla minkälaisia tahansa; ne oli vain prosessin hallinnan takia luokiteltu.

Kaikki vakiopalstat olivat tietenkin helposti luokiteltavissa. Vieraskolumni, Änäs testaa -palsta tai tv-sivut kuuluivat omiin absoluuttisiin luokkiinsa. Sen sijaan lehteen tulevat niin sanotut isot jutut saattoivat olla minkäpituisia ja -sisältöisiä tahansa. Ne olikin luokiteltu keskinäisen hierarkiansa mukaan. Esimerkiksi A-niskan pääjuttu 1, pääjuttu 2 ja pääjuttu 3 olivat omissa luokissaan.

Kun jokaisen Presson joka ikinen juttu kuului johonkin luokkaan, pystyin tekemään apuvälineitä taittoprosessin hallitsemista varten. Ne olivat kolmiviikkolista ja juttujen aikataulu. Niiden avulla kaikki lehden tekijät tiesivät ilman erillistä sopimista, milloin minkäkin jutun pitää olla valmiina. Nämä kaksi yksinkertaista listaa olivat koko Presson taittoprosessin keskeiset hallintavälineet. Niillä varmistettiin, että tulevina viikkoina jokaisessa Pressossa oli kaikki tarvittava materiaali ja että se valmistui tasaisesti työviikon jokaisena päivänä.

6.1 PITKÄN AIKAVÄLIN SUUNNITTELU: KOLMIVIKKOLISTA

Kolmiviikkolista oli Wordilla tehty taulukko, jonka riveille oli merkitty kaikki Pressoon tulevat jutut, niiden tekijät, kuvatiedot ja mahdolliset muut tiedot.

Eri viikkojen lehdet olivat vierekkäin eri sarakkeissa. Listassa oli aina merkittynä kolmen seuraavan lehden sisältö sekä omassa sarakkeessaan vireillä olevat, myöhemmin lehteen tulevat jutut. Pieni näyte listan alusta näkyy kuvassa 10 (sivulla 55), esimerkki kokonaisesta kolmiviikkolistasta on liitteessä 1.

Kolmiviikkolista käytiin läpi koko Presson toimituksen kesken maanantaisin viikkokokouksessa. Pääpaino oli saman viikon lehdessä, mutta myös tulevien viikkojen aiheista keskusteltiin. Kokousten välillä lehden käsittelevä toimittaja sekä taittajat ylläpitivät ja täydensivät listaa.

A-niska	3.3. lehteen	10.3. lehteen	17.3. lehteen	Tulevia juttuja
Kansi	- Espoon vapaaseurakunta/jenny - The 69Eyes - Sampo Pankin Ilkka Hallavo/juha TAI - yritysjohtajat tulevan hallituksen tehtävistä/arno, katja	- Isä Metro – Matti Kokkinen + metrofriikit/elisa - lastenkirjailija-balettitanssija-vaatesuunnittelija Niina Pirhonen	- muistitaikuri/leena (aukeama, kuvattu – KANSI?) - vaalijuttu/arno	- lumilautamies Marko Martikainen/elisa - hattukauppias-täti Westman/juha - arkkipiipa ja tuonela/juha (31.3. lehteen) - mitä tekee millennial-sukupolvi (1980-l. ja sen jälkeen syntyneet)? - Marko Ahtisaari/juha - keski-ikäiset politiikan suunnan määrääjät/katja - teoll. neuvos Ragnar Kreugerin munakokoelma, maailman suurin (pääsisäisen alla lehteen, esim. 31.3.) - HUS:n tj. Kari Nenonen ja hall. pj. Aatto Prihti/elisa?

Kuva 10. Näyte kolmiviikkolistasta.

Listan avulla oli mahdollista nähdä yhdellä silmäyksellä, onko kolmen seuraavan Presson jokaisessa luokassa tarvittava juttu. Listassa vielä oleviin aukkoihin ehdittiin näin suunnitella jutut hyvissä ajoin. Taittaja näki listasta juttujen tekijät ja pystyi keskustelemaan heidän kanssaan juttujen sisällöstä. Se helpotti merkittävästi kuvitusten ja ulkoasun suunnittelua ja esimerkiksi kuvitusten tilaamista.

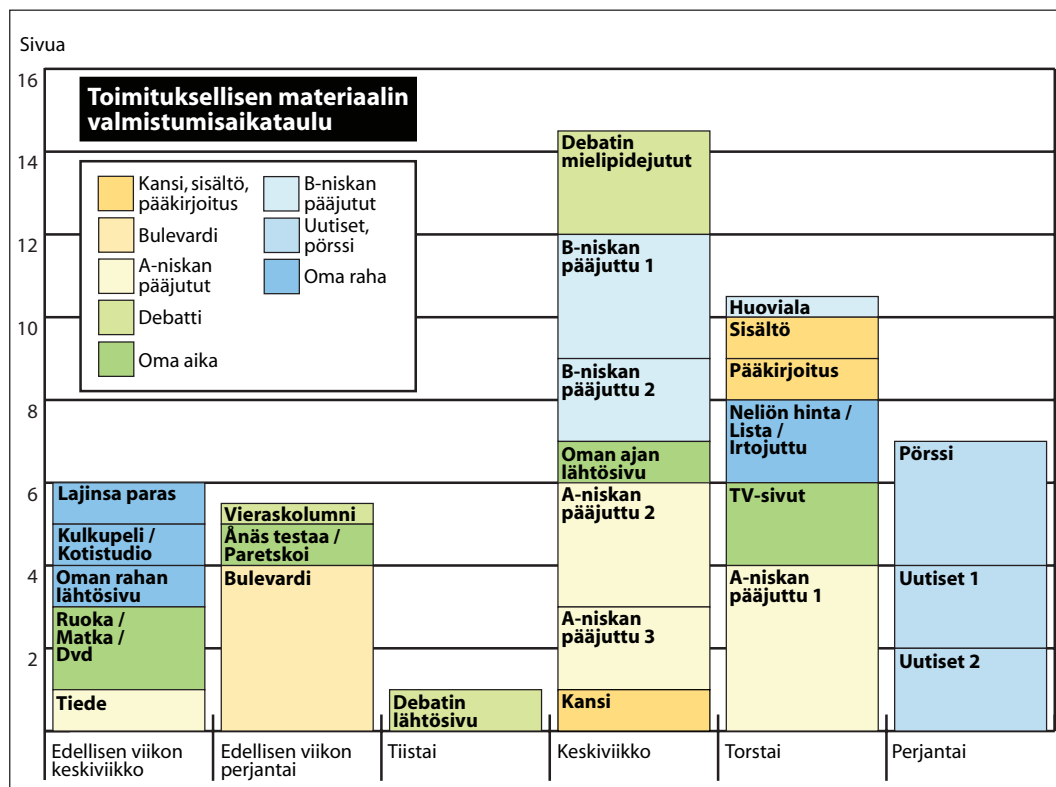
Kolmiviikkolistaa täydennettiin jatkuvasti juttuprojektien edetessä. Esimerkiksi tieltä kuvituksen freelance-kuvittajalta taittaja lisäsi tiedon listaan. Tiedostoa säilytettiin sisäisessä verkossa, josta kuka tahansa toimituksen jäsen pääsi sitä tarkastelemaan. Näin kaikki olivat aina tilanteen tasalla, eikä ylimääräisiä kokouksia tarvittu.

6.2 KONSEPTOINTI: JUTTujen AIKATAULU

Kolmiviikkolistan avulla pidettiin siis huoli siitä, että jokaisessa Pressossa oli kaikki tarvittavat jutut ja niille tekijät. Juttujen aikataululla puolestaan huolehdittiin siitä, että nuo tekijät saivat juttunsa valmiiksi niin, että taittajilla riitti tekemistä tasaisesti. Presson aikataulukin oli Wordilla tehty tiedosto. Se on nähtävissä liitteessä 2.

Aikataulu perustui kolmiviikkolistan tapaan juttujen luokitukseen. Kaikki Pressoon tulevat jutut oli luokiteltu ja jokaiselle luokalle oli määritelty päivä ja kellonaika, jolloin kaiken siihen liittyvän aineiston oli oltava taittajan ulottuvilla. Kellonaika voi tuntua liioittelulta, mutta se on tarpeellista mainita. On varsin merkityksellistä, tuleeko aineisto taittajalle samana päivänä kello 10 vai kello 16.

Juttujen valmistumisajat oli merkitty aikatauluun julkaisupäivästä taaksepäin käänteisessä aikajärjestyksessä. Lauantaina ilmestyvän lehden ensimmäisten juttujen oli oltava valmiina jo edellisen viikon keskiviikkona, eli sykli oli noin puolentoista viikon mittainen. Aikataulu otti huomioon materiaalin luonteen. Utussivut valmistuivat tietenkin vasta myöhään perjantai-iltana, mutta esimerkiksi mielipidekirjoitusten täytyi olla valmiina keskiviikkoamuna ja ruoka-aukeaman jo viikkoa aiemmin.

Kuva 11. Juttukokonaisuuksien valmistuminen taitettaviksi eri päivinä aikataulun mukaan.

Kuvasta 11 selviää, minä päivänä Presson eri juttuluokkien oli oltava valmiina. Aikataulu ei koskenut ainoastaan tekstiä vaan kaikkea juttuun tulevaa materiaalia eli myös kuvia, grafiikkaa jne. Pääsääntöisesti aineiston oli oltava valmiina aamulla kello 10. Oikeassa aikataulussa (liite 2) torstai ja perjantai oli vielä jaettu osiin kellonaikojen mukaan, mutta tässä ne on selvytyden vuoksi yhdistetty. Esimerkin sivumäärät on laskettu normaalikokoisen eli 52-sivuisen Presson mukaan, jossa toimituksellisia sivuja on 44,5.

Esimerkistä nähdään, että eniten materiaalia saapui keskiviikkona ja torstaina; perjantaiksi jäivät vain uutis- ja pörssisivut. Maanantaille juttuja ei ole merkitty, koska toimituksessa ei tehty viikonloppuvuoroja. Ajattomimmat jutut oli saatava valmiiksi jo ennen julkaisua edeltävää viikonloppua perjantaiksi tai keskiviikoksi.

Järjestelmä voi tuntua tiukalta, mutta se osasi onneksi myös joustaa. On selvää, että kaikki jutut eivät valmistuneet kaikkina viikkoina määriteltynä aikana, ja aikataulusta voitiin tinkiä. Tilanne oli arvioitava joka kerta erikseen. Jonakin viikkona yhden jutun myöhästyminen ei haitannut, koska toinen oli valmistunut etuajassa tai siirretty valmiina edellisestä lehdestä. Tärkeintä oli, että kaikki tekijät tiesivät, mikä heidän aineistonsa aikataulu on. Toimittajat onneksi ymmärsivät, että aikataulua ei tehty heidän kiusakseen, vaan antamaan taittajalle enemmän aikaa hioa juuri heidän jutuilleen paras mahdollinen esitystapa. Onpa joku toimittaja kiitellytkin todeten,

että ilman tiukkaa aikataulua ei olisi koskaan saanut juttujaan ajoissa valmiiksi.

Aikataulussa pysyminen vaati säännöllistä muistuttamista. Asian kertaaminen toimituksessa kahden kolmen kuukauden välein oli kokemukseni mukaan riittävän usein, mutta se riippuu tietenkin toimituksen luonteesta. Muistuttaminen on kuitenkin hyvin tärkeää, sillä ilman sitä lipsuminen alkaa ennen pitkää, ja kerran rempalleen pääsystä aikataulua on äärimmäisen vaikea palauttaa ennalleen.

Aikataulun toteutuminen käytännössä selviää luvussa 7, jossa kuvailen sen toimivuutta esimerkkiviikolla.

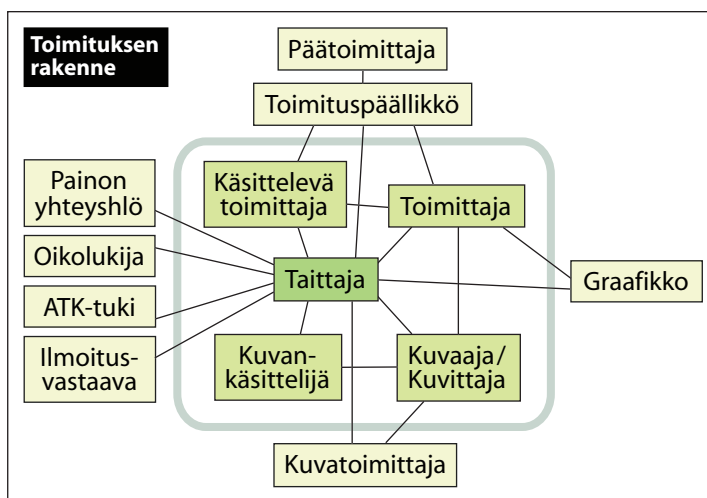
6.3 TOIMITUKSEN RAKENNE JA TAITTOPROSESSIN KULKU

Tiukka aikataulutusta saattaa antaa sen vaikutelman, että journalistisiin teoksiin suhtaututtiin Pressossa liukuhihnalta tulevana materiaalina. Tästä ei ollut kyse. Mikäli taittoprosessi olisi alkanut vasta jutun valmistuttua, ei itse aikataululla olisi ollut mitään merkitystä.

Presson taittoprosessin olennaisin piirre oli se, että ulkoasua alettiin miettiä samanaikaisesti jutun sisällön kanssa. Tässä noudatettiin siis Garcian ja Clarkin 1980-luvun lopulla kehittämää WED-mallia, josta kerroin luvussa 3.5. Sen ansiosta taittajalla oli jo selkeä kuva jutun ulkoasusta siinä vaiheessa, kun juttu valmistui ja saapui taittajalle. Kuten Rantanen (2007, 209) huomauttaa, hyvällä graafikolla on kyky nähdä tuleva lehti jo ennen kuin yhtään sen osaa on valmiina. Kokonaisuuden tekniseen taittamiseen lehden sivulle menee näin vain vähän aikaa. Sitä edesauttoi myös Presson ulkoasun selkeys ja tekemisen helppous.

Taittoprosessin etenemiseen vaikutti taittajan ohella suuri joukko muita työntekijöitä. Olennaisimmat

olivat tietenkin toimittaja sekä kuvaaja tai kuvittaja, mutta myös juttujen käsittelijällä oli iso rooli. Kuvasta 12 selviävät Kauppalehti Presson taittoprosessiin tavallisesti vaikuttaneet tekijät. Harmaan kehysten sisäpuolella on toimituksen minimihenkilö-

Kuva 12. Presson taittoprosessiin vaikuttaneet työntekijät.

löstö, joka tarvittiin kaikissa jutuissa niiden lehteen saamiseksi. Muut tekijät olivat niin ikään tärkeitä, mutta he eivät välttämättä vaikuttaneet lehden jokaiseen juttuun. Viivat kuvaavat, kuka oli yleensä yhteydessä kehenkin.

Esimerkiksi graafikon sijainti kehyksen ulkopuolella voi tuntua oudolta, mutta se johtui graafikon roolista Kauppalehdessä. Toisin kuin monissa muissa lehdisissä, Kauppalehti Pressossa graafikko teki vain grafiikkaa, ja Presson taittoivat kaksi toimitussihteeriä ja AD. Heistä käytetään tässä selvyuden vuoksi yhteistä nimitystä taittaja.

Pressoa johtanut toimituspäällikkö on niin ikään kehyksen ulkopuolella, koska hän ei ollut välttämättä tekemisissä jokaisen lehteen menevän jutun kanssa, vaan piti enemmän huolta ns. suurista linjoista. Käytännössä lehden materiaalivirtoja ohjaili taittajien ohella käsittelevä toimittaja, jonka titteli oli valtaosan Presson ilmestymisajasta toimittaja⁹. Selvyuden vuoksi kaaviossa käytetään hänestä nimitystä käsittelevä toimittaja.

Jutun rakentaminen lähti yleensä liikkeelle ideasta. Tavallisimmin se oli juttuidea, mutta se saattoi olla myös kuva- tai taittoidea. Jotta ideoita syntyi, niiden keksimiselle täytyi luoda edellytykset, ja jotta ideat eivät jääneet raakileiksi, niitä piti jalostaa. Se taas tapahtui aivoriuhimenetelmällä eli vapaamuotoisella ajatusten heitolla pienessä ryhmässä. Menetelmä voi näyttää tyhjänpäiväiseltä jorinalta, mutta oli koko prosessin tärkeimpiä osia.

Tämän ymmärtäminen on kokemukseni mukaan toimituksen johdolle usein kaikkein vaikeinta koko toimitusprosessissa. Oikeaksi työksi mielletään vain mekaaninen puoli eli kirjoittaminen, kuvaaminen tai taittaminen. Tekijöiden jutustelu toimituksen sohvalta tulkitaan tyhjäntoimittamiseksi. Toimituksen mieltäminen tehdasmaiseksi liukuhihnaksi, jossa työvaihe seuraa toistaan muista eristyksissä, ei ole kokonaisuuden kannalta tehokasta eikä mielestäni kuulu moderniin lehdentekoon.

Tämän ymmärsivät myös Garcia ja Clark WEDiä suunnitellessaan, ja vielä enemmän sen merkitystä korostettiin sittemmin kehitetyssä FFC-mallissa, josta kerroin yhteistyön merkitystä käsittelevässä luvussa 3.5. Myös Rantanen (2007, 214) korostaa vapaamuotoisen ideoinnin tähdellisyyttä:

”Hyvät ideat ovat tärkeitä. Ideoilla erotutaan ja saadaan lehti mielenkiintoiseksi. Rutiiniin kangistuneessa tuotantotyössä on harvoin tilaa uusille ideoille. Sellaista lehtityö ei saisi koskaan olla. Ideoinnille pitää antaa tilaa. Toimitusyhteisössä ideointia auttaa suuresti, jos toimituksessa on jokin paikka, jossa ihmiset kohtaavat spontaanisti ja

⁹ Kevään 2007 organisaatiouudistuksen jälkeen titteli muuttui uutispäälliköksi.

jauhavat potaskaa. Usein parhaat ideat tulevat leikkisän tyhjänpuhumisen tuottamana. Kun ei ole paineita onnistumisesta, voi laukoa rennosti.” (EMT.)

Pressossa ideoinnille annettiin ilahduttavasti tilaa. Johto ei juurikaan puuttunut työprosessin muotoon tai yksityiskohtiin, ja siten toimitukseen muotoutui avoin ideointikulttuuri. Kukaan ei kokenut tulevansa nolatuksi mikäli heitti keskusteluun kyseenalaisen kommentin. Ymmärrettiin, että yhden osallistujan hölmö ajatus voi herättää toisessa loistoidean, joka ei olisi syntynyt ilman edellistä. Tajuttiin myös, että hyvät ideat eivät tunne ammattikuntien välisiä rajoja. On aivan sama, keksiikö loistavan kansiotikon toimittaja, kuvaaja, taittaja tai vaikka ohi kulkeva siivoaja. Eihän jääkiekossakaan ole merkitystä sillä, tekeekö maalin hyökkääjä vai puolustaja; tärkeintä on, että maaleja syntyy (EMT.).

Kun idea oli riittävän hyvä, voitiin yhdessä päättää, että se toteutetaan. Sen jälkeen alkoi suunnittelu, joka oli edelleen yhteistyötä: Miten juttu kannattaa tehdä? Miten se kuvitetaan? Kannattaako jotain esittää grafiikan keinoin? Paljonko tilaa kokonaisuus vaatii? Miten kauan sen valmistuminen vaatii aikaa tai toisaalta kuinka paljon aikaa tekemiseen on käytettävissä? Kun nämä ja mahdolliset muut kysymykset oli ratkaistu, alkoi projektin käytännön toteutus, aineiston kerääminen, joka oli luonteeltaan enemmän yksilötyötä.

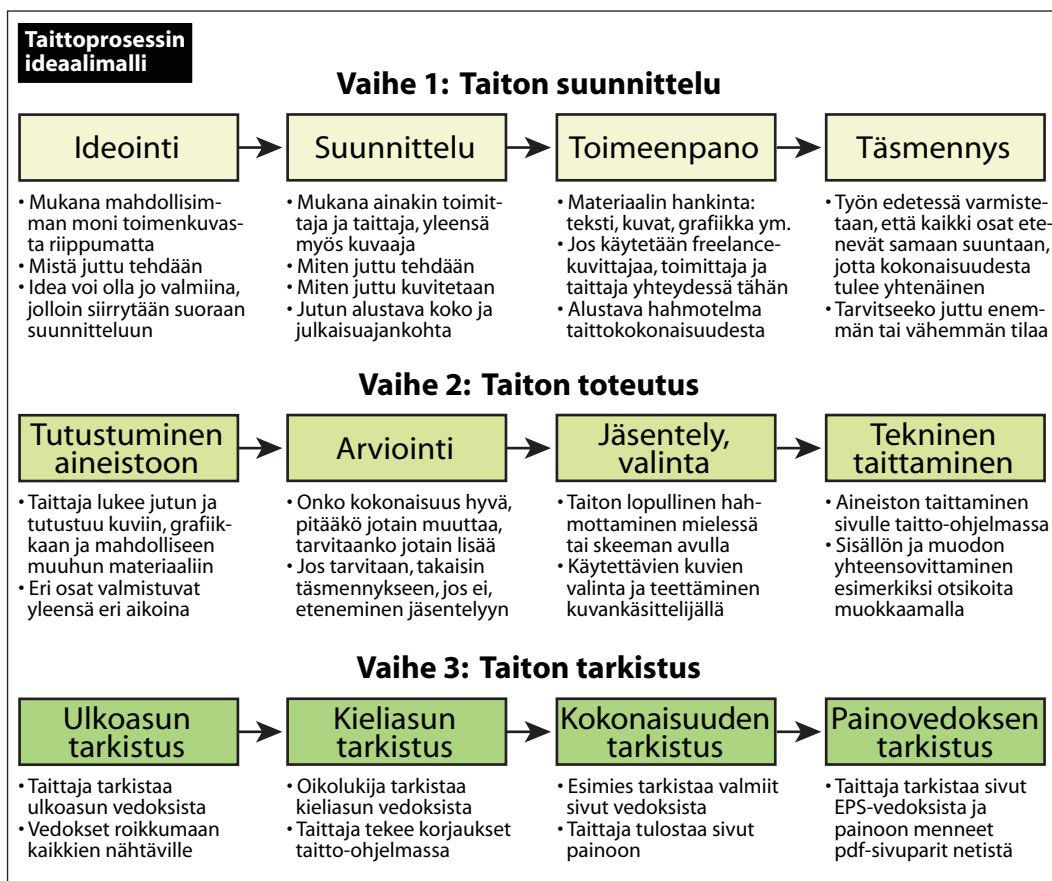
Kun materiaali oli kasassa, palattiin taas tiimityöhön. Oli mietittävä, vaatiiko paketti vielä jotain muuta, vaikkapa arkistokuvia, grafiikkaa tai infolaatikon. Kun aineisto oli lopullisesti kasassa, alkoi jutun taittaminen taitto-ohjelmassa. On ikävää, että monessa toimituksessa tämän pienen osan katsotaan yhä olevan taittajan koko työ.

Taittamista seurasi vielä erittäin tärkeä vaihe: tarkistaminen. Onko ulkoasu lehden linjan mukainen ja looginen? Pitävätkö kaikki faktat paikkansa? Onko jutun kieliasu kohdallaan? Onko kokonaisuus teknisesti valmis painettavaksi? Jos kaikki oli kunnossa, voitiin sivut lähettää painoon ja tarvittaessa vielä valvoa painotyötä.

Olen edellä kertomani perusteella hahmotellut Presson taittoprosessin kolmivaiheiseksi ideaalimalliksi, joka selviää kuvasta 13 (sivulla 60). Se käsittelee töiden etenemistä nimenomaan taittajan näkökulmasta, vaikka sivuaakin väistämättä koko toimitusprosessia. Malli mukailee sivulla 28 kuvailtuja Rantasen ja Mannisen malleja.

Malli on yksinkertaistettu versio keskimääräisestä taittoprosessin kulusta ja käsittelee nimenomaan Presson isompien juttujen syntyä. Vakiopalstat ja rutiinijutut oli suunniteltu aikanaan tarkasti, ja ne pyörivät yleensä omalla painollaan, jotta niihin ei tarvinnut uhrata ylimääräistä energiaa.

Prosessi vaihteli paljon: Joskus juttuideoa pähkittiin ja jalostettiin porukalla pit-

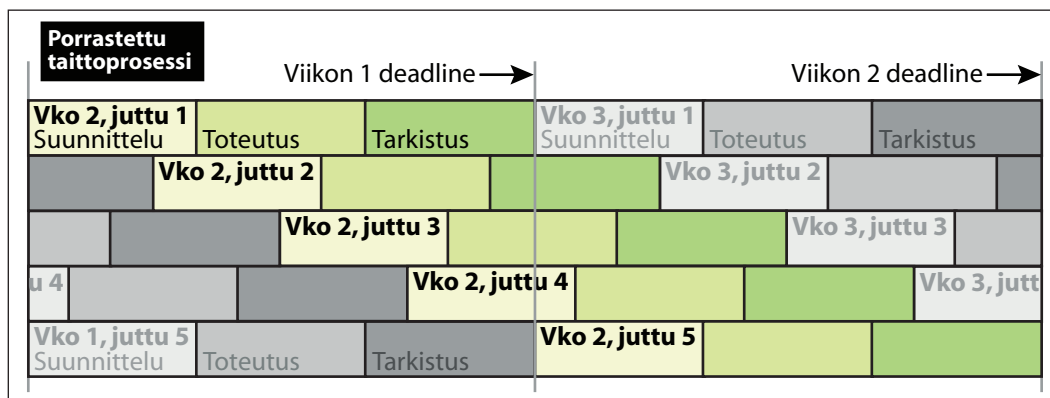

Kuva 13. Kolmivaiheinen ideaalimalli Presson taittoprosessista.

kään, joskus toimittajalla oli valmis idea. Toisinaan, vaikkapa reportaaseissa, suunnittelu oli vaikeaa tai mahdotonta. Usein taittajalle tuleva materiaali riitti sellaisenaan, mutta joskus sitä piti hankkia lisää, palastella tai karsia. Joskus aineisto taitettiin sivulle ilman muutoksia, mutta usein sitä muokattiin vielä taitto-ohjelmassa.

Ihannetilanteessa yksi taittaja huolehti jutun kokonaan suunnittelusta painoon asti. Koska taittajia oli useita ja teknistä taittovastuuta täytyi jakaa viikoittain tasaisesti, kävi välillä niin, että taittaja tutustui juttuun vasta toteutusvaiheessa. Sellaisessa tilanteessa on tärkeää, että aihetta aiemmin suunnitellut taittaja valaisee kollegaansa taustoista. Tilanetta helpottaa jatkuva yleinen yhteydenpito; taittajien kannattaa pitää toisensa ajan tasalla vastuullaan olevien projektien vaiheista. Tämä kävi Pressossa näppärästi kolmiviikkolistan avulla ja toki myös suullisesti muun työn lomassa.

Lehdenteon prosessi on erittäin altis muutoksille, ja muutosten tekemiseen tarvitaan yleensä lehdenteon kaikkien osa-alueiden ammattilaisia. Taittajan tai toimituspäällikön ei kannata tehdä hätäkohtia ratkaisuja muilta kysymättä; parhaaseen lopputulokseen päästään yhdessä pohtimalla. Tämä on mahdollista vain siten, että kaikkia osa-alueita mietitään alusta asti samanaikaisesti ja yhteisvoimin.

Kuva 14. Eri juttujen taittoprosessien eteneminen limittäin.

Kuvassa 13 esitelty Presson taittoprosessimalli kuvaa yhden jutun syntyprosessia. Jotta lehti ilmestyi joka viikko ja joka lehteen saatiin kaikki materiaali tasaisena virtana, oli pidettävä käynnissä lukuisia, samanaikaisia prosesseja. Sivulla 56 esitelty juttujen aikataulu toteutuu vain, mikäli nämä prosessit on limitetty valmistumaan eri aikoina.

Kuvasta 14 selviää, miten yhtä aikaa käynnissä olevat taittoprosessit etenivät eri viikkoina. Malli on jälleen hyvin pelkistetty versio prosessien kulusta. Juttuja ei ollut joka viikko samaa määrää, eivätkä kaikkien juttujen taittoprosessit kestäneet yhtä kauan. Porrasmalli kuvaa kuitenkin varsin hyvin sitä tapaa, jolla Presson taittoprosessi toimi.

Malliin on merkitty kuvasta 13 tutuilla väreillä viikon 2 juttujen taittoprosessien eri vaiheet. Ensimmäinen juttu valmistuu jo ennen edellisen lehden ilmestymistä ja viimeinen juuri ennen viikon 2 deadlinea. Limittäin näiden kanssa kulkevat myös viikon 1 ja viikon 3 jutut.

Olellainen ero muihin journalistisissa tutkimuksissa esitettyihin taittoprosessimalleihin on juttujen porrastus. Esimerkiksi sivulla 28 esitellyt Mannisen ja Rantasen mallit eivät ota lainkaan huomioon sitä, että kaikki materiaali ei voi valmistua samanaikaisesti. Porrastukseen päästään aikataulutuksen avulla, ja sen ansiosta taittaja saa materiaalia tasaisesti jokaisena työpäivänä.

On edelleen korostettava, että malli on vain malli, eikä sitä pystytä lehtityössä koskaan sataprosenttisesti toteuttamaan. Seuraavassa luvussa kuvailen edellä esittelemieni mallien toteutumista yhdellä esimerkkiviikolla.

7. KUVAUS TAITTOPROSESSIN TOIMIVUUDESTA KÄYTÄNNÖSSÄ

Pidin tutkimustani varten päiväkirjaa yhden Presson tekemisestä, jotta voin verrata lehden tekoprosessia edellisessä luvussa hahmottelemaani ideaalimalliin. Vertaan samalla sitä, miten Pressoon suunnitellut aikataulut ja juttujen porrastus – eräänlainen ideaali sekin – toteutuvat yhdellä viikolla. Valitsin ajankohdaksi etukäteen sattumanvaraisesti Presson numeron 9/2007, joka ilmestyi 3.3.2007. Merkitsin päiväkirjaan muun ohella myös toteutuneet aikataulut.

Kuten lehtityö yleensä, tutkimusviikko oli täynnä yllätyksiä. Joulun jälkeen alkaviksi ilmoitetut Kauppalehteä ja siis myös Pressoa koskevat yt-neuvottelut päättyivät aiemmin ilmoitettua myöhemmin vasta tutkimusviikon maanantaina lukuisiin irtisanomisiin. Yksi taittaja oli sairaana torstain ja perjantain. Kaiken kukkuraksi koko Kauppalehden uusi organisaatiomalli esiteltiin perjantaina, ja se muutti sittemmin myös Presson tekemistä oleellisesti. Palaan tähän tarkemmin luvussa 8.3.

Viikko oli tutkimuksen kannalta sikäli hedelmällinen, että se osoitti kuinka vaihteleva ja arvaamaton lehden taittoprosessi on. Jatkuviin muutoksiin on löydettävä ratkaisut lennossa, ja toisaalta työprosessin on oltava sellainen, että se toimii varmasti tilanteessa kuin tilanteessa. Toisaalta se osoitti, että ideaalimalli on nimensä mukaisesti vain ideaalimalli, eikä sen toteutuminen jokaista yksityiskohtaa myöten ole käytännössä mahdollista.

Analysoin tutkimusviikon lehdestä sekä sen ulkoasua että työprosessia. Vertailen ensinnäkin kaikkien juttujen toteutunutta aikataulua kuvassa II sivulla 56 esiteltyyn oletusaikatauluun.

Koska koko lehden ulkoasun ja taittoprosessin kuvailu ei tässä ole mahdollista, lähestyn sitä esimerkkien avulla. Kuvailen kahden esimerkkijutun tekoprosessin etenemistä ja analysoin lopputuloksen onnistumista aiemmin esittämiäni Presson tavoitteiden, ulkoasuperiaatteiden ja taittoprosessia kuvaavan ideaalimallin valossa. Esimerkkiviikon lehden kaikki sivut näkyvät pienoiskoossa kuvissa 2 ja 3 sivuilla 36 ja 37, tarkemmin analysoidut sivut ovat suurempina kuvina tekstin yhteydessä.

7.1 ESIMERKKIVIIKON PRESSO

Viikon 9 eli 3.3.2007 ilmestyneen tutkimusnumeron suunnittelu alkoi normaalisti eli jo viikkoja aikaisemmin. Alustavat jutut, tekijät ja tilat olivat selvillä edellisellä viikolla. Ilmoitusmäärä sekä sen sanelema lehden ja yksittäisten juttujen tarkempi koko selvisivät edellisen viikon keskiviikkona, kun perustin lehden eli rakensin sen sivukaavion

Planner-ohjelmaan. Samana päivänä päätimme siirtää viikon 8 lehdestä yhden valmiiksi taitetun aukeaman ajankohtaisemman aiheen tieltä tutkimusnumeroon. Niin ikään keskiviikkona alkoi tutkimusnumeron pääjutun kuvituksen suunnittelu, josta kerron tarkemmin myöhemmin.

Viikon 8 torstaina ja perjantaina tutkimusnumero edistyi jo mukavasti. B-niskan kakkosjuttu ja useat vakiosivut (tiede, ruoka-aukeama, Paretskoin kolumni, sarjakuvat, Kotistudio ja Lajinsa paras) valmistuivat aikataulun mukaisesti. Katsoin Bulevardin kuvat kuvatoimittajan kanssa läpi ja laitoin valtaosan niistä käsiteltäviksi kuvankäsittelijälle, jotta pääsisin taittamaan sivuja valmiilla, käsitellyillä kuvilla heti maanantaiaamuna. A-niskan pääjutun kuvat tulivat kuvaajalta vasta myöhään perjantai-iltana, joten niiden laittaminen eteenpäin kuvankäsittelijälle jäi maanantaille.

Maanantaina tuottavan työn tekeminen jäi vähemmälle, koska Kauppalehden yt-neuvottelut päättyivät ja toimituksen väkeä alettiin sanoa irti yksi kerrallaan päivän mittaan. Laitoin omaa kohtaloa odotellessani loput Bulevardin kuvat ja A-niskan kakkosjutun kuvat sekä kansikuvan käsiteltäviksi kuvankäsittelijälle.

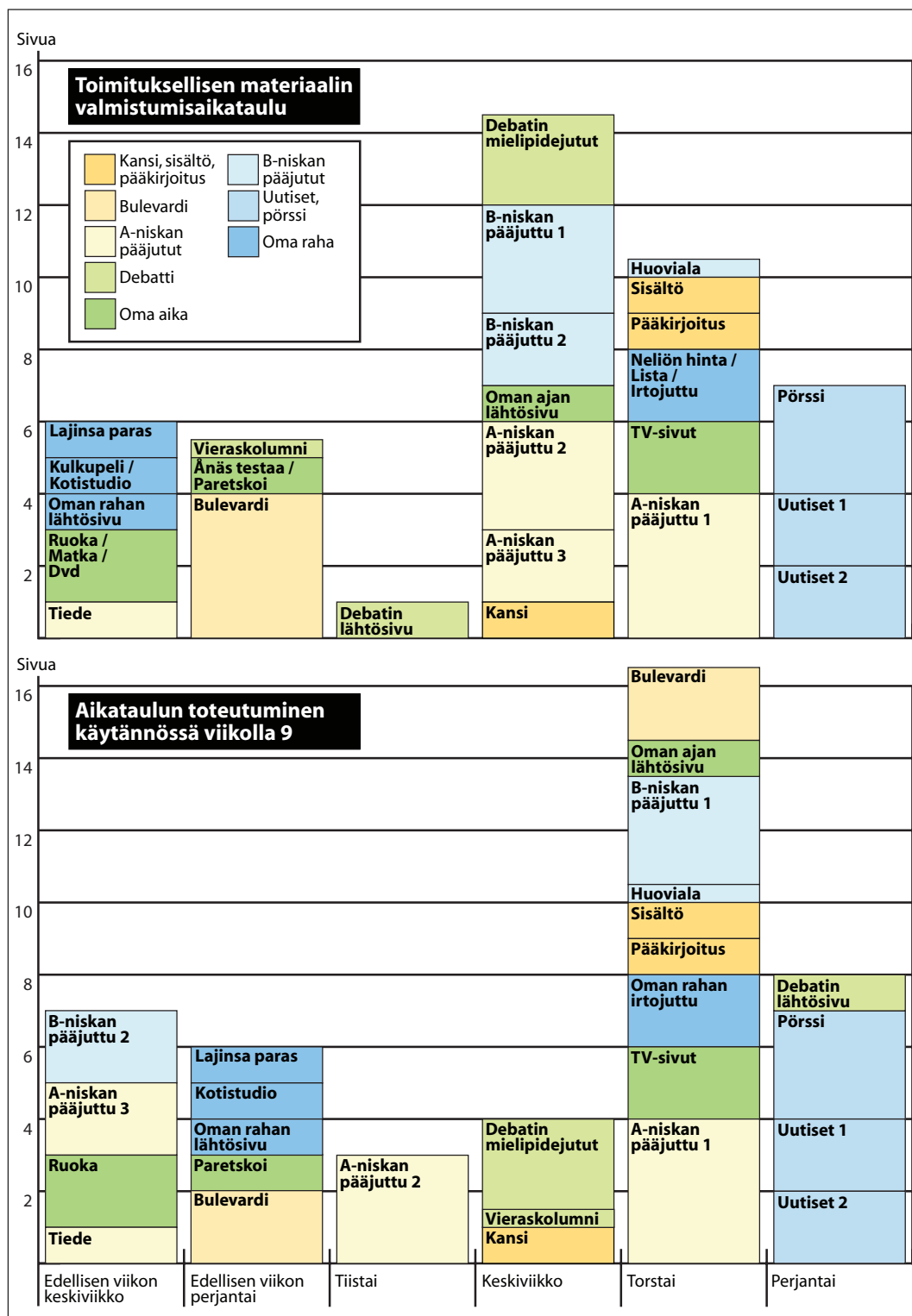
Arpa ei osunut kohdalleni, joten jatkoin töitä. Tiistaina ja keskiviikkona taitoin pääosan ajasta sivuja taitto-ohjelmalla. Keskiviikkona perustin muun ohella seuraavan viikon lehden, ja mietimme yhdessä sen rakennetta. Oikolukija saapui lukemaan tutkimuslehden vedoksia ensimmäisen kerran, joten printtasimme niitä mahdollisimman paljon.

Yksi taittajista sairastui, joten torstai ja perjantai olivat vielä tavallistakin vauhdikkaampia. Normaaliin tapaan päivät pilkkoutuivat hyvin pieniin osiin, koska deadline häämöttäessä yhä useampia asioita oli tehtävä samanaikaisesti. Henkistä ilmapiiriä hämmensi vielä perjantaiamuna esitelty uusi organisaatiomalli, jossa entinen Pressotoimitus lopetettiin ja siihen kuuluneet toimittajat siroteltiin useille osastoille ympäri Kauppalehteä.

Esimerkkiviikko sujui kaikesta huolimatta varsin hyvin. Kuvassa 15 (sivulla 64) on vertailtu sitä, kuinka aineisto valmistui taitettavaksi esimerkkiviikolla ja toisaalta Presson oletusaikataulussa.

Kuvasta 15 selviää, että edellisen viikon keskiviikkona ja perjantaina tilanne oli hyvä: valmiita juttuja oli jopa enemmän kuin aikataulu edellyttää. Tiistai oli niin ikään hyvä, sillä A-niskan kakkosjuttu valmistui päivän etuajassa. Keskiviikko oli ainoa selvästi tavoitteesta jäänyt päivä, sillä 14,5 sivun sijaan taittoon valmistui vain 4 sivua. Tilanne korjautui torstaina, ja perjantai sujui aikataulun mukaisesti lukuun ottamatta Debatin avaussivun myöhästyneitä kuvia.

Yksittäisten juttujen taittoprosessien kulku vaihteli tyypilliseen tapaan paljon. Esi-

Kuva 15. Juttukokonaisuuksien valmistuminen taittaviksi eri päivinä aikataulun mukaan (ylempi diagrammi) ja tutkimusviikon lehdessä (alempi diagrammi).

merkiksi A-niskan pääjuttu 3 oli taitettu jo edelliseen lehteen, josta se siirrettiin esimerkkiviikon lehteen valmiina. A-niskan pääjuttu 1 hahmottui sen sijaan vasta edelli-

sen viikon lopussa ja ilmestymisviikon alussa, ja sen kuvitusta ideoitiin ja rakennettiin vielä ilmestymisviikon aikana. Kuvailen seuraavaksi sen taittoprosessia yksityiskohtaisemmin.

7.1.1 TAPAUS 1: A-NISKAN PÄÄJUTTU

Juttu kertoi Suomen luterilaisen kirkon kriisistä. Aihetta oli ideoitu jo viikkoja aiemmin, ja sen pääkuvitukseksi oli ajateltu piirrosta. Toimittaja oli kerännyt juttua varten jo jonkin verran materiaalia, ja kaksi haastateltavaa oli kuvattu edellisen viikon tiistaina 20.2. Kokonaisuuden alustavaksi laajuudeksi oli ajateltu neljää sivua. Kun perustin lehden edellisen viikon keskiviikkona 21.2., jutun tilaksi tarkentui vajaat neljä sivua. Kokonaisuuden viimeiselle sivulle oli sijoitettava ilmoitus, jonka piti olla lehden A-niskan alkuosassa oikeanpuoleisella sivulla. Samana päivänä keskustelin aiheesta toimittajan kanssa ja pyysin häneltä listaa jutun pääkohdista, jotta voisimme miettiä jutun kuvitusta yhdessä.

Toimittaja lähetti pääkohdat sähköpostilla torstaina iltapäivällä 22.2. Luin listan läpi ja totesin aiheen kuvittamisen haasteelliseksi. Perjantaiamuna 23.2. istuimme toimittajan kanssa alas ja pyrimme kiteyttämään jutun kärjen muutama asiaan, jotta osaisimme kertoa kuvittajalle, miten juttu todennäköisesti lähtee liikkeelle. Kello 11.50 lähetin sähköpostia ulkomailla asuvalle freelance-kuvittajalle. Kerroin aiheen pätkänkuoressa, näkemyksemme kuvituksesta ja tiedustelin, ehtisikö hän tehdä työn.

Kuvittaja vastasi 13.30 ja totesi työtilanteensa melko kiireiseksi. Hän kyseli kuvituksen viimeistä takarajaa ja ehdotti samalla, että voisi tehdä alustavan luonnoksen maanantaiksi tai tiistaiksi ja lopulliset kuvat torstaiksi. Näin pystyisin hahmottelemaan jutun taittoa luonnosten avulla jo ennen varsinaisten kuvien saapumista. Vastasin samantien, että järjestely sopii ja kerroin, että tavoitteena olisi aloitusaukeaman pääkuva sekä mahdollisesti pienempi jatkokuva seuraavalle aukeamalle. Lähetin kuvittajalle samalla toimittajan tekemän juttujen pääkohtien listan ja pyysin häntä ottamaan yhteyttä minuun tai suoraan toimittajaan, mikäli haluaa lisätietoa tai apua idean kehittelyyn.

Maanantaina 26.2. kuvittaja lähetti sähköpostia ja kertoi ideastaan: siinä kiireiset kaupunkilaiset kulkisivat kirkon ohi ja heidän mietteensä näkyisivät ajatuskuplissa. Totesimme toimittajan kanssa idean toteuttamiskelpoiseksi ja aloimme miettiä, mitä kuplissa lukisi. Vastasin kuvittajalle, että hän voi ruveta tekemään luonnosta tämän idean pohjalta. Toimittaja lähetti ajatuskuplien tekstiehdotuksensa minulle tiistaina kello 13.50, lisäsin niihin omia ehdotuksiani ja lähetin ne edelleen kuvittajalle. Hän totesi ideat hyväksi ja lupasi lähettää luonnoksen vielä saman iltapäivän aikana.

Kuvittaja lähetti luonnoksen pääkuvasta kuitenkin vasta tiistaina 27.2. kello 16.50. Kuva oli sivun kokoinen, ja siinä oli kiireisten kaupunkilaisten lisäksi kirkon portailla istuva turhautunut pappi. Kuvittaja ehdotti samalla jatkokuvaa, jossa olisi kaksi ihmistä: toinen ajattelisi jotain kirkkoon liittyvää ja toinen jotain aivan muuta. Vastauksessani totesin kuvaideat hyväksi. Pyysin kuitenkin kuvittajaa tekemään kuvan muodosta hieman neliömäisemmän, jotta pystyisin taittamaan sen palstan verran yli sivun levyiseksi. Kuvitus saattaa joskus jäädä irralliseksi, mikäli samalla sivulla ei ole lainkaan tekstiä. Kerroin kuvan ideaalikooksi noin 310 × 315 mm ja muistutin, ettei kuvittaja laittaisi ajatuskuplatekstejä lehden keskitaiteen kohdalle, koska vaihtelevan painolaadun vuoksi keskitaite saattaa joskus ”vetää sisään”, jolloin osa sen lähellä olevista ajatuskuplakirjaimista saattaisi kadota taitteeseen. Kuvittaja vastasi heti, lupasi tehdä kuvasta neliömäisemmän ja lähettää valmiit kuvat torstaina sekä pyysi minulta ja toimittajalta vielä teksti-ideoita jatkokuvan ajatuskupliin.

Laitoin keskiviikkoamuna kahden haastateltavan kuvat käsiteltäviksi kuvankäsittelijälle. Pystyin arvioimaan niiden koon vasta nyt, kun tiesin, että toisellekin aukeamalle olisi tulossa pääkuvaksi piirros. Toimittaja kirjoitti juttua kotonaan. Soitin hänelle, ja mietimme jatkokuvan ajatuskuplien sisältöä. Hän lähetti ehdotuksensa ja täsmennyneen jutturakenteen minulle kello 15.50. Muokkasin ajatuskuplatekstejä hieman ja lähetin sen ja jutturakenteen kuvittajalle. Hän lähetti uuden luonnoksen pääkuvasta 17.20. Vastasin ja pyysin korjaamaan kuvasta yhden kirjoitusvirheen ja siirtämään yhtä ajatuskuplaa hieman vasemmalle, jotta se ei jäisi keskitaiteeseen.

Sain valmiit kuvat torstaiamuna kello 10.15. Juttu tuli toimittajalta puoliltapäivin, ja sain sen käsittelevältä toimittajalta pian tämän jälkeen. Taittajakollegan sairastumisen vuoksi ehdin aloittaa jutun taittamisen taitto-ohjelmassa vasta kello 17. Alkuperäinen otsikko ”Mihin menet, kirkko?” ei istunut muodoltaan lähtöaukeamalle, joten muokkasimme sen käsittelevän toimittajan kanssa muotoon ”Mihin menet, kansankirkko?”. Näin sain otsikon kauniisti kahdelle riville, ja samalla otsikosta tuli paremmin jutun sisältöä vastaava. Sain taiton valmiiksi kello 18 ja vein vedokset oikolukijalle.

Toimittaja halusi perjantaiamuna vielä muutamia korjauksia juttuunsa. Tein ne sekä oikolukijan merkitsemät korjaukset, otin uudet vedokset, tarkistin ne ja vein käsittelevälle toimittajalle viimeiseen tarkistukseen kello 11.10. Jutusta löytyi vielä muutama kirjoitusvirhe, korjasin ne ja otin sivuista EPS-vedokset kello 14. Tarkistin ne ja lähetin sivut painoon. Lopuksi tarkistin painoon menneet sivuparit netistä.

Jutun taittoprosessin intensiivinen vaihe kesti runsaan viikon. Samaan aikaan sen rinnalla olivat käynnissä saman lehden kaikkien muiden isojen juttujen vastaavat proses-

sit sekä osa edellisen ja seuraavan lehden prosesseista. Yhtä aikaa oli siis edistettävä toistakymmentä juttua kaikkine osineen. Kuten jo aiemmin totesin, näin on tehtävä, jotta jutut valmistuvat tasaisesti viikon jokaisena päivänä.

Jutun taittoprosessi noudatti hyvin pitkälle sivulla 60 esittelemääni ideaalimallia. Ykkösvaiheessa eli taiton suunnittelussa toimittaja esitti ideansa ja näkemyksensä jutusta minulle eli taittajalle. Sen jälkeen kävin toimittajan ja kuvittajan kanssa vuoropuhelua, jonka perusteella jutut ja kuvitus täsmentyivät. Samalla he työstivät juttua ja kuvitusta ja minä hahmottelin mielessäni, miltä kokonaisuus näyttäisi.

Kakkosvaihe eli taiton toteutus alkoi, kun sain ensimmäiset luonnokset kuvituksesta. Ne saapuivat noin kaksi vuorokautta ennen tekstin valmistumista. Arvioinnin perusteella lopullista kuvitusta muutettiin, jotta se sopi sekä juttuun että taittotoilaan parhaalla mahdollisella tavalla. Kun tiesin, että toiselle aukeamalle tulee jatkokuva, pystyin valitsemaan jo yli viikko sitten otetuista valokuvista käyttöön sopivimmat ja teettämään ne valmiiksi oikean kokoisiksi. Saatuani kaiken materiaalin taitoin jutun sivulle, jossa myös vielä muokkasin jutun otsikkoa yhdessä käsittelevän toimittajan kanssa.

Kolmosvaihe eli taiton tarkistus sujui ideaalimallin mukaan. Joskin kieliasun tarkistuksen jälkeen toimittaja halusi vielä tehdä muutamia muutoksia tekstiin.

Kuva 16. 3.3.2007 ilmestyneen tutkimuslehden pääjuttu.

Huomionarvoista on, että neljän sivun jutun taittamiseen taitto-ohjelmassa kului aikaa vain noin tunti. Valtaosa prosessiin käytetystä ajasta meni ideointiin, suunnitteluun ja aiheen pyörittelyyn toimittajan ja kuvittajan kanssa. Tämä on välttämätöntä, jotta teksti ja kuva pelaavat yhteen. Taittoprosessin edetessä taittajalle syntyy vähitellen kuva valmiista sivukokonaisuudesta, jolloin aineiston taittaminen on lähinnä vain tuon mielikuvan tekninen toteutus ja sujuu yleensä nopeasti.

Sekä kuvitusta että tekstiä (lähinnä otsikkoo) muutettiin matkan varrella taiton ehdoilla. Mikäli tapauksessa olisi toimittu sivulla 26 kuvaillun viestikapulamallin mukaisesti eli odotettu ensin tekstin valmistumista, tilattu sen jälkeen siihen sopiva kuvitus ja lopulta taitettu kokonaisuus sivulle, ei esimerkiksi kuvituksen muuttaminen olisi ollut mahdollista, koska reagointiaikaa ei olisi enää ollut. Valmiit kuvat olisivat saattaneet torstaina saapuessaan puhua aivan eri kieltä kuin teksti, tai ne eivät olisi sopineet aukeamalle vaaditulla tavalla. Jotta kokonaisuus toimi, prosessin kaikkia osia oli edistettävä samanaikaisesti ja niiden oli oltava koko ajan taittajan hallinnassa.

Valmiit sivut näkyvät kuvassa 16 (sivulla 67). Ulkoasultaan kokonaisuus on varsin tyyppillinen Presson A-niskan pääjuttu. Otsikon ja ingressin suuri pistekoko sekä pääkuvalle annettu tila alleviivaavat jutun asemaa lehden sisäisessä hierarkiassa. Sitä korostetaan myös lähtöaukeamalle jätetyllä tyhjällä tilalla.

Kakkosaukeamalla oleva toinen piirros jatkaa pääkuvan aloittamaa teemaa ja muodostaa yhdessä sen kanssa jutun sisälle pienen, itsenäisen tarinan. Kahden haastatellun tärkeimmät kommentit on yhdistetty valokuviin sitaattinostoina. Taitto ja typografia toistavat luvussa 5.2.2 esiteltyjä peruseriaatteita.

7.1.2 TAPAUS 2: KANSI

Kuten tavallisesti, tutkimusnumeron kansiaiheen ideointi alkoi jo useita viikkoja ennen lehden ilmestymistä. Kansi päätettiin tehdä The 69 Eyes -yhtyeestä. Taittoprosessi erosi jonkin verran tavanomaisesta, sillä sekä jutun kirjoittaja että kuvaaja olivat freelancereita, mikä oli Pressossa varsin poikkeuksellista.

Lehden oma toimittaja ohjeisti jutun kirjoittajaa, ja kannen kuvaus uskottiin valokuvaajalle, joka oli ansioitunut rockbändien kuvaaja ja oli kuvannut The 69 Eyesiä jo aiemmin. Hänelle annettiin varsin vapaat kädet: tarvitsisimme ryhmäkuvan sekä kanteen että juttuun ja lisäksi yksittäiskuvat kaikista bändin jäsenistä jutun yhteyteen.

Kansivaihtoehtona oli myös edellä kuvattu pääjuttu, mutta sen kuvituksen vaikean luonteen vuoksi päädyttiin The 69 Eyesiin. Näiden kahden aiheen vaihtoehtoisuus kertoo mielestäni hyvin Presson luonteesta vastakkaisista luokista ammentavana

lehtenä, sillä harvan lehden kannessa voi olla yhtä hyvin kansankirkko kuin hevi-bändi.

Jutun kuvat saapuivat perjantai-iltana 23.2. Julkaisuun oli aikaa vielä yli viikko, joten reagointi olisi ollut vielä tarpeen vaatiessa mahdollista. Kuvat todettiin kuitenkin yhteistuumin hyväksi, joten sekä kansi että sisäsivun juttu päätettiin tehdä niillä.

Kansikuvaksi valitsin sävyiltään hyvin pelkistetyin kuvan, johon oli kuvankäsittelyohjelmassa lisätty täysikuu ja lepakoita. Kliseinen ja sarjakuvamainen kansikuva sopi mielestäni hyvin bändin muutenkin ”yli” vedettyyn olemukseen;

myös värimaailmaltaan se oli erittäin pressomainen. Laitoin kansikuvan tekoon kuvankäsittelijälle maanantaiaamuna 26.2.

Kansijuttu saapui tiistai-iltana. Asettelin kansikuvan alustavasti Presson Photo-shop-kansipohjaan ja otin siitä vedoksen käsittelevälle toimittajalle, jotta hän voisi miettiä kannen otsikkoa ja ingressiä. Kerroin, että otsikosta pitäisi mielellään saada yksirivinen, koska kuvan muoto oli niin pysty, että sen alle ei jäisi paljon tilaa otsikolle.

Aloin sommitella kuvaa kannelle (valmis kansi näkyy kuvassa 17). Täysikuu oli niin olennainen osa kuvaa, ettei sitä mielestäni voinut rajata kuvan ylälaidasta edes osittain. Jotta otsikoille jäisi tilaa kuvan alle, päätin osasyvätä kuun logon päälle. Tein saman lepakoilta ja otin vedoksen. Lopputulos ei ollut hyvä, sillä oikeasti satojentuhansien kilometrien päässä sijaitseva kuu näytti hölmöltä ollessaan logon päällä eli tavallaan logoa lähempänä. Tein uuden version, jossa kuu nousi nimiöalueen päälle, mutta jäi itse logotekstin alle. Se näytti jo paremmalta. Otin vedoksen ja keskustelin siitä kahden kollegani kanssa. Molempien mielestä jälkimmäinen versio oli parempi.

Kuun ympärillä oleva hämyinen pilvi oli myös olennainen osa kuvaa, joten keski-

Kuva 17. 3.3.2007 ilmestyneen tutkimuslehden kansi.

viikkoaamuna päätin kokeilla kuvan käyttämistä myös nimiöalueella. Mustaani nimiö-alueeseen ei ollut koskaan ennen kajottu, mutta kuten kerroin jo aiemmin, Pressossa kaikkia sääntöjä saattoi perustellusti rikkoa. Tein koko nimiöalueen kuvasta pilvineen, häivytin yläreunasta ja oikealta muut osavärit pois ja jätin sinne pelkän 100-prosenttisen mustan¹⁰. Edelleen vaihtelevan painolaadun ja huonosti tummia sävyjä toistavan paperin vuoksi kopioin vasemman lepakon siiven taakse vaaleampaa sävyä muualta kuvasta, jotta lepakko erottuisi varmasti mustasta taustasta.

Keskiviikkona iltapäivällä päätimme toimituksessa yhdessä, mitkä kaksi aihetta laitamme kannen pikkukuviin. Usein toisessa kuvassa oli henkilö ja toisessa esine, joten valitsimme aiheiksi näyttelijä Mia Saarisen ja martinilasit. Valitsin sopivat kuvat ja laitoin ne kuvankäsittelijälle käsiteltäviksi. Laitoin vielä käsittelevän toimittajan tekemän yläreunan otsikkorivin paikoilleen ja muokkasin sitä hieman, jotta sain rivistä oikean pituisen.

Torstaiamuna muotoilimme näyttöni ääressä käsittelevän toimittajan kanssa hänen tekemiensä aihoiden pohjalta kannen pikkukuvien otsikot sopivan mallisiksi, laitoin ne paikoilleen ja taitoin pikkukuvat otsikoiden yhteyteen. Tein molempiin pienen osasyväyksen kolmiulotteisen vaikutelman lisäämiseksi. Iltapäivällä mietimme kolmen hengen voimin kannen pääotsikkoa ja ingressiä. Ne syntyivät tällä kertaa varsin vähin ponnistuksin. Otsikko istui yhdelle riville, ja ingressiä tiivistettiin niin kauan, että sekin mahtui yhdelle riville¹¹. B-niskan lähtöjutun saavuttua iltapäivällä pystyimme tekemään myös kansikuvan päälle tulevan pikkuotsikon. Otin kannesta vedoksen ja jätin sen oikolukijalle.

Päätin perjantaina pienentää kannen vasenta pikkukuvaa, koska Mia Saarisen naama oli mielestäni liian suuri suhteessa pääkuvan naamoihin. Pienennyksen jälkeen aiheiden välille syntyi parempi hierarkia. Oikolukija ei ollut tehnyt kanteen merkintöjä, joten vein vedoksen käsittelevälle toimittajalle viimeiseen tarkistukseen kello 11.10. Iltapäivällä varmistin toimituspäälliköltä, ettei kanteen ole tulossa lisäotsikkoa uutisaiheista ja tarkistin sivunumerot vielä kerran. Tein kannesta EPS-kuvan ja vein sen taitto-ohjelmaan. Hain vielä valmiin viivakoodin sisäisestä verkosta, taitoin kaiken paikoilleen ja otin tarkistusvedoksen kello 12.10. Otin kannesta EPS-vedoksen, tarkistin sen ja laitoin sen roikkumaan kaikkien nähtäville. Lähetin sivun painoon kello 14.10.

Presson toimituspäällikkö huomasi kannessa painovirheen (ei cocktail vaan cocktail) kello 15.50. Korjasin sen Photoshop-tiedostoon, tein uuden EPS-kuvan, vein sen

¹⁰ Pelkän mustan päällä olevat negatiivitekstit pysyvät näin varmasti luettavina, vaikka jokin osaväri heilahtaisikin painossa.

¹¹ Esimerkiksi ”amerikkalaisen unelman” tiivistettiin muotoon ”Amerikan-unelman”.

taitto-ohjelmaan ja lähetin painoon kello 16.00. Soitin painon tulostukseen ja kerroin, että kannesta on tulossa uusi versio. Lopuksi tarkistin netistä, että korjattu versio oli mennyt painoon.

Kannen tekoprosessi eteni varsin tavanomaisesti ja noudatteli pääpiirteissään sivulla 60 hahmottelemaani tekoprosessia. Ykkösvaiheessa eli taiton suunnittelussa ideointi ja suunnittelu olivat edellistä esimerkkiä vähäisempää, koska sekä juttu että kuvat tulivat toimituksen ulkopuolelta. Toimittajaa ja kuvaajaa toki ohjeistettiin etukäteen jonkin verran, mutta varsin löyhästi. Täsmennystä ei tarvinnut juuri tehdä.

Kakkosvaihe eli taiton toteutus käynnistyi kuvien saapuessa. Tässäkin tapauksessa ne saatiin ennen tekstiä, tällä kertaa yli kolme vuorokautta aiemmin. Materiaali arvioitiin yhteistuumin hyväksi, joten paluuta täsmennysvaiheeseen ei tarvittu. Kansikuvan valinnan jälkeen alkoi kannen taittaminen kuvankäsittelyohjelmassa. Se jatkui rinnan sisällön tekemisen kanssa, sillä otsikot ja kuvat valittiin ja tekstit tehtiin vasta teknisen taiton vaiheessa. Sivulla 47 kuvailemieni teknisten yksityiskohtien vuoksi vasta lähes valmis kansi vietiin yhtenä kuvana taitto-ohjelmaan.

Kolmosvaihe eli taiton tarkistus sujui muuten tavanomaisesti, mutta toimituspäällikön löytämä kirjoitusvirhe palautti kannen vielä kertaalleen takaisin painosta ideaalimallin kakkosvaiheen loppuun.

Valmis kansi on ratkaisuiltaan lähes identtinen sivulla 45 kuvassa 3 esitellyn esimerkkikannen kanssa. Pääkuva, otsikko ja ingressi on keskitetty ja pääkuva-alueen vasemmassa ylänurkassa on yksi pikkuotsikko. Kolmiulotteisuuden vaikutelmaa on lisätty osasyväyksillä. Kansien aihe- ja värimaailmat ovat kuitenkin niin erilaiset, että ne eivät juuri muistuta toisiaan.

Poikkeuksellista on pääkuva-alan jatkuminen Presso-logon alle. Sen avulla kuvalle saatiin ikään kuin lisää tilaa ja otsikko ja ingressi mahtuivat paremmin kannen alareunaan.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 TAITTOPROSESSIN TOIMIVUUS

Tutkimuksen yksi tarkoitus oli osoittaa, että taittaminen ei nykyisin ole vain typografisten elementtien mekaanista sijoittelua sivuille vaan toimitustyöhön saumatta nivoutuva laaja kokonaisuus – osa sisältöä ja osa journalismia.

Presson taittoprosessin ideaalimalli puhuu tämän puolesta. Sivun koostaminen tait-

to-ohjelmassa on vain yksi mallin kahdestatoista eri osasta. Sen lisäksi taittaja osallistuu usein jutun ideointiin, kuvituksen ideointiin ja hankkimiseen sekä tarvittaessa jutun käsittelyyn ja muokkaukseen. Hän on mukana jokaisen lehden koon ja rakenteen suunnittelussa, sijoittelee ilmoitusten paikat lehteen, taittaa kokonaisuuden taitto-ohjelmassa ja huolehtii lehden painoon. Toisin sanoen taittaja on tekemisissä lehden kaiken materiaalin kanssa prosessin alusta loppuun asti.

Nykyaikainen lehden taittaminen onkin aivan eri työtä kuin se taittaminen, jota sana alun perin kuvasi. Runsas sata vuotta sitten taittaminen tarkoitti vain yksipalstaiseksi ladotun tekstin taittamista sivun vaihtuessa. Toimenkuva on muuttunut ajan myötä mielestäni kolmesta syystä:

- 1) se on tullut teknisesti mahdolliseksi
- 2) ulkoasu on noussut merkittäväksi kilpailukeinoksi
- 3) jonkun on hallittava lehdenseon koko prosessia.

Vielä runsas kymmenen vuotta sitten monen lehden taiton tekivät painon kirjatyöntekijät. Siinä mielessä taitto oli 1990-luvun alussa lähempänä 1800-lukua kuin tätä päivää. Tämä on toki voimakas kärjistys, mutta lähtökohtaisesti vasta viime vuosina taittamisesta on tullut kiinteä osa päivittäistä toimitustyötä. Sen on tehnyt mahdolliseksi ensinnäkin tietokoneella tehtävä sivunvalmistus ja toiseksi aivan viime vuosina toteutunut järjestelmien yhteensopivuus. Vasta nyt on teknisesti mahdollista hallita koko lehdenseon prosessia yhdestä pisteestä.

Toinen muutokseen vaikuttanut tekijä on lehtien kiristynyt kilpailu. Ulkoasusta on tullut kilpailukeino, mahdollisuus erottua. Tekstin pyhä asema on vähitellen murtunut, ja ulkoasu on otettu osaksi journalistista ajattelua. Esimerkiksi Presson monia juttuja ideointiin kuvituksen tai jopa taiton pohjalta; teksti ei enää ollutkaan välttämätön lähtökohta. Tekninen kehitys on myös vaikuttanut osaltaan ulkoasun roolin korostumiseen, sillä painotekniikka on parantunut ja nykyään on mahdollista tehdä helposti taittoefektejä, jotka olivat vielä 20 vuotta sitten äärimmäisen vaikeita tai jopa mahdottomia.

Teknisten esteiden poistuttua ja ulkoasun aseman vahvistuttua taittaminen on hirtuttanut toimitustyön loppupäästä osaksi koko toimituksen työprosessia. Sen vuoksi on luonnollista, että myös taittajan toimenkuva on laajentunut sen mukana. On koko työprosessin kannalta järkevää ja tehokasta, että se on alusta loppuun jonkun hallinnassa. Tässä mielessä taittajan vastuu lehdestä on kasvanut ja työn luonteeseen on tullut enemmän työnjohdollisia elementtejä. Se on sikäli ristiriitaista, että taittajan työn status tai valtuudet eivät ole juuri kohonneet.

Jotta taittoprosessi voi toimia kuvaamallani tavalla, vaaditaan koko toimitukselta jatkuvaa yhteistyötä. Esimerkiksi luvussa 7.1.1 kuvailemani esimerkkiviikon pääjuttu syn-

tyi toista viikkoa kestäneen vuoropuhelun tuloksena. Toimittaja, kuvittaja ja taittaja olivat jatkuvasti yhteydessä keskenään kokonaisuutta muokaten. Jälkikäteen on mahdollonta sanoa, mikä syntyi kenenkin aloitteesta tai ideasta. Pääasia oli, että kokonaisuudesta tuli yhtenäinen. Taittajan tehtävänä on ohjata jutun eri osat samaan suuntaan ja pitää kokonaisuuden langat käsissään.

Tällainen työtapa vaatii toimiakseen innovatiivisen, yhteistyökykyisen ja motivoituneen työyhteisön. Se ei toimi, mikäli yksilöt haluavat ottaa kunnian ideoistaan ja toisaalta varjella mustasukkaisesti oman työnsä koskemattomuutta. Ideoinnin on oltava kollektiivista; idean alkuperäisellä keksijällä ei ole merkitystä, kunhan se tekee lehdestä paremman.

Järjestelmä ei kestä vapaamatkustajia eikä vanhakantaista, toimitustyön osat erillisiksi maailmoiksi pilkkovaa ajattelutapaa. Jos esimerkiksi toimittaja kirjoittaa juttunsa yksin kammiossaan ja livauttaa sen töistä lähtiessään taittajalle ilman kuvitusideaa, hän ei tee lehteä vaan vain omaa työtään. Jokaisen on otettava rohkeasti vastuuta oman työnsä ohella kokonaisuudesta ja oltava tarpeen vaatiessa valmis hyppäämään ammattirajojen yli. Työtavalla on nähdäkseni myös käänteinen vaikutus: kun työntekijä huomaa, että voi vaikuttaa lehden asioihin laajalti myös oman tonttinsa ulkopuolella, hän on usein valmis tekemään sen.

Hahmottelemani taittoprosessin ideaalimalli ja siihen liittyvä juttujen portaittainen valmistuminen ovat mahdollisia vain siten, että lehteä suunnitellaan pitkällä aikavälillä. Pressossa suunniteltiin kolmiviikkolistan avulla vähintään kolmea lehteä kerrallaan. Juttujen luokittelun avulla tuleviin lehtiin voitiin ideoida ja suunnitella jo hyvässä ajoin sopiva määrä oikeanlaisia juttuja. Kuukausilehdessä vastaava aika voi olla vielä huomattavasti pidempi ja toisaalta päivälehdessä lyhyempi. Tärkeintä on, että eri juttujen tekoprosessit ovat käynnissä jatkuvasti limittäin eivätkä peräkkäin toisiaan seuraavina nykyksinä.

Pressossa tähän rytmiin päästiin juttujen luokitukseen perustuvalla aikataulutuksella. Jokaiselle jutulle määriteltiin oma valmistumisaikansa aikataulun mukaisesti. Se oli aika, jolloin kaiken juttuun liittyvän materiaalin piti olla valmiina teknistä taittamista varten. Aikataulun toteutuminen esimerkkiviikolla on esitetty diagrammissa sivulla 64.

Aikataulu ei esimerkkiviikolla tai muulloinkaan pitänyt täysin paikkansa, eli sekin oli eräänlainen ideaalimalli. Se kuitenkin piti taittoprosessin kasassa, koska kaikki lehdentekijät tiesivät joka viikko ilman erillistä määrittelyä, milloin kunkin jutun oli oltava valmis. Kokemukseni mukaan ilman jonkinlaista aikataulua taittotyö ei solju tasaisena virtana vaan kasautuu aika ajoin hallitsemattomaksi sumaksi.

Joku saattaa kysyä, voiko lehti enää reagoida spontaanisti tuoreisiin tapahtumiin, jos kaikki sen jutut on luokiteltu ja aikataulutettu. Mielestäni tämä juuri mahdollistaa nopean reagoinnin. Pitkän aikavälin suunnittelun avulla estetään taiton loppuruuhka, jolloin nopea reagointi on mahdollista vielä viime metreillä. Ajoissa valmistunut ajattomampi juttu voidaan siirtää seuraavaan lehteen ja sen tilalle tehdä ajankohtainen. Näin tapahtui Pressossa usein.

8.2 ULKOASUN MERKITYS

Edellä kuvattujen seikkojen lisäksi taittoprosessi vaatii sujuakseen tarkoituksenmukaisen ulkoasun. Sen on toisaalta palveltava lukijaa täyttämällä hyvän ulkoasun kriteerit ja toisaalta autettava taittajaa olemalla mahdollisimman nopea ja helppo toteuttaa.

Presson ulkoasu perustui selkeyteen ja lehden luonteen mukaisesti iskevyyteen. Tyypografian pääväri oli musta, ja sitä tukivat eri harmaan asteet ja yksi korosteväri eli punainen. Myös kirjasinvalinnoissa pyrittiin äärimmäiseen selkeyteen ja luettavuuteen; käytössä oli vain kaksi eri fonttiperhettä. Esimerkiksi otsikoissa käytettiin koko lehdesä lähes poikkeuksetta samaa, voimakasta groteskikirjasinta.

Taittamisessa noudatettiin perinteisiä ulkoasuperiaatteita. Vaikutelmat pyrittiin luomaan kontrastien avulla, niin että haluttu hierarkia toteutui sekä yksittäisen jutun että koko lehden sisällä. Aika ajoin lukijaa ravisteltiin taitossa totuttuja konventioita rikkomalla, mikä toi lehteen yllätyksellisyyttä.

Taittajan kannalta selkeys helpotti ja nopeutti työtä. Osaltaan siihen vaikuttivat myös huolellisesti suunnitellut tekniset rakenteet, kuten sivupohjat, kappale- ja merkikimallit, typosetit ja juttumallit. Kun perustyö oli tehtävissä nopeasti, aikaa jäi myös erikoisempien, ulkoasultaan vaativampien ja enemmän aikaa vievien aukeamien tekemiseen.

Presson ulkoasu palveli siis hyvin tekijöitä. Myös lukijat ja erityisesti alan ammattilaiset arvostivat lehden ulkoasua. Kolmen ilmestymisvuotensa aikana Presso sai yli 30 ulkoasupalkintoa Suomen-, Skandinavian-, Euroopan- ja koko maailmanlaajuisissa ulkoasukilpailuissa. Mikään muu suomalainen sanomalehti ei ole pystynyt vastaavassa ajassa samaan.

Esimerkiksi vuonna 2005 Presso sai *European Newspaper Award* -kilpailun pääpalkinnon. Presso palkittiin tuolloin Euroopan parhaana viikkosanomalehtenä yhdessä saksalaisen Die Zeitin kanssa. Tuomaristo totesi Presson ulkoasun moderniksi, raikkaaksi ja lehden visuaalisen kielen omaperäiseksi ja jopa aggressiiviseksi (KÜPPER 2006,

36–39). Se kiitteli myös pitkien ja lyhyiden juttujen sekä isojen ja pienten kuvien aikaansaamaa rytmiä ja kontrasteja (EMT.).

Ulkoasu ja taittoprosessi voivat siis tukea toisiaan. Ennakkosuunnittelu ja kurinalainen prosessi eivät tapa lehdestä luovuutta, vaan helpottavat lehden tekemistä ja parantavat näin myös lopputulosta. Toimituksen sisäinen yhteinen ideointi parantaa myös lehden ulkoasua, kun sisältö ja muoto saadaan kohtaamaan optimaalisella tavalla.

Edellä kuvatun perusteella voidaan todeta, että Kauppalehti Presson taittoprosessi perustui viiteen perusasiaan:

- 1) Kaikki lehteen tulevat jutut oli luokiteltu.
- 2) Jokaisella jutulla oli oma aikataulunsa.
- 3) Yhteistyö ylitti ammattirajat.
- 4) Taittaja huolehti kokonaisuudesta alusta loppuun.
- 5) Ulkoasu oli helppo ja nopea tehdä.

8.3 HAVAITUT ONGELMAT

Mitä ongelmakohtia tuollaiseen taittoprosessiin sitten liittyy? Tätä tutkimusta ja myös jatkuvasti Pressoa tehdessä vastaan tuli useita ongelmia. Yksi liittyi oman toimituksen ulkopuolelta tulevaan materiaaliin. Presson ajattelutapa, taittoprosessi ja aikataulutukset olivat hyvin oman väen tiedossa, mutta muualta Kauppalehdestä tai talon ulkopuolelta tulevat tekijät eivät niitä välttämättä tienneet tai ymmärtäneet.

Ulkopuolinen tekijä saattoi olla hyvinkin tarkka jutustaan tai kuvastaan ja siitä, miten sitä käsitellään. Pyrkimys mahdollisimman hyvään kokonaisuuteen oli koetuksella, kun vaikkapa juttuun ei tekijän mielestä saanut tehdä muutoksia, mutta se ei sopinut sellaisenaan kokonaisuuteen. Tämä synnytti välillä turhautumista ja hankalia tilanteita, mutta niistä selvittiin yleensä keskustelemalla. Tämänkaltaisia ongelmia oli kaiken kaikkiaan vähän, ja ne harvenivat ajan mittaan, kun Presson toimintatavat tulivat tekijöille tutummiksi.

Muunlaisiakin ongelmia ilmeni. Ne liittyivät usein tekniikkaan eivätkä suoranaisesti itse prosessiin. Todelliselle koetukselle taittoprosessimalli joutui keväällä 2007, kun yt-neuvottelujen jälkeen Kauppalehti irtisanoi toimituksen väkeä ja teki samassa yhteydessä organisaatiouudistuksen.

Tuohon asti Pressolla oli ollut oma toimitus, jonka sisällä lehden tulevia juttuja oli ideoitu yhdessä. Me-henki ja motivaatio olivat korkealla, ja jokainen osasi suunnitella oman työnsä ohella myös kokonaisuutta. Koska toimittajat tekivät juttuja pääsääntöisesti vain Pressoon, he pystyivät suunnittelemaan tekemisensä pitkälle kolmiviikkolis-

tan avulla ja porrastamaan juttujen valmistumista aikataulun edellyttämällä tavalla.

Kevään 2007 organisaatiouudistuksessa Presso-toimitus lopetettiin kokonaan ja siinä olleet toimittajat hajautettiin ympäri Kauppalehteä. Osa siirrettiin feature-toimitukseen, osa uutistoimitukseen, osa Kauppalehti Onlineen, osa uuteen raharyhmään jne. Uudistuksen pääajatuksena oli, että kaikki tekevät kaikkea ja kaikkiin välineisiin. Tämän seurauksena Presson kokonaissuunnittelusta tuli erittäin vaikeaa monestakin syystä.

Ensinnäkin toimittajien me-henki ja sen myötä heidän motivaationsa laskivat. Toimittajien oli vaikea identifioitua juuri Presson tekijöiksi, kun he tekivät samalla Kauppalehteä, Optiota ja Onlinea. Kokonaisuuden sijaan ajattelua alkoi ohjata yhä vahvemmin omasta työstä suoriutuminen, ja näin yhteinen ideointi ja kokonaisuuden suunnittelu kärsivät.

Toiseksi toimittajien ajankäyttö hankaloitui. Ennen he olivat pystyneet rytmittämään työtään Presson aikataulujen ja kolmiviikkolistalla määriteltyjen aiheiden mukaan. Nyt jokainen päivä alkoi tuoda uusia, yllättäviä työmääräyksiä vaihtelevissa välineissä. Kunkin välineen esimiehet pitivät luonnollisesti kiinni oman välineensä eduista, jolloin ajankohtaisemmat työt ajoivat kerran viikossa ilmestyvän Presson ohi. Sen seurauksena Presson juttujen valmistuminen venyi eivätkä aikataulut enää pitäneet.

Se taas johti Presson taittotyön ruuhkautumiseen. Pikkuhiljaa taittoprosessi luisui rintamamallista kohti viestikapulamallia, jossa kokonaisuus hahmottui vasta teknisen taiton alkaessa. Kun reagointimahdollisuutta ei siinä vaiheessa enää ollut, jutun eri osat eivät välttämättä puhuneet samaa kieltä. Taittajille alkoi kertyä deadline lähestyessä ylitöitä ja seuraavien viikkojen suunnittelu hankaloitui kiireessä entisestään.

Tilannetta ei helpottanut organisaatiouudistuksen vaikutus Presson taittodeskiin: Presson AD siirrettiin koko Kauppalehden AD:ksi, Presson toimituspäällikkö Kauppalehden uutispuolelle ja aiheiden käsittelyssä hyvänä apuna ollut nettituottaja Kauppalehti Onlineen. Jäljelle jäi vain käsittelevä toimittaja¹² ja kaksi taittajaa.

Tekijäpulaa yritettiin helpottaa lehden sivumäärää pienentämällä, mutta itse taittoprosessiin silläkään ei juuri ollut vaikutusta. Vaikka ideointia pystyttiin tekemään jonkin verran tälläkin miehityksellä, törmättiin lisäksi uuteen ongelmaan: jutuille ei enää löytynyt tekijöitä. Porrastetut aikataulut oli unohdettava, kun perjantaina kiinni menevän Presson monisivuiselle jutulle ei löytynyt toimittajaa vielä saman viikon keskiviikkona.

Uudessa organisaatiomallissa Pressoa tekevien henkilöiden määrä putosi noin puo-

¹² Käsittelevän toimittajan titteli muuttui samalla toimittajasta uutispäälliköksi.

leen alkuperäisestä. Se osoitti hahmottelemani ideaalimallin haavoittuvuuden. Tekijöiden hajauttaminen aiheutti kierteen, joka vain paheni joka kierroksella: Kun kokonaisuuden ajattelu väheni, aikataulutusta petti. Tämä johti siirtymisen rintamamallista viestikapulamalliin, mikä vähensi entisestään kokonaisuuden ajattelua.

En silti usko, että mikään toisenlainenkaan lehdentekotapa olisi selviytynyt edellä kuvatusta myllerryksestä ongelmitta. Perimmäinen syy taittoprosessin ongelmiin johtui mielestäni siitä, että aiemmin yhtenäinen Presso-toimitus hajotettiin.

Jotta lehdentekijä on motivoitunut ja innokas tekemään työtä kokonaisuuden hyväksi, hänen täytyy mielestäni tietää, mikä tuo kokonaisuus on ja tuntee kuuluvansa siihen. Lisäksi kokonaisuuden on oltava selkeä ja tekijän täytyy tuntea, että hän pystyy omalla toiminnallaan aidosti vaikuttamaan siihen. Kauppalehti, Presso, Optio tai Online ovat sopivia, hahmotettavia kokonaisuuksia, mutta kaikki ne yhdessä eivät.

Jos organisaatiouudistus olisi jättänyt entisen Presso-toimituksen henkiin ja pitänyt siellä edes muutaman nimenomaan Pressoon sitoutuneen toimittajan, vaikutukset lehden taittoprosessiin olisivat saattaneet olla hyvinkin toisenlaiset.

8.4 MALLIN SOVELTAMINEN AIKAKAUSLEHTEEN

Alma Media päätti lopettaa Kauppalehti Presson syksyllä 2007, koska se ei yltänyt kolmessa vuodessa voitolliseksi. Presson viimeinen numero ilmestyi 17.11.2007. Samalla kevään 2007 organisaatiouudistuksesta asti jäljellä olleita Presson tekijöitä koetellut sekava kausi päättyi. Valtaosa entisistä Presson tekijöistä jäi Kauppalehden palvelukseen, kolme päätti lähteä talosta muihin töihin. Itse siirryin tekemään Kauppalehti Optiota.

Optio on kahden viikon välein ilmestyvä, kiiltävälle paperille painettu aikakauslehti. Tutustuttuani sen taittoprosessiin totesin sen poikkeavan erittäin paljon Pressoon kehitetystä. Aikatauluja ei juuri ollut, minkä seurauksena täysin ajatonta vakiomateriaalia tuli toimitukseen vielä deadline kynnyksellä ja taitto ruuhkautui pahoin. Juttujen ennakkosuunnittelu ei ollut kaikille avointa vaan varsin epämääräistä, koska minkäänlaisia julkista listaa tulevista jutuista ei ollut. Juttuja ei juuri käsitelty tai muokattu taitossa kokonaisuuteen sopiviksi.

Kaiken lisäksi syksyllä 2007 tehdyn ulkoasu-uudistuksen jäljiltä lehden typografia ei ollut yhtenäinen ja looginen eikä kunnollisia juttumalleja, typosetteja, sivupohjia tai merkki- ja kappalemalleja ollut tehty. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että jokainen lehti piti taittaa käsityönä, koska taittoa helpottavat ja nopeuttavat elementit puuttuivat. Se vei valtavasti aikaa ja pakotti taittajat keskittämään kaikki resurssinsa siihen, että lehti ylipäättään ilmestyi; kokonaisuuden miettimiseen ei ollut juuri mahdollisuutta.

Ryhdyin kehittämään Optioon uudenlaista taittoprosessia Presson kokemusten pohjalta. Ensimmäiseksi luokittelin kaikki lehden tulevat jutut ja tein sen avulla hahmotelman juttujen aikatauluista. Koska Optio ilmestyy Pressoa harvemmin ja sisältää enemmän ajatonta materiaalia, syklistä tuli pidempi. Kun Presson aikataulussa ensimmäisten juttujen piti valmistua noin puolitoista viikkoa ennen lehden ilmestymistä, Optiossa niiden pitää olla valmiina jo noin kolme viikkoa ennen ilmestymistä.

Seuraavaksi tein Presson kolmiviikkolistan pohjalta Optiolle vastaavan listan. Merkitsin siihen kaikki Option juttuluokat, kolme seuraavaa lehteä ja vielä ylimääräisen sarakkeen myöhemmin lehden tuleville jutuille. Muodoltaan lista on lähes identtinen liitteessä 1 esitellyn Presson kolmiviikkolistan kanssa.

Tämän jälkeen hioimme Kauppalehden AD:n kanssa Option ulkoasun yhtenäiseksi ja loogiseksi ja teimme 17.1.2008 ilmestyneen vuoden 2008 ensimmäisen numeron sen mukaiseksi. Aloin ykkösnumeron perusteella rakentaa Optioon uuden ulkoasun mukaisia taittoa helpottavia rakenteita kuten kappale- ja merkkimalleja, sivupohjia, typosettejä ja juttumalleja. Niiden valmistuttua käsityön määrä taitossa väheni radikaalisti ja sivujen taittaminen taitto-ohjelmassa vei enää vain murto-osan siihen aiemmin kulutetusta ajasta. 31.1.2008 ilmestynyt Optio numero 2 pystyttiin jo taittamaan uusitulla järjestelmällä.

Edellä mainittujen apuvälineiden ja tekniikan kehittäminen oli helppoa Presson suoman kokemuksen perusteella. Eräässä asiassa Option tilanne kuitenkin poikkeaa Presson perustamisesta oleellisesti: Optio on jo 20 vuotta vanha lehti. Sen vuoksi sillä on omat vakiintuneet käytäntönsä, joiden muuttaminen aiheuttaa myös muutosvastarintaa.

Tätä työtä viimeisteltäessä huhtikuussa 2008 tilanne on siinä mielessä hyvä, että jutut saapuvat jo pääsääntöisesti aikataulun mukaan porrastetusti, eikä lehden taittaminen ole enää ollut epätasaista poukkoilua tulipalokiireen ja toimettomuuden välillä. Sen ansiosta taittajien ei ole tarvinnut enää tehdä juurikaan ylitöitä. Parhaiten aikataulu on toteutunut ajattomissa vakiopalstoissa, jotka on tilattu talon ulkopuolisilta tekijöiltä. Omien toimittajien tekemissä jutuissa aikataulussa pysyminen on edelleen heikompaa.

Toimintatapojen osalta toimitus on jakautunut selkeästi kahtia uuteen ja vanhaan siipeen. Pressossa aiemmin työskennelleet miettivät aktiivisemmin kokonaisuutta sekä koko lehden että yksittäisten juttujen tasolla, kun taas pitkään Optiota tehneet pitäytyvät selkeämmin vanhoissa työtavoissaan, jotka muistuttavat enemmän Rantasen viestikapulamallia. Siinä missä uuden siiven toimittaja pyörittelee juttuideaa muiden kanssa ja miettii esimerkiksi kokonaisuuden kuvitusta ja jutun kärjen suhdetta siihen, vanhan

siiven toimittaja on jo saattanut kirjoittaa itsenäisesti kaksi juttua ja jättänyt lopun taitajan huoleksi.

On selvää, että erilaiset työtavat ovat asettaneet haasteita taitolle. Toisaalta on hyvä, että materiaalia syntyy runsaasti, mutta välillä vanhan siiven tekemien juttujen saattaminen parhaaksi mahdolliseksi kokonaisuudeksi on vaatinut teknisessä taitovaiheessa suuria ponnisteluja, kun esimerkiksi teksti ja kuva eivät olekaan puhuneet samaa kieltä. Vanhan siiven saaminen mukaan kokonaisuuden mietintään jo ennen jutun kirjoittamista on ollut hidasta ja vaatinut aika ajoin tietojen lypsämistä, mutta uskon, että tilanne paranee ajan kuluessa.

On mielestäni erittäin tärkeää, että koko toimitus saadaan mahdollisimman nopeasti mukaan yhtenäiseen käytäntöön, koska poikkeavat työtavat aiheuttavat ongelmia ja jopa nähdään eri siipien välillä. Uuden siiven toimittajat ovat esimerkiksi poteneet huonoa omaatuntoa siitä, että juttujen valmistuminen vie heiltä vanhan siiven toimittajia kauemmin, vaikka todellisuudessa kokonaisuuden rakentamiseen kuluva aika on lyhyempi, koska taitossa säästyään viime hetken yllätyksiltä.

Näkemyseroista ja pienistä konflikteistakin huolimatta Optio on mielestäni edennyt hyvään suuntaan ja on osoitus siitä, että Pressoon suunnitellut työtavat toimivat yhtäläisesti myös harvemmin ilmestyvässä aikakauslehdessä. Lopullinen varmuus siitä vaatii kuitenkin vielä aikaa.

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

- AALTONEN, JOUKO (2006) *Todellisuuden vangit vapauden valtakunnassa. Dokumenttikuva ja sen tekoprosessi*. Helsinki: Like.
- ALASUUTARI, PERTTI (1994) *Laadullinen tutkimus*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- AMES, STEVEN E. (1989) *Elements of Newspaper Design*. New York: Praeger Publishers.
- ARNOLD, EDMUND C. (1956) *Functional Newspaper Design*. New York: Harper & Row.
- BLACK, ALISON (1990) *Typefaces for desktop publishing*. Lontoo: Architecture design and Technology press.
- BRUSILA, RIITTA (1997) *Realismista fiktion. Visuaalisuus ja suomalaiset aikakauslehdet*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen väitöskirja.
- BRUSILA, RIITTA (2002) *Typografia. Kieltä vai visuaalisuutta*. Helsinki: WSOY.
- COHEN, LOUIS & MANION, LAWRENCE (1996) *Research Methods on Education*. 4. painos. Lontoo: Routledge.
- FISKE, JOHN (1987) *Television Culture*. Lontoo: Methuen.
- FISKE, JOHN (1993) *Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- FREY, MARKUS (2004) *Valon eetosta etsimässä*. Taideteollinen korkeakoulu: Graafisen suunnittelun osaston lopputyö.
- HENNING, CARL; OJALA, ESKO & PELLINEN, JUKKA (1988) *Sanomalehden ulkoasuopas*. Helsinki: Sanomalehtien liitto.
- HOLLIS, RICHARD (2000) *Graphic design. A concise history*. 2. painos. Lontoo: Thames and Hudson.
- HOLM, LARS (2006) *Entistä terävämpi Kauppalehti ensi maanantaina*. Taideteollinen korkeakoulu: Visuaalisen kulttuurin osaston taiteen maisterin lopputyö.
- HUOVILA, TAPANI; PULKKINEN, HANNU & TAIPALE, MATTI (1998) *Sanomalehden ulkoasuopas*. Helsinki: Sanomalehtien liitto.
- HUOVILA, TAPANI (2006) *Look. Visuaalista viestisi*. Helsinki: Inforviestintä.
- HUTT, ALLEN (1973) *The Changing Newspaper. Typographic Trends in Britain and America 1622–1972*. Lontoo: Gordon Fraser.
- ITKONEN, MARKUS (2003) *Typografian käsikirja*. Helsinki: RPS-yhtiöt.
- JAIS-NIELSEN, EVA (2004) *Tidskriftsdesign*. Tukholma: Ordfront.
- KAIPAINEN, PEKKA (1994) *Lätty läjään – yhdistyksen lehden ABC*. Jyväskylä: Gummerus.
- KALLIONPÄÄ, VESA (1990) *Sanomalehti havaintoesineenä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

- KARONEN, PASI (1987) *Yksi palsta, alanurkka, pääjuttu. Taiton ja juttuarvostusten suhde sanomalehdessä*. Tampereen yliopisto:Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- KEINONEN, TURKKA & JÄÄSKÖ, VESA (TOIM.) (2004) *Tuotekonseptointi. Teknologiateollisuuden julkaisuja 12/2003*. Helsinki:Teknologiateollisuus.
- KIVIKURU, ULLAMAIJA (1996) *Vieraita lehtiä. Aikakauslehti ajan ja paikan risteyksessä*. Helsinki:Yliopistopaino.
- KNIGHT, CAROLYN & GLASER, JESSICA (2003) *Layout: making it fit. Finding the right balance between content and space*. Gloucester, Massachusetts: Rockport publishers.
- KOLJONEN, KARI; RAJAMÄKI, TIINA & SEPPÄNEN, JANNE (2004) *Valtakadun verkoissa. Toimitustyön organisointi ja kuvajournalistinen työprosessi Satakunnan kansassa*. Tampereen yliopisto: Journalismin tutkimusyksikkö.
- KRESS, GÜNTHER & VAN LEEUWEN, THEO (2001) *Multimodal discourse. The modes and media of contemporary communication*. Lontoo: Hodder Arnold.
- KUUSISTO, PÄIVI & SIRKKUNEN, ESA (1999) *Journalismi uuden kynnyksellä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos.
- KUUTTI, HEIKKI (1994) *Journalistiikan sanasto*. Jyväskylä: Gummerus.
- KÜPPER, NORBERT (2006) *Newspaper design 7*. Meerbusch: Office for newspaper design.
- LAARNI, JARI (2002) *Tekstin graafisen ulkoasun vaikutus lukemisen tehokkuuteen*. Teoksessa BRUSILA, RIITTA (2002) *Typografia. Kieltä vai visuaalisuutta*. Helsinki: WSOY.
- LAITINEN, VESA (1999) *Subjektiiivisuudesta sabluunoihin. Aamulehden typografia ja taiton rakenne sekä niiden tarjoamat mahdollisuudet taittomoduuleiden käyttöön*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- LEPPÄNEN, ANNELI (2000) *Työprosessin mallintaminen tukemaan työn ja osaamisen kehittystä*. Helsinki: Työterveyslaitos.
- LOIRI, PEKKA & JUHOLIN, ELISA (1998) *Huom! Visuaalisen viestinnän käsikirja*. Helsinki: Inforviestintä.
- LOIRI, PEKKA (2004) *Typo, pieni käytösopas typografian laatijalle*. Helsinki: Inforviestintä.
- LUOSTARINEN, HEIKKI; KIVIKURU ULLA-MAIJA & UKKOLA, MERJA (TOIM.) (1996) *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Helsingin yliopisto: Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- MANNINEN, TOMMI (1999) *Taittovuoro Aamulehden urheilutoimituksessa. Luovaa työtä vai sääntöjen noudattamista?* Tampereen yliopisto:Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

- MARIEN, MARY WARNER (2002) *Photography – A cultural history*. Lontoo: Laurence King Publishing.
- MEHRA, ACHAL (TOIM.) (1988) *Newspaper Management In the New Multimedia Age*. Singapore: Asian mass communication research and information center.
- MERVOLA, PEKKA (1995) *Kirja, kirjavampi, sanomalehti*. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitoksen väitöskirja.
- METSÄMUURONEN, JARI (2000) *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Methelp.
- MIETTINEN, JORMA (1984) *Toimitustyö. Journalistiksi suunnistautuvan oppikirja*. Hämeenlinna: Karisto.
- MOEN, DARYL R. (1984) *Newspaper layout and design*. Iowa, USA: Iowa State University Press.
- MÖRÄ, TUOMO (1996) *Journalistit rutiinien verkossa*. Teoksessa LUOSTARINEN, HEIKKI; KIVIKURU ULLA-MAIJA & UKKOLA, MERJA (TOIM.) (1996) *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Helsingin yliopisto: Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- MÖRÄ, TUOMO (1999) *EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994*. Helsingin yliopisto: Viestinnän laitos.
- NOBLE, IAN & BESTLEY, RUSSELL (2001) *Experimental layout*. East Sussex, UK: Roto-Vision.
- OJALA, ESKO (1970) *Täittötyylieni miellyttävyyserot ja pohjoismaisten sanomalehtien taitto*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- ONG, PETER (1988) *The revolution in newspaper design*. Teoksessa MEHRA, ACHAL (TOIM.) (1988) *Newspaper Management In the New Multimedia Age*. Singapore: Asian mass communication research and information center.
- OWEN, WILLIAM (1991) *Magazine design*. Singapore: Laurence King Ltd.
- PENTTILÄ, PAULIINA (2001) *Pomona toimituksessa. Uutis- ja toimituspäälliköiden roolit ja tehtävät pienissä 7-päiväisissä sanomalehdissä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- PULKKINEN, HANNU (2002) *Kasvojen pesu vai kunnon sauna? Suomalaiset päivälehdet graafisen muotoilun kohteina 1991–2001*. Jyväskylän yliopisto: Journalistiikan lisensiaattityö.
- RANTANEN, LASSE (2007) *Mistä on hyvät lehdet tehty? Visuaalisen journalismin keittokirja*. Helsinki: Hill and Knowlton Finland.
- REHE, ROLF F. (1984) *Typography: how to make it most legible*. 5. painos. Carmel, Indiana: Design research international.
- ROSENBLUM, NAOMI (1984) *A World history of photography*. New York: Abbeville Press.

- SALEN, KATIE (2000) *Surrogate multilocities: In search of the visual voice-over*. Teoksessa SWANSON, GUNNAR (TOIM.) (2000) *Graphic design and reading. Explorations of an uneasy relationship*. New York: Allworth Press.
- SARASTE, LEENA (1980) *Valokuva – pakenevan todellisuuden kuvajainen*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- SAVES, SEPPO (1986) *Kuvajournalismi sellaisena kuin ole sen kokenut*. Espoo, Weilin+Göös.
- SEPPÄNEN, JANNE (2005) *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsemiselle*. Tampere: Vastapaino.
- SYRJÄLÄ, LEENA (1996) *Tapaustutkimus opettajan ja tutkijan työvälineenä*. Teoksessa SYRJÄLÄ, LEENA; AHONEN, SIRKKA; SYRJÄLÄINEN, EIJA & SAARI, SEPPO (1996) *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. 3. painos. Helsinki: Kirjayhtymä.
- SWANSON, GUNNAR (TOIM.) (2000) *Graphic design and reading. Explorations of an uneasy relationship*. New York: Allworth Press.
- TSCHICHOLD, JAN (1928) *Die neue Typographie*. Osittain julkaistu teoksessa BRUSILA, RIITTA (2002) *Typografia. Kieltä vai visuaalisuutta*. Helsinki: WSOY.
- TÖYRY, MAIJA (2005) *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat*. Neuvotteluja lukijasopimuksesta. Helsingin yliopisto: Viestinnän laitos.
- UUSITALO, HANNU (2001) *Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan*. 7. painos. Helsinki: WSOY.
- WESTLEY, BRUCE (1953) *News Editing*. Massachusetts: Cambridge.
- WHITE, JAN V. (1985) *Grafisk formgivning. Från maskinskrivna nyhetsbrev till tidskrifter i fyrfärg*. Södra Sandby: Forum.
- YIN, ROBERT K. (1983) *Case Research. Design and Methods*. Lontoo: Sage.

LEHTIARTIKKELIT:

- ADAM, PEGIE STARK (2000) *WED days ahead*. The American Editor Nro 808.
- BRUSIC, KEN (2000) *Collaboration TLC and FFC*. The American Editor Nro 808.
- BUCK-MORSS, SUSAN (1996) *Answer to Visual Culture Questionnaire*. October Nro 77, 29–30. (Ref. SEPPÄNEN 2005, 19)
- GARCIA, MARIO R. (2000) *We've come a long way*. The American Editor Nro 808.
- HELLE, MERJA (2002) *Journalistisen työn tutkimus: musta aukko tiedotustutkimuksessa*. Tiedotustutkimus 4/2002, 81–94.
- HENNING, CARL (1988) *Suomalaisia ei kiinnosta yhteispohjoismainen ulkoasutieto*. Suomen lehdistö 3/1988. (Ref. MERVOLA 1995)

- JAY, MARTIN (1996) *Visual Culture and its Vicissitudes*. October Nro 77, 42–44.
- UOTILA, PANU (2004) *Kauppalehti Presso aloittaa*. Kauppalehti 29.10.2004, 9.
- VAPAASALO, TAPIO (1998) *Taitto – näytelmä lukijoille*. Kuvaamataidon opettajien liiton lehti Stylus 3/1998.

SÄHKÖISET LÄHTEET:

- EKJ *Elektronisen kuvajournalismin maisteriohjelman esittely*. Osoitteessa <http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/ekj/>. Luettu 11.3.2007.
- HELLE, MERJA (2000) *Disturbances and contradictions as tools for understanding work in the newsroom*. Scandinavian journal of information systems 12/2000, 81–114. Pdf osoitteessa www.daimi.au.dk/~olavb/sjis12/4-MH_p81-114.PDF. Luettu 13.12.2007.
- IADE *Suomen taideyliopistojen kouluttamis- ja kehittämisinstituutin esittely*. Osoitteessa <http://www.iade.fi/iade/>. Luettu 27.12.2007.
- MUUTOSLABORATORIO *Muutoslaboratorio-menetelmän kuvaus*. Osoitteessa <http://www.muutoslaboratorio.fi/>. Luettu 27.12.2007.
- NIEMI, TUIJA (2004) *Presson yleisesitys*. Kauppalehti Presson markkinoinnissa käytetty Powerpoint-tiedosto.
- VIRKKUNEN, JAAKKO; ENGSTRÖM, YRJÖ; PIHLAJA, JUHA & HELLE, MERJA (2001) *Muutoslaboratio. Uusi tapa oppia ja kehittää työtä*. Helsinki: Edita. Pdf osoitteessa www.mol.fi/tyke/00-03/materiaalit/kirjat/raportti6/Muutoslabora.pdf. Luettu 9.3.2007.
- VJM *Visuaalisen journalismin maisteriohjelman esittely*. Osoitteessa <http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/vjm/>. Luettu 11.3.2007.

LIITTEET

LIITE 1: KOLMIVIKKOLISTA (JAETTU KOLMELLE SIVULLE)

A-niska	3.3. lehteen	10.3. lehteen	17.3. lehteen	Tulevia juttuja
Kansi	- Espoon vapaaseurakunta/Jenny - The 69Eyes - Sampo Pankin Ilkka Hallavo/Juha TAI - yritysjohtajat tulevan hallituksen tehtävistä/arno, katja	- Isä Metro – Matti Kokkinen + metrotriikit/elisa - lastenkirjailija-balettitanssija-vaatesuunnittelija Niina Pirhonen	- muistitakuri/teena (aukeama, kuvattu – KANSI?) - vaalijuttu/arno	- lumilautamies Marko Martkainen/elisa - hattukauppias-täti Westman/Juha - arkkipiispa ja tuonela/Juha (31.3. lehteen) - mitä tekee millennial-sukupolvi (1980-l. ja sen jälkeen syntyneet)? - Marko Ahtsaari/Juha - keski-ikäiset politiikan suunnan määrääjinä/katja - teoll. neuvos Ragnar Kreugerin munakokoelma, maailman suurin (pääsiäisen alla lehteen, esim. 31.3.) - HUS:n tj. Kari Nenonen ja hall. pj Aatto Prihti/elisa? - kunnall. liikelaitosten voitto menossa verolle/elisa - talonrakentamista Pietarissa/Jenny -syntyvyys/Jenny -mitä kuntapalveluja rahalla saa/elisa - vanhuksen hoitokustannukset nousevat rajusti Uudellamaalla/elisa AIHE: Itämeri viimeisellä rannalla/
Kuvat				
Mediahuomio/				
Kuvat				
Bulevardi: avausjuttu	SML-liigan pudotuspeliennakko (Suutari)			
Kuvat	pyydetty			
Bulevardin kakkojutut	PUUTTUU			
Kuvat				
Bulevardin kolmosjutut	Muotiblogi thesartorialist (Niipola) Tampereen lyhytelokuvajuhlat - (Hokkanen)			
Kuvat	promohetti			
Pääoma	lapsitähti Mia Saarinen/Mia			
Kuvat	promo			
Postikortti	Kuva on, tekstit on	Kuva on, tekstit on		
Vitsipalsta	hauska	kekseliäs	hyvä	
Orsijutut	Hollywoodland (Jerrman) Leggings - viite: juicy Couture (Cilla) Stoogesin uusi levy (KIRJOITTAJA???)			
Kuvat				
Kuka tästä vastaa?	ei mahdu		-Espoon krematorioon jono -allergiasairaala käännyttää vanhoja potilaita -kaupungin vuokra-asuntoihin halutaan jääkaapit! - pankkiautomaatit kadonneet Helsingin keskustasta - miksi Stadin kerrostaloja ei koroteta?	-Miksei stokiksessa ole lokkeja/Elisa? -Missä viipyy Narikkatorin tori/Elisa HUS itsepalveluun terveyshuollossa, jäteautot herättelevät Hgin keskustassa jo aamutuimaan, kaupunki leikkaa yhä kehitysvammaisten palveluja
Kuvat				
Vaakunasarja (Kasper Strömman)	On	On	On	

Pääjuttu	- Espoon vapaaseurakunta/jenny	- Isä Metro – Matti Kokkinen + metrofriikit/elisa		- Hgin keskustan huoltotunnelin rahoituksesta iso sotku/elisa - miksi Suomessa Eur. toiseksi eniten kerrostaloja/elisa, - Herttoniemenrannan Eastend/elisa, - tietullit Ruotsiin, milloin meille/ +osmon graf. -brändien tuunaaminen eli virittäminen/cilla, -kauppi vs hanken – kumpi takaa paremman urakehityksen/ -70-luvun rämlähiöt/Meena -asuntojen hinnat vs. palkat epäbalanssi pk-seudulla– sisäministeriön Viljanen/elisa, -kerääminen on mun himo/cilla
Kuvat	kuvitus tilattava			
Henkilöjuttu	- The 69Eyes (3 SIVUA)	lastenkirjailija-balettitanssija-vaatesuunnittelija Niina Pirhonen	Kari Heiskanen (Kerjäläisoppera)	North Pole -maratoonari Jukka Viljanen (31.3. lehteen – TEKIJÄ PUUTTUU)
Kuvat	Nauska/OK		Taavetti	
Haamukaupunki/Arvoravintola				haamukaupunki: Brahis/elisa, arvoravintola: Juttutupa/arno (sarja päättyy)
Kuvat				
Kakkojutut	- JL-lasin lasinpuhaltaja/leena	- Jokerien maalitykki Jani Rita (SM-liigan play offsit alkavat, SIVU)		- teoll. neuvos Ragnar Kreugerin munakoelma, maailman suurin (pääsiäisen alla lehteen, esim. 31.3.) - Suomal. junioriurheilija USA:ssa (Suutari) 1 1/2 sivua. - kodinkoneet: uusimmat+käytöstä kadonneet/elisa, - autokaupparepari/elisa, - euroopan korkein puurakenteinen toimistotalo espooseen/osmon graf, - yrityshautomot/elisa, - hgin keskustan toimistorakentaminen/elisa - miksi Vantaalle ei muuta rikkaita/elisa
Kuvat	OK			
Tiede		Aral-järveä kuivatetaan lätkäksi		
Kuvat		OK		
Debatti: avausjuttu				
Vieraskolumni	Marjaana Toiminen	Minna Rönkkö (varakolumni "Liikaa energiaa" tähän lehteen)	Tarja Virmala	Tuomas Nevanlinna, Henriikki Heikka (31.3.)
Oma aika: keräilykortti	puhdas lumi	TARVITAAN LISÄÄ!!		
Kuvat	OK			
Plusmiinusnolla	Elisa	Elisa	Elisa	
Kuvat				Arkisto, Getty, Bloomberg
Ruokasivut	Välimäki väsää retkimuonaa	minimenut	matkailu: Amsterdam	
Kuvat				Kuvat Mika Remes
Änäs testaa/Paretskoi	Paretskoi ja keisarin uudet vaatteet	Änäs testaa sokerit	Paretskoi	
Kuvat		kuvattu		

B-niska

Kansi +pääjuttu	- Sampo Pankin Ilkka Hallavo/juha TAI - yritysjohtajat tulevan hallituksen tehtävistä/arno, katja	- yritysjohtajat tulevan hallituksen tehtävistä/arno, katja TAI - Sampo Pankin Ilkka Hallavo/juha	- viimeinen vaalijuttu/arno	-sponsorin Michael von Frenckell ja makkarabisnes/juha - Marko Ahtisaari/juha -asuntomarkkinoiden käänne/ jännäri,juha,tyrväinen:olimme oikeassa +instrumentit korkoriskin varalle(Oma Raha)/ -mitä pk-seudulle pitäisi tehdä, bo-erik ekström/arno -martti häikiö ja alko historiikki/arno -Nanoteollisuuden nykytila ja tulevat tuotteet/Arno+Osku AIHE:pörssikäänne AIHE:-uusia työpaikkoja syntyy nopeasti AIHE: Ylen talous – pitäisi saada kuntoon, pitäisi saada myös euroviisut, musiikkitalo jne -salkunhoitaja-tutkimus/leena -kunnallispolitiikan diibadaaba/elisa -kotimainen sijoitusammattilainen on katoamassa/
Kuvat				
Kakkosjuttu	- Libanonin talous		- jenkkien ilmavoimien kenraalin haasto Irak- operaatiosta/herrala -VR:n löytövaratoimiston omittuiset metkut/juha	- NYC:stä kotiutuva Henni Ahvenlampi neuvo EU:n kemikaaliviraston virkamiehiä/herrala??? - itse suunnitellut pakkaukset netistä/pöysä + osmon graf. -av-energyn aaltovoimala/jussi, kuvia sukeltaja koivusaaresta eskarissa/törmälä, osmon graafi valmis -Fonectan markkinointikampanja, ihmiset valokuvaavat itse helsinkiä/Juha
Kuvat	Hanna/OK			
Kolmosjuttu?				
Kuvat				
Oma raha: Minä & raha/ Salkunhoitaja/Hallitus hai	hallitushai: prof. Heikki Niskakangas/juha	salkunhoitaja:	minä&raha:	-hedgerahastojen tuloissa jättierot/leena - perhesuhteet ja raha/leena - perintöverotus - mitä maksaa lapsen ensi vuosi -kämpä myyntiin – välittäjien arviovertailu/
Kuvat				
	Oma raha -aukeama: taloyhtiöiden kuntotodistukset/miia	Presson lista:	Oma raha -aukeama: Antikkikorunäyttely/leena (17.3. lehteen!)	neliön hinta -aukeama:
Kuvat	?			
Harrastus				- bussibongari/ - elefanttihullu/arno - nyrkkirautakeräilijä/
Kuvat				
Kulkupeli	-Blue-ray hdv -tekniikan ihmeellinen maailma/Kovalainen	- Jawa tulee taas/jukka		
Kuvat	esiaristossa			
Lajinsa paras	untuvatikki			
Kuvat	OK			

LIITE 2: JUTTujen AIKATAULU

Presson deadlinet (päivitetty 17.8.2006)		
Aineisto taitettavissa	Niska	Sisältö
Pe klo 19	B	Pörssisivut
Pe klo 18	B	Eka uutisaukeama
Pe klo 17	B	Toinen uutisaukeama
Pe klo 16	A	Sää
To klo 14	A	Sisältösivu
	A	Pääkirjoitus, Mediahuomio/Maailman media
	B	Lisäpöytäkirja (Huovialan palsta)
To klo 10	A	Kuka tästä vastaa
	A	Pääjuttu
	A	Dvd + TV-sivut
	B	Neliön hinta
	B	P&Y-palsta
Ke klo 14	B	Sijoitusvihjeet
Ke klo 10	A	Kansi
	A	Henkilöjuttu
	A	Yleisöosastosisivut
	A	Bobrikov toteaa, Netissä sanottua
	A	A-niskan kakkos- ja kolmosjutut
	A	Oma aika -lähtösivulta +-0
	B	Kakkoskansi + pääjuttu
	B	B-niskan isot jutut
	B	Presson lista
Ti klo 10	A	Debatin avausbattelle
Edellinen pe klo 10	A	Bulevardisivut (paitsi Kuka tästä vastaa)
	A	Postikortti
	A	Vieraskolumni
	A	Änäs testaa / Kirje Paretskoilta
	A	Ravintola-sarja / Haamukaupunki
Edellinen ke klo 10	A	Tiede
	A	Oma aika -lähtösivulta Keräilykortti
	A	Ruoka-aukeama
	B	Minä ja raha / Salkunhoitaja
	B	Kulkupeli & Lajinsa paras